

tv-15 naš TOVARIS

Št. 23
11. junija 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Spomini in izročila

Grosupeljsko-stiški kraji so proslavili pomembne dogodke iz NOB

V nedeljo, 7. junija, so prebivalci tega dela Dolenjske – in z njimi vsi zavedni Slovenci – proslavili 45-letnico ustanovitve II. grupe odredov ter 45-letnico ustanovitve SNOUB Ivan Cankar in Grosupeljsko-stiškega okrožja OF. Prireditve, ki so potekle v ta namen, so uglasili s 50-letnim jubilejem prihoda Josipa Broza Tita na čelo naše partije in s 50-letnico ustanovnega kongresa KPS na Čebinah.

Druga grupa odredov, ki se je sprva, po ustanovitvi na Kremenjaku 5. aprila 1942, imenovala 1. slovenska

partizanska brigada in je takrat štela skoraj 700 borcev in bork, je bila ena izmed najudarnejših enot vsega slovenskega partizanstva. Skozi mnoge hude in zmagovite bitke so jo vodili znameniti poveljniki Franc Rozman-Stane, Dušan Kveder-Tomaž in Peter Stante-Skala. Njen žrtveni pohod z Dolenjskega prek Notranjske, Gorenjske in Koroške na Štajersko se je poleg poznejšega pohoda 14. divizije zapisal med najslavnejša dejanja našega narodnoosvobodilnega boja. Podobno kot II. grupa odredov se je v NOB odlikovala tudi 3. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Ivana Cankarja. V 960-ih dneh obstoja je s svojim bojem in imenom, kot je bilo rečeno v slavnostnem govoru, »simbolizirala vso globino slovenske narodne in razredne zavesti ter našo pripadnost jugoslovanski skupnosti narodov«.

(nadaljevanje na 2. strani)

Vsa srečanja nekdanjih borcev so prijetna, še bolj pa takrat, ko se množici pridruži mladina. V Znojilah je že bilo tako. Več kot 1.500 mladih, ki so na prizorišču sklepne slovesnosti sklenili 9. spominski pohod, je v soncu in mladostni razigranosti spremljalo dogajanje na odru. (foto: J. Čurin)

Vlak bratskega prijateljstva

Vsako drugo leto odpelje poseben vlak nekdanje slovenske izseljence in dediče njihovega spomina k prijateljem iz Srbije. In izmenoma vsako drugo leto srbski prijatelji vrnejo obisk.

Letos sta v »kompoziciji« pripelela kar dva vlaka: eden iz Kraljeva, drugi iz Titovega Užica.

Tri lepe, bogate dni so preživele gostje iz srbske republike v slovenskih krajih: na Gorenjskem, v Mariboru, v Ljubljani, v Celju in okolici – na tovariških srečanjih, v tovarnah, na izletniških točkah, povsod tam, kjer smo jim lahko Slovenci predstavili svoje delo, svoje dosežke, le-poto svoje dežele in ne nazadnje svoja čustva povezanosti, ki ji ne sme in ne more nikoli nič do živga.

Bila je to sedemnajsta repriza vlaka bratstva, priložnost za oživetje spominov in za nove človeške vezi.

Spomini sicer niso ne edini ne poglavitni, namen te lepe in dragocene medrepubliške akcije, so pa zagotovo njeno jedro. Največ o vzdušju, ki spremlja prihod vlaka, nam zato lahko pove spominski zapis, ki smo ga prejeli te dni v objavo.

Hvala vam, prijatelji iz Srbije!

27. junij 1941 – VII. transport iz Maribora. Kam? Kdo ve? Morda tudi v Srbijo, kakor drugi med nami, ki so se že oglasili. To vprašanje nas je mučilo, ko smo odhajali v koloni iz meljske kasarne na železniško po-

stajo. Pa kaj! Samo, da se nekam premaknemo.

Z oken so nam naši ljudje mahali in nam klicali: »Na svidenje ob trgtvi!« Hvaležni smo jim odzdravljali. Potem pa v vagone in vlak se je premaknil. Zapeli smo z zelo mešanimi občutki: »Oj zdaj gremo, nazaj še pridemo!« Ta misel nas tudi vsa štiri leta izgnanstva ni zapustila. Zagreb – Bosna – Višegrad – Gornji Milanovac. Vlak se ustavi, mi pa kar ven. Med potjo smo namreč izvedeli, da bo to naša izstopna postaja.

Uvrstili smo se v dve koloni, prešteli so nas Nemci, prešteli Srbi, le

Na stotine je drobnih spominov, prijetnih in toplih. Kdaj pa kdaj se ti je zazdelo, da si vendar v tujem svetu, da imaš neke druge pravi dom, kamor trenutno ne smeš. Toda kmalu si potlačil tako misel, saj je ta svet pravzaprav naš, ker so ljudje okoli nas naši in mi smo njihovi. Kdo naj to razume, ki sam ni tega spoznal.

Res da smo živeli v nepopisni revščini – z obleko in plašči, s katerimi smo odšli iz Maribora, smo se po štirih letih v Maribor vrnili. Saj nihče ni imel kaj več.

Osvobodilno gibanje ni šlo mimo naših izgnancev. S svojimi srbskimi prijatelji in enako mislečimi so naši fantje in dekleta odhajali v partizane, na sremsko fronto in naprej do Trsta in Ljubljane. Po valjevskih

kaj še bo? Naenkrat so Nemci izginili, odšli smo s perona, tam pa so nas čakali Milanovčani. Pozdravljali smo se kot stari znanci in pospremili so nas do šole, kjer so bila pripravljena ležišča za prvo silo. Nepozaben sprejem, več kot bratski!

Po štirinajstih dneh smo se začeli zanimati za zaposlitev. Mi smo se v avgustu preselili v Valjevo. Tam je bilo že tristo Slovencev – transport z Gorenjske. Razlezli smo se po službah, kar je kdo znal in zmogel. Otroci v šole. Kmalu smo postali pravi Valjevčani. Med domačini smo našli iskrene prijatelje.

domovih pa so se pletle nogavice, šali, zbiralo se je perilo, zdravila.

Vsi smo bili enih misli, enih želja: Konec vojne nam bo prinesel svobodo in takrat pojdemo zopet vsak v svoj konec naše domovine. Tam začnemo znova delati, ne da bi kdaj pozabili na tista štiri leta Srbije, ki nam je odprla svoje veliko srce in nas, sama v svoji nesreči, pristrčno sprejela.

Hvala vam, čika Branko, tetka Stanajička, Dobrica, Tomo, Svetislav, Milica in premnogi prijatelji iz Srbije!

Duška Škerjanc

Ljubeljsko spominsko srečanje Živim v opomin...

Nekdanja podružnica taborišča Mathausna na Ljubelju je bila 6. junija prizorišče že tradicionalnega srečanja nekdanjih internirancev, ki so gradili karavanški predor.

Tudi letos so se na zeleni planjavi pod Karavankami, kjer so še vidni ostanki nekdanjega taborišča, zbrali še preživeli taboriščniki, njihovi svojci, prijatelji, borci NOV, sklepni slovesnosti pa so se pridružili tudi gostje Vlaka bratstva in enotnosti. Po pozdravnih nagovorih predstavnikov družbenopolitičnih organizacij kranjske in tržiške občine je zbranim spregovoril Stane Repar, član predsedstva RO ZZB NOV Slovenije.

Kulturni program, ki so ga pripravili in izvedli tržiški pihalni orkester, Akademski pevski zbor France Prešeren iz Kranja ter recitatorji ZKO Kranj, je izzvenel v znamenju spomina na žive in mrtve, ki so prestajali grozote taborišča.

Jože Čurin

O Sredozemlju na Brionih

Dvodnevno konferenco zunanjih ministrov sredozemskih neuvrčenih držav je morda najslavnejše označil zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević, ki je dejal, da so zunanji ministri sklenili, da je bolje, če se dogovorijo vsaj o dveh konkretnih zadevah, kot da izmenjujejo tisoče besedi o tistem, kar bi morali storiti.

Že polna udeležba je izpričala željo in nujo desetih sredozemskih neuvrčenih držav, PLO in Zimbabveja kot predsedujočega gibanja, da skupno in z enakopravnim dialogom rešujejo mnogoplastne probleme sredozemskega bazena. Zunanji ministri in visoki strokovnjaki so preučili bolj ali manj znane in aktualne teme, ki zrcalijo politične, vojaško-strateške, gospodarske in ekološke elemente sredozemske krize, kot projekcije današnjega sveta. Skladno s tako zasnovano naravo akcije in aktualnim mednarodnim položajem v Sredozemlju so sprejeli tudi dobrih dvajset strani sklepnega uravnoveženega besedila konference. Le-ta zajema štiri tematske sklope sredozemske problematike in perspektivo sodelovanja tako znotraj neuvrčenih sredozemskih držav, kot tudi z drugimi evropskimi sredozemskimi državami, zlasti z EGS. To se zdi toliko pomembnejše, kajti sredozemske neuvrščene države v sodelovanju z državami EGS beležijo trgovinski primanjkljaj, čeprav so nekatere, zlasti arabske, s skupnostjo sklenile sporazume o globalnem sodelovanju.

Sklepno besedilo konference obsega sporočilo ministrskega zasedanja, Brionski sklep, ki na jedrnat in celovit način zajema stališča držav udeleženk do vseh žgočih vprašanj Sredozemlja, tudi izjavo o medsebojnem povezovanju procesov KEVS-a s procesi popuščanja v Sredozemlju in kot slednje Program akcije o medsebojni soodvisnosti in gospodarskem sodelovanju v Sredozemlju.

Uravnovežen dokument, katerega osnutek je predložila država gostiteljica, seve ni rezultat povsem istovetnih mnenj in stališč; obstoječih razlik čez noč ni mogo-

če odpraviti. Med dvodnevним sestankom za zaprtimi vrati pa so zunanji ministri težili k tistemu, kar jih združuje in ne ločuje. Če bi prevladalo tisto, kar ločuje, do sestanka najverjetneje sploh ne bi prišlo. Dejstvo je namreč, da so bile prav na območju Sredozemlja do zdaj preizkušane številne kombinacije reševanja odprtih vprašanj, bodisi z vojaškim posegom zainteresirane strani, bodisi z vzdrževanjem ravnotežja nape-tosti. Položaj v Sredozemlju kaže jasna znamenja utrujenosti in nasičenosti predlogov in receptov za vojaško reševanje, srečanja, kakršno je bilo na Brionih, pa odpirajo nove možnosti k političnemu reševanju odprtih sporov. Kljub delitvi na interesna področja in vplive obeh velesil, kljub flotam, ki plovejo po vodah Sredozemlja, kljub enostranskemu diktatu, živi ideja in formula neuvrčenih o priznavanju pravice vsem narodom tega območja za lasten razvoj, suverenost in ozemeljsko nedotakljivost.

Udeleženci konference so med drugim pooblastili Jugoslavijo, da naveže prve stike z drugimi evropskimi sredozemskimi državami in nanje prenese mnenja, stališča in želje, ki so jih zunanji ministri oblikovali na Brionih, kjer je neuvrčenost pred desetletji pognala svoje korenine. Rezultat sestanka je tudi določitev koordinacije za posamična področja sodelovanja. Jugoslavija je koordinator za turizem, Alžirija za industrijo, Tunis za informiranje, Egipt za znanost in tehnologijo, Maroko za kmetijstvo in ribolov, Libanon za finančno-denarno sodelovanje. Koordinacija aktivnosti na teh področjih naj bi stekla do prihodnje konference, ki bo jeseni leta 1988 v Alžiru, do takrat pa bodo morale neuvrščene sredozemske države odgovoriti tudi na nekatere druge pobude Francije, Italije, Sovjetske zveze pa tudi Cipra in Malte. Čas bo popkazal ali je ministrsko zasedanje preseglo političnodeklarativen značaj podobnih srečanj, uresničevanje sklepov z Brionov pa, ali ima praktičen pomen.

Miha Lamprecht

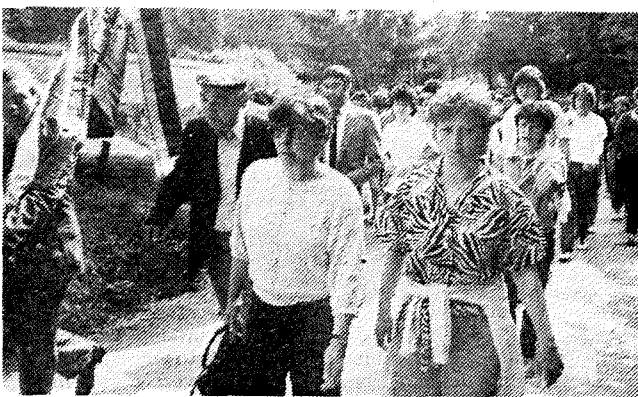
Proslava v Znojilah

(nadaljevanje s 1. strani)

Program proslav je bil izveden v celoti. To pomeni, da se je ob 8. zjutraj začel na ploščadi OF v Ivančni Gorici tradicionalni, letos že deveti Pohod po poteh II. grupe odredov NOV in POS. Udeležilo se ga je več kot 1500 pohodnikov. Na Krki so postavili temeljni kamen za gradnjo družbenega doma. Ob 9.30 so v Znojilah odkrili spominsko ploščo v priznanje za sodelovanje te vasi v NOB. Vaščanom in gostom

je ob tej priložnosti spregovoril general Janko Sekirnik-Simon. V isti lepo urejeni partizanski vasi pa je bila proti poldnevni osrednja spominska proslava, ki se je udeležilo nekaj tisoč ljudi.

Na tej prireditvi, ki jo je odprl predsednik grosupeljske občine Franc Gruden, je imel slavnostni govor predsednik RO ZZB NOV Slovenije Bogo Gorjan, v kulturnem sporedu pa so sodelovali združeni pevski zbori občine Grosuplje in vojaški orke-

Letošnjega spominskega in tekmovalnega pohoda »Po poteh II. grupe odredov«, že devetega po vrsti, se je udeležilo rekordno število udeležencev, predvsem mladih. Bilo jih je prek tisoč petsto.

ster Ljubljana pod vodstvom dirigentov Roberta Ivanoviča in Radovana Gobca. Podelili so tudi plakete in priznanja partizanom iz jubilejnih enot, starejšim in mladim občanom, ki so zaslužni za prenos tradicij NOB in udeležencem 18 kilometrov dolgega tekmovalnega pohoda po poteh II. grupe odredov.

Na košenici v podobi amfiteatra sredi smrekovega gozda sta v Znojilah dve uri dneli partizanska pesem in beseda. Zavihrale so zastave slavnih narodnoosvobodil-

nih enot in zastave sedanjih ljudskih skupnosti. Narodni heroji, imetniki partizanskih spomenic in mnogi drugi stari borci, ki se morda že leta niso videli, so si podajali roke in obujali spomine. Na vročem junijskem soncu je vsepovsod vrvela mladina, kraljevalo je sproščeno, iskreno veselje. Med gosti, ki so prišli iz bližnjih in daljnih krajev, so bili tudi drugi komandant slovenske narodnoosvobodilne vojske Ivan Maček-Matija, revolucionarja Sergej Kraigher in Lidija Šentjura ter predsednik slovenske skupščine Miran Potrč. Ko je bila proslava končana, so se množice umikale v senco, kjer je slavo ob prigrizku in kupici vina trajalo vse do večera. K bližnjemu lovskemu domu, kjer so na prostem postavili veliko miz, je vabil predvsem partizanski golaž, pripravljen po najboljših tradicionalnih receptih. Odveč je pripominjati, da se je iz številnih zvočnikov oglašala domača glasba.

Množični partizanski shod v Znojilah je na najlepši možni način prikazal, kako živo utripa v teh dolenjskih krajih tradicija narodnoosvobodilnega boja. Ker je podobno pač tudi drugod po Sloveniji, nas ni treba biti strah težav in kriz, ki brodi skoznje naša ožja in širša domovina. Premagali jih bomo, kakor sta svoje dni premagali sovražnika II. grupa odredov in Udarne brigada Ivana Cankarja.

Z. K., foto: J. Č.

Iz govora Božidarja Gorjana

Okrožja OF – kot stiško in grosupeljsko leta 1941 – so delovala politično; organizirali so upor, delovala pa so istočasno kot ljudska oblast. Od prvih tednov po zasedbi Slovenije do poletja 1942 več kot leto dni med ljudmi ni bilo delitve, čutiti ni bilo nobene razdvojenosti glede vprašanja, ali smo za upor ali proti. Takrat je bila opredelitev za upor in za novo družbo soglasna. Vsi smo propad Jugoslavije in razkosanje Slovenije prebolevali kot nekaj najbolj ponižujočega za našo narodno zavest. To novo razpoloženje, ki ga je med nas vnesel program OF, je bilo tako močno, vabljivo, ljudsko, da so celo tisti posamezniki, ki so imeli strah pred novim, bili vključeni v množično ljudsko gibanje za osvoboditev. Pritajen strah pred ljudskim pojmovanjem novega, pravičnega, družbe brez hlapcev in gospodarjev, posamezniki niso upali niti pokazati, tako velika je bila opredelitev naroda za upor in revolucijo.

Šele pozneje, na bojonetih italijanskih okupatorjev, po krvavih maščevalnih akcijah tuje vojske, tudi nad družinami partizanov in nad neoboroženim prebivalstvom, je bila nasilno izvršena razlika med ljudmi. Strah pred novim je dobil domobransko-belogardistično uniformo in puško, prilastil si je in zlorabil znamenje križa. Takrat šele so nekateri Slovenci postali izdajalci s tem, da so orožje, ki so ga dobili od okupatorja, uporabili proti borcev za svobodo.

Organizatorji belogardizma so že takrat oblikovali teorijo, ki je še danes opravičilo za protijugoslovansko delovanje sovražne emigracije, o nelegitimnosti upora proti okupatorju. Tako teorijo je lahko razumeti samo kot preživetni poskus obrambe starega družbenega reda, kot opravičevanje okupacije, kot maščevanje nacifašistov in njegovih sodelavcev proti Slovincem, ki so se borili za obstoj in svobodo.

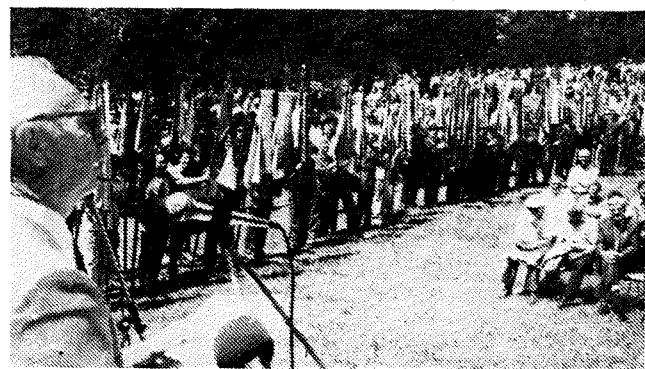
Danes lahko taka razmišljanja predstavljajo samo nasprotovanje že uveljavljenemu sistemu samoupravljanja. Danes vsi mi hočemo doseči predvsem več in boljše samoupravljanje. To je naša osrednja skrb.

Nujen je bolj odločen spopad pri nas in tudi s tistimi silami v Jugoslaviji, ki niso v stanju, da nam sledijo, ki zaradi lastne napačne razvojne politike ogrožajo naš celotni razvoj, ki zgrešeno presojajo, da bi jih iz težav reševala centralizirano urejena in birokratsko vodena država. Dinamiko razvoja posameznih družbenopolitičnih skupnosti moramo prilagoditi, bolj kot doslej, njihovim razvojnim sposobnostim.

V petih mesecih neprestanih borb II. grupe odredov, na pohodu, je skoraj 600 mladih fantov in deklet hotelo v celoti izvršiti svojo nalogo: prenesti udarno obliko partizanskega osvobodilnega gibanja na Štajersko in Koroško, v dve slovenski pokrajini, ki ju je Hitler že takrat formalno priključil Reichu.

Mladi fantje in dekleta iz teh vaših vasi so se tako borili in umirali v današnjem avstrijskem delu slovenske Koroške, na Pohorju vse tja do meje s Hrvači, na Bizeljskem. Z upornostjo in doslednostjo, ki je bila lastna našim borcev in slovenskemu vodstvu NOB in revolucije, se je za isti cilj, samo po drugi poti, izborila tudi 14. divizija. To je bil samo eden od dokazov, da nam je bil vedno najvišji cilj osvoboditev vseh Slovencev, združenih v eni, demokratični državni skupnosti, skupno z narodi Jugoslavije.

Vprašam vas zato, kdo bi se lahko ob teh ugotovitvah še skliceval na poštenost ali na znanstveno objektivnost, če temu gibanju pripisuje, da je služilo nekim drugim, na primer kominternovskim ciljem, da ni bilo slovensko in narodnoosvobodilno? Prepričani smo, da ni potrebno, da vedno znova postavljamo podvprašanje značaj in cilje NOB in revolucije. Bolj odločno moramo pa vsi skupaj, mladi in stari, postaviti pod vprašanje cilje in naloge tistih, ki ta vprašanja danes še vedno odpirajo! Trdim namreč, da je pri nas še preveč oklevanja in dvomov glede jasnih pojavov protikomunizma, kot da nismo imeli 10. kongresa, kjer smo se slovenski komunisti jasno opredelili za sodobno demokratično družbo.

Na osrednji slovesnosti v partizanskih Znojilah je zbranim borcev, gostom, mladini in občanom dolenjskih občin govoril Božidar Gorjan, predsednik RO ZZB NOV Slovenije.

Grosupeljsko-stiško področje OF je v štiridesetih letih svobode doseglo lep gospodarski in kulturni razvoj.

Sedanja grosupeljska občina, ki šteje 23 krajevnih skupnosti, 210 naselij in 27.000 prebivalcev, premore 38 organizacij združenega dela, med katerimi prednjačijo Gradbeno podjetje Grosuplje, tovarna Motvoz in platno ter IMP Ivančna Gorica. V celoti je zaposlenih 7.500 občanov; od teh se jih 4.500 vozi na delo v Ljubljano. Pri štiristotih obrtnikih dela še prav toliko drugih delavcev. Čeprav se s kmetijstvom, ki je bilo nekoč prevladujoča gospodarska panoga, ukvarja samo še deset odstotkov prebivalstva, pridelajo zdaj letno 12 milijonov litrov tržnih presežkov mleka, v prodajo pa gre tudi precej mesa in krompirja. Uspešno poslujejo tri zadrzne organizacije, pglavitna kmetijska tržna proizvajalca pa sta stiška farma bekono (20.000 glav) v okviru SOZD Mercator in farma krav mlekaric Boštanj, ki sodeluje z biotehnično fakulteto in dosega v optimalnih primerih tudi do 6.200 litrov mleka letno na kravo. V Boštanju so posebno ponosni na svojo računalniško obdelavo podatkov, predvsem pa na gradnjo senika za 450 ton sena, v katerem bodo uporabljali sončno energijo: ko bo dograjen, se bodo glede krme povsem osamosvojili.

V štirih osnovnih šolah s 30 podružnicami se šola v grosupeljski občini 3500 otrok. V Ivančni Gorici deluje izobraževalni center, ki bo poleg dosedanjih kmalu uvedel tudi trgovsko smer. V organiziranem varstvu je zdaj 15 odstotkov otrok, imajo pa tudi dva domova za starejše občane.

Občina si močno prizadeva, da bi povzdignila turizem, saj zanj obstajajo nedvomno dobre možnosti. Krajina je polna kulturno zgodovinskih spomenikov in izjemno privlačnih izletniških točk, med katerimi velja na prvem mestu imenovati Taborsko, nekdanjo Županovo jamo. Ta biser slovenskega podzemnega sveta – letos praznuje Taborska jama 60-letnico odkritja in ureditve – se lahko s svojimi kapniki in dvoranami meri z drugimi slovenskimi speleološkimi znamenitostmi.

Naravne lepote tega dela Dolenjske pa bodo seveda prišle bolj do izraza šele takrat, ko bo občini uspelo izpolniti prometne povezave in povzdigniti gostinstvo. Tu se zatika, kajti treba bi bilo investirati znatno več kot doslej. Potreb po naložbah je veliko, sredstev malo. Morda bodo pomenile izdatnejši korak naprej tako imenovane »kmetije odprtih vrat«. To je moderna oblika kmečkega turizma, kakršnega na Grosupeljskem že goji na primer kmet Magovec.

Napadanje slovenske skupnosti

Značilnost predvolilne kampanje v italijanskem zamejstvu

Volilna kampanja v zamejstvu (volitve v Italiji bodo 14. in 15. junija) je imela med pomembnejšimi in seveda neprijetnimi značilnostmi to, da so domala vse stranke, razen leve, kar po vrsti napadale slovensko skupnost v Italiji, češ da z zakonom o globalni zaščiti zahteva preveč ter da so že pravice, ki jih uživa, pretirane in domnevno škodljive za italijansko večino. Tudi v tej predvolilni kampanji so spet zabrenkali na staro struno o Slovincih kot grešnih kozlih za vse, novost pa je bila še v tem, da so tokrat napadali še tisto, kar Slovenci že imajo.

V tem protislovenskem vzdušju, skorajda »križarski vojni«, so bila znova v ospredju pozivi k asimilaciji Slovencev. Motiv za grobe napade na slovensko skupnost v Italiji, kar je spet značilno zlasti za Trst, medtem ko so bili v goriški in videmski pokrajini manj silovit in bolj »umirjeni«, so tokrat našli v takimenovanem Garibaldijevem predlogu za slovenski

zaščitni zakon (Garibaldi, socialist, je bil v dosednji mandatni dobi vodja skupine, ki je v italijanskem senatu pripravljala osnutek zaščitnega zakona), ki da »odpira vrata slovenski infiltraciji«. Garibaldijev predlog (roko na srce, sila pomanjkljiva) so takorekoč politično »instrumentalizirali«. Značilnost v zdajšnji kampanji je bila tudi v tem, da so se proti Slovincem zaganjale tudi manjše stranke, med katerimi so na primer tiste, ki so še nedavno sestavljale petstrankarsko koalicijsko vladno; gre za liberalce, republikance in socialne demokrate.

Razumljivo je, da so se Slovenci v Italiji v bistvu že sprijaznili s tem, da se je prvo poglavje za sprejem globalnega zaščitnega zakona končalo ter da bo treba pogumno začeti znova. V okviru predvolilne kampanje je v Trstu nastopila vrsta italijanskih političnih prvakov, njihče od njih pa se žal niti z besedico ni spomnil Sloven-

cev. Govorili so sedaj predsednik vlade Fanfani, govoril je Craxi (kot donedavni predsednik vlade), nastopil je De Mita (kot generalni sekretar krščanske demokratiške stranke, ki je največja v Italiji), toda o Slovincih ni spregovoril nihče. Prav tako jih ni omenil, na primer, znanji minister Andreotti, ki je imel te dni predvolilni govor v Pordenonu.

Vso problematiko okrog globalnega zakona za zaščito Slovencev v Italiji bo treba po nedeljskih volitvah očitno zastaviti drugače, bolj dinamično in bolj takorekoč »široko«. Predstavniki KP Italije te dni poudarjajo, da bo partija v novi mandatni dobi spet nemudoma sprožila postopek za zakon.

Kandidat za poslansko mesto, dosedanji miljski župan Bordon je pojasnil, da ne gre le za pravni dokument, temveč za »politično in kulturno pobudo«, ki jo bo treba razmahniti. Stojan Spetič, ki kandidira za italijanski senat in je njegova iz-

volitev že povsem zanesljiva, utemeljeno meni, da bo treba odslej še bolj utrditi enotnost slovenske skupnosti v Italiji. Skratka, levica ugotavlja, kot je dejal tudi Natta na zadnjem rimskem pogovoru s predstavniki Slovencev v Italiji, da bo treba »še bolj čvrsto pridobiti napredne sile ter globlje vcepiti ta problem v demokratično gibanje«. Ko razmišljajo o zakonu (konkretna stališča bodo seveda sprejeli po volitvah in izidih), se nekaterih političnih struktur loteta misel, da bo treba z njim v prihodnje prodirati bržkone drugače: ne več z zakonom v celoti, pač pa učinkovito, po poglavjih, toda zmernaj v luči globalne zaščite.

Vendar je tokrat položaj v Trstu v marsičem drugačen od položaja in odnosov do Slovencev v goriški in videmski pokrajini. Zanimivo je med drugim, da je, medtem ko so socialistična vodstva na Tržaškem dokaj nedorečena ali pa očitno proti pravicam Slovencev, deželno vodstvo iste stranke mnenja, da bo treba zakon o globalni zaščiti »vsekakor sprejeti«. Socialisti, med drugim, predlagajo kot slovenskega

kandidata za široko volilno okrožje (Videm, Gorica, Pordenone in Belluno) Benečana, Firmina Mariniga, ki je župan v Špetru ob Nadiži. Tudi napovedana prizadevanja tega slovenskega predstavnika v videmski pokrajini so spodbudna. V predvolilni kampanji se je zavzemal za »celovito« obravnavo vseh Slovencev Italiji, pri tem pa tudi poudarjal, kar je vredno podpore, razvoj gospodarstva kot temelj za napredek manjšine.

Pozornost velja nameniti tudi stranki Slovenska skupnost, ki pa se je povezala s »Stranko za avtonomijo Sardinije«, sicer pa izpričuje privrženost enotnosti Slovencev v Italiji. Ta stranka, ki seveda nima dovolj volilcev za svojega predstavnika v parlamentu, si prizadeva, da bi imeli v naslednjem sestavljenem parlamentu, poleg komunista Spetiča, ki ga bodo zanesljivo izvolili za senatorja na listi KPI, vsaj posredno še kakega slovenskega eksponenta.

Med Slovenci v Italiji (seveda zlasti v Trstu in tudi ne samo med njimi) pa je tokrat povzročila največje razočara-

nje volilna povezava med socialisti in Listo za Trst, se pravi med stranko, ki se ima za sestavni del leve na eni, in izrazito desničarsko formacijo, ki med drugim razvija svojo politiko na grobih protislovenskih izpadih na drugi strani. Družina kandidira v parlament tržaškega odvetnika Cambera, o katerem trdijo, da je najbolj desničarski med desničarji. V nedavnem predvolilnem nastopu je zahteve Slovencev po globalnem zakonu ocenil kot »razisem«! Politični krogi si to potezo socialistov razlagajo kot »mizern« poskus, da bi pridobili peščico glasov iz Liste za Trst in s tem omogočili tudi izvolitev njihovega kandidata v senat (socialista Agnellija), pa čeprav na račun ugleda stranke in njenega programa.

Slovenska skupina v tej stranki se je kajpak brž distancirala od takega početja in javno sporočila, da ga ne podpira. Ne samo to. Po volitvah bodo Slovenci v socialistični stranki tržaške pokrajine imeli poseben zbor, na katerem bodo sklepali o prihodnjih opredelitvah.

Miro Kocjan

Pogovor s tovarišem Francem Severjem-Franto, predsednikom domicilnega odbora II. grupe odredov

Vsemu hudemu navkljub – smo zmagali!

Ker so pač okrogle obletnice še vedno priložnost, ob katerih bolj pogosto in natančneje pogledujemo v preteklost in življenje tistega ali tistih, ki praznujejo, smo nekako tako skupaj s Francem Severjem-Franto nekaj malega razmišljali o II. grupi odredov in, v luči spomina na partizansko leta, rekli besedo, dve o sedanosti.

Ob ustanovitvi II. grupe odredov, tega ne smemo pozabiti, zavezniki še niso imeli bojne premoči na svetovnem bojišču; Nemci so še vedno napredovali na ruski fronti, v Afriki sovražnik še ni bil premagan in Japonci so bili v vzponu... V Jugoslaviji sta bili ustanovljeni 1. in 2. proletarska brigada... V Sloveniji še nismo imeli brigad, je pa začelo prihajati v partizane vse več ljudi, kar je bila posledica izredno organizirane Osvobodilne fronte (za katero menim, da bo ostala v slovenski zgodovini zagotovo ena najsvetlejših točk).

Položaj je bil takšen, da smo imeli na Štajerskem nekaj zares predanih komunistov in simpatizerjev, ki so vzdrževali stike in opozarjali na težave na terenu. Zaradi tako težkega položaja je bil tudi ustanovljen 2. štajerski bataljon (s Stanetom Rozmanom in Dušanom Kvedrom - Tomažem). Prav Tomaž in Stane, oba španska borca, prekaljena poznavalca različnih oblik fašizma in fašističnega nasilja, sta že v samem začetku vojne spoznala in ocenila delo in načine delovanja nemškega nacizma ter policije na Štajerskem. V mladih partizanskih enotah sta ime-

la predvsem fante, ki še niso služili vojaškega roka, dobro pa sta se zavedala, kakšna mora biti partizanska vojska, da bo kos nalogi, ki sta jo dobila. Prepričan sem, da je odtod izviralo vse njuno prizadevanje, da bi nas, mlade fante, oblikovala v prave vojake. Saj si je bilo le tako mogoče predstavljati, da bomo z Nemci lahko stopili v konfrontacijo. To ju je tudi vodilo k ustanovitvi prve slovenske brigade, česar slovensko partizansko poveljstvo v začetku še ni imelo namena tako organizirati. Tako se je zgodilo, da smo šele po mesecu dni »brigadovanja« prejeli povelje GS za oblikovanje Druge grupe odredov. Pri tem ni nobena novost, če rečem, da smo še vedno delovali bolj po načelu brigade kot po načelu grup.

Prepričan sem, da na splošno premalo poudarjamo II. grupo odredov, saj je to navsezadnje (Sela pri Žumberku) naš Rudo.

Ni majhna stvar, da je bilo v II. grupi odredov več kot 200 komunistov, partijskih kandidatov in skojcev. To ni bila le naša prva večja bojna enota, ampak hkrati najvišja šola, ki je dala prvovrstne borce in revolucionarje, kar se je izkazovalo kasneje vedno znova, ko so se ustanovljale druge slovenske brigade in, ko so vanje odredili že izurjene borce Druge grupe.

Prav zato, ker sta Stane in Tomaž tako dobro vedela, kaj nas na Štajerskem čaka, je bila uvedena izjemno stroga disciplina. Tisti čas smo nato gledali sem ter tja tudi z negodovanjem, češ da ni prav. Ko pa danes iz razdalje pogledam na-

zaj, vidim, da je bila to naša edina možna pot.

Ravno nekako v tistem času se je v partizanih pojavilo tako imenovano vojvodstvo, ki ga v II. grupi ni bilo. In kjerkoli smo hodili, tako mi je ostalo v spominu zlasti na naša pota po Dolenjskem, so nam ljudje pomagali. V krško-muljavski bitki so nam domača dekleta prav na položaje prinašala hrano...

Ko smo na Gorenjskem ostali tako rekoč brez vodičev, so nas domačini tudi hitro ocenili in nam, ko so presodili po svoji pameti, pomagali. Lahko tudi rečem, da je bilo sodelovanje z gorenjskimi partizani, ne glede na nekatere nesporazume poveljstev, dobro.

Končno, tudi, ko smo se prebili na Štajersko, so nam domačini pomagali – nam dajali hrano... Domenili smo se celo, da nas bodo šli čez čas, ko se siti in spočiti umaknemo, prijaviti na nemško komando. Tako smo dosegli zblizanje z domačini in preprečili nemške represalije.

Bili smo mladi, mladi

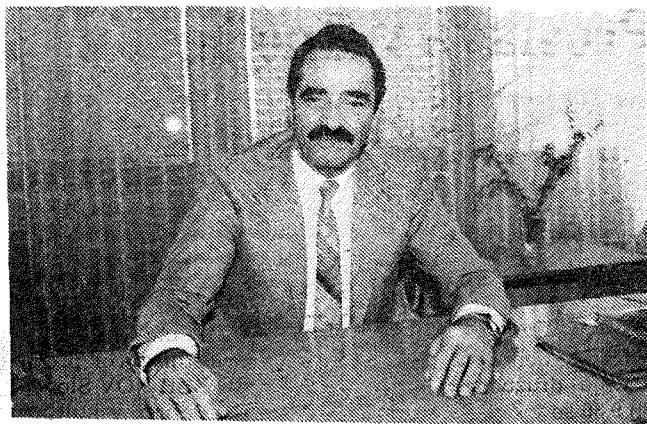
Večina nas je bila starih med 17 in 24 leti, večina prostovoljci. No, do danes ta naša enota pravzaprav še ni prejela nobene državnega odlikovanja...

In če se spomnim našega bojnega prilagajanja: na Dolenjskem z Italijani res ni bilo težav. Vse tiste prve bitke smo dobili. Čisto drugače pa je bilo na Gorenjskem. Tam smo se srečali z drugačno disciplino, drugačno taktiko in orožjem... Znano je, koliko se nas je prebilo na Štajersko. Vsi smo bili razporejeni v različne enote – od Zasavskega bataljona do Savinjskega in Pohor-

skega, Kozjanskega in Koroske čete... Ko danes po petinštiridesetih letih pomislim na takratno pot II. grupe odredov, kar težko verjamem, da nam je uspelo v dveh mesecih bojev prebiti se skozi prepreke z desetstisoč sovražnimi vojaki in vsem njihovim orožjem...

Spomin na to enoto je vedno najtopleje povezan s spomini na komandanta Staneta in na Tomaža. Stane je vedno, ko smo prišli z boja, najprej vprašal, če je kdo padel – Tomaž pa, če smo kaj zaplenili. Stane je malo govoril, v srcu pa je bil širok človek in je vedel za partizansko ime vsakega od borcev II. grupe. Vedno je skrbel, da smo imeli ustrezne rezerve hrane, oblačil... s svojo človečnostjo je dosegel pri borcih več, kot bi dosegel s še takšno vojaško disciplino. Tomaž pa je imel druge vrline: bil je zares neumoren navduševalec. Na Gorenjskem, na primer, ko smo bili čisto poklapani, spominjam se, da smo sedeli na nekih hloidih, nam je tako govoril, da nas je dvignilo. Včasih, zdi se tako, je bil preveč držen, vendar pa se mi danes, v razdalji časa, zdi, da je bilo prav to prepletanje Stanetovih in Tomaževih dobrih lastnosti ter pomoči Petra Stanteta-Skale, posrečena kombinacija značajev, ki so mojstrili tudi druge borce.

Ko pa že govorimo o posameznih ljudeh, je prav, da se ob tej priložnosti spomnim tudi Lojzeta Kolmana-Maroka. Morda je bil takrat od vseh še najbolj strokovno-vojaško podkovan, pa hkrati izredno duhovit človek. Nekoč je bil najemniški vojak; svojo vzdržljivost, vzdrževanje le-te in vo-

Franc Sever-Franto

jaško znanje je uspešno prenašal na borce. Učil nas je številnih borilnih veščin, različnih taktik bojevanja za posamezne posebne trenutke. Njegova vojaška predavanja so bila izrazito praktična in so nam neposredno koristila v spopadih s sovražnikom.

Danes

Če preskočim v današnji čas, bi rad rekel tole: da nam je naše vodstvo, tudi naš CK ZKS s tovarišem Kučanom na čelu, dalo svetlo upanje in menim, da moramo tudi mi, borci, podpreti ta prizadevanja, ki so na dobri poti, saj danes drugega, boljšega programa nimamo. Še nekaj: vsem našim izvršnim organom bi rad predlagal, naj prisluhnejo ljudem, kajti problemi se nikoli niso reševali in se tudi ne bodo reševali – v pisarnah.

Odločneje se bomo morali spopadati s celo vrsto birokratskih ovir glede kmetijstva, drobnega gospodarstva...

In končno sem prepričan, da bodo morali politiki, ki ne znajo delati z ljudmi in med ljudmi, tisti, ki ne znajo prisluhniti, ki ne znajo prav povedati ter sintetizirati mnenj – oditi.

Takšna bi morala biti prava se-lekcija.

Ob jubileju II. grupe odredov pa bi dodal še to, da borci kljub vsem težavam ne smemo skloniti glave in ne omahovati – tudi pred tujino ne. Navsezadnje stojimo v ponosni vrsti zmagovalnih zavezniških vojska, med njimi smo s Titovim imenom. Nikar ne pozabljam, da imamo svetlo zgodovino, uspehe, ki se nam jih ni treba sramovati. V nas bi sploh moralo biti več ponosa.

Pobuda

Ko sva že pri obletnicah, naj ob tej priložnosti predstavim svojo pobudo: znano je, da je med nami borci vrsta takšnih, ki imajo v domačih arhivih spravljeno celo bogastvo svoje partizanske zapuščine. Namesto da bi to hranili in morda zapuščali v hrambo svojim otrokom, bi bilo prav, če bi vse to našlo pot v muzeje. Morda ne bi bilo odveč, če bi za to Zveza borcev pripravila ustrezen pravilnik ali kakšen drugačen akt o donatorstvu. V naših partizanskih zapuščinah je še veliko takega, kar bo zanamcem nazorno pričalo o našem resničnem boju.

B. Ž. J.

Književniki, udeleženci NOB

Dane Debič

Ob 60-letnici rojstva

Pripovednik, knjižničar in urednik Dane Debič se je rodil pred šestdesetimi leti – (9. junija 1927) – v Vrbju pri Žalcu v družini trgovca in gostilničarja. Ljudsko šolo je obiskoval v Žalcu, gimnazijo pa v Celju in v Sremskih Karlovcih. Tu se je Dane Debič kot gimnazijec povezal z aktivisti narodnoosvobodilnega gibanja in začel zbirati pomoč za partizane. Z bratom Borisom, ki je tudi študiral v Sremskih Karlovcih sta z ladjo zbežala v Zemun, od tam pa v Zagreb k stricu, kjer se je Dane spet povezal z aktivisti NOB in opravljal kurirske posle. Po vrnitvi v Žalec se je povezal z družino Malgajevih in skupno so skrbeli za pomoč partizanom. Danjelovo sodelovanje z NOV je podrobno opisano v monografiji »Vrbje«. Deloval je na terenu Žalec v okrajnem odboru mladine in SKOJ, nato je odšel v brigado Vojske državne varnosti v Radmirju in Gornjem gradu. Po nekaj dneh bivanja v bataljonu so ga poslali v Srednjo partijsko šolo v Ljubnem. Ob zaključku tečaja so tečajniki pripravili kulturno prireditev, na kateri je Danijel recital pesem Soči. Ob podelitvi spričeval je bil 1. novembra 1944 sprejet med člane Komunistične partije Slovenije. Po vrnitvi v Radmirje je bil imenovan za pomočnika komisarja prve čete. Bataljon je branil partizanske ustanove v Radmirju

in okolici. Medtem so Nemci napadli Debičevo domačijo v Žalcu in ubili Danijelovo mater, zažgali so hišo v kateri je zgorela Danijelova stara mama. Danijel je prišel na pogorišče rojstne hiše na prvi dan svobode 9. maja 1945.

Kot pomočnik komisarja, namestnik komisarja in bataljonski obveščevalec je prehodil Veliko planino in se na njej boril v času, ko so nacisti okupirali Zgornjo Savinjsko dolino. V visokem snegu se je s prvim bataljonom umikal iz obkoljene Velike planine čez prelaz Štajerski rak in čez Volovjek mimo Nove Šifte po drčah prek Menine planine v Tuhinjo. Sodeloval je na prvem nočnem pohodu čez Čemreniško planino na Kolovrat, od tam pa na Vrhe in v bitki pri Bobnu pri Hrastniku. V najhujšem mrazu je kot pomočnik komisarja februarja 1945 bredel reko Savinjo in v ledeni obleki došel do Martjakov, od tam je odšel na Paški kozjak, na Pohorje, kjer se je udeležil bitke in se vrnil v bataljon. Nato je sodeloval v težkih bojih na Mozirskih planinah kot politični delavec štaba brigade. Pomladi je postal bataljonski obveščevalec, zimo pa je resno bolan preživel na zdravljenju na Ponikvi pri Žalcu. Ravno zadnje dni vojne, 16. maja 1945, je dobil odpustnico v štabu bataljona v Celju.

Po osvoboditvi se je zapo-

slil na okraju OF Žalec kot načelnik oddelka za socialno skrbstvo. Jeseni 1945 se je vpisal na celjsko gimnazijo v razred z zgoščenim poukom, nato na arhitekturni oddelek Gradbene srednje tehnične šole v Ljubljani. Leta 1949 pa je končal na Gradbenem tehnikumu. Kot politično zelo aktivnemu mu je Ministrstvo za gradnje določilo delovno mesto v Novem Beogradu, zaradi slabega zdravja pa je ostal na ministrstvu za gradnje v Ljubljani. Nato je odšel v novo službo: na Jese-nice h Gradisu. Poslabšanje zdravja ga je napotilo spet na zdravljenje, nato pa je službovanje nadaljeval v Celju in v Žalcu. Postal je vodja nizkih gradenj. Leto 1954 je bilo za Debičevo pisateljevanje odločilno, predajal se je prvemu pisateljskim poskusom, čeprav je poskušal pisati pesmi že v Sremskih Karlovcih. Že v partizanih, zlasti pa po vojni, je poskušal pesniti lirično in otožno izpovedne pesmi, ki jih je v partizanih objavljval na stenčasih.

Na star pisalni stroj je Danijel natipkal svoj prvi ro-

man Brez milosti, ki ga je ponudil v branje profesorju Srebretu. Ta ga je pozitivno ocenil in avtorja vzpodbudil, da ga je dokončal. Nato ga je poslal Ivanu Potrču v branje in presojo. Tako je prišlo do objave odlomka z naslovom »Kurir« v Sodobnosti. Spomladi leta 1955 je bilo delo nagajeno na natečaju Državne založbe Slovenije. Objava v Sodobnosti in predstavitev njegovega literarnega dela v »Delu« je ugodno vplivala na njegov vse močnejši pisateljski zanos. V letu 1956 je prevzel službeno mesto gradbenega inšpektorja v občini Žalec. Tone Pavček je kot novinar »Dela« med prvimi pisal o mladim pisatelju Danijelu Debiču. S pesniško zanesenostjo je vzpodbujal Debiča k pisanju in mu bil tovariški svetovalec, ko so nastajala njegova nova dela. Pomagal mu je obrusiti roman Stekleni metulji za založbo Obzorja.

Pogoste pljučnice so zelo poslabšale njegovo zdravstveno stanje. Zaradi slabega zdravja je moral opustiti marsikateri načrt in spremeniti način razmišljanja in izražanja. Ustvaril si je družino, v letu 1960 pa se je vpisal na višjo gradbeno tehnično šolo v Mariboru. Diplomiral je kot izredni študent maja 1971. Opravljanje službenih obveznosti direktorja stanovanjskega Sklada, potlej za Stanovanjskega podjetja, gradbeni študij ob delu, opravljanje odgovornih političnih funkcij, tudi poslanstva v kulturnem zboru skupščine, so mu jemali čas in zbranost, ki sta potrebna za literarno ustvarjanje. Med leti 1977 in 1985 je kot izredni študent dokončal drugo

stopnjo Visoke šole za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani. Roman Tokovi življenja je pisal v letih 1961–1963. Po obiskih v tujini (Pariz, Rim, Egipt) in po prejemu štipendije Levstikovega sklada je začel pisati roman Lisiander, sin Askanija, o katerem pa so uredniki menili, da je dokaj težko razumljiv bralstvu. Leta 1971 pa so natisnili njegov roman Tokovi življenja. Čeprav strokovno usposobljen, se z gradbeništvom ni več dolgo ukvarjal. V letu 1974 je postal tajnik Kulturne skupnosti v Celju, bil je izvoljen tudi za drugo mandatno obdobje. Naposled se je zaposlil kot ravnatelj knjižnice Edvarda Kardelja v Celju. Leta 1976 je postal urednik celjske literarne revije Obrazi, ki jo uspešno urejuje tudi danes. Že nekaj let sodeluje v založniškem svetu mariborske revije Dialogi in v uredniškem svetu Mohorjeve založbe. Poleg treh državnih odličij (medalja za hrabrost, red dela s srebrnim vencem, red zasluge za narod s srebrno zvezdo) je prejel tudi vrsto literarnih priznanj: Prežihovo nagrado za roman Stekleni metulji, Kajuhovo nagrado za roman Balada o modri svetlobi in nagrado Državne založbe na njenem literarnem natečaju. Za novelo Pomlad na Ponikvi je prejel nagrado tednika »TV-15 – Naš tovariš« v letu 1965. Kulturna skupnost občine Žalec mu je podelila plaketo, Kulturna skupnost občine Celje pa priznanje, ki ga podeljuje ob vsakoletnem kulturnem prazniku za dolgoletno pisateljsko ustvarjanje. Naš partizanski jubilar deluje vseskozi prizadevno v družbenopolitičnih organi-

zacijah (ZKS, SZDL, Zveza borcev) in v različnih kulturnih društvih.

Ob prozi, ki se v glavnem realistično in v skladu s tednjo estetiko dotika realnega vojnega in povojnega življenja, se v romanu Brez milosti »loteva značilne provincialne vaške skupnosti med drugo svetovno vojno. Med podrobnimi upodobitvami različnih usod je več spremenjavanja in dinamičnosti. Zanimiv je Debičev poskus objektivno kritičnega prikazovanja razmer v partizanskih enotah,« v romanu Stekleni metulji pa se njegova pripoved »osredotoči na eno samo osebo. V tem romanu miselnostno razpleta deziluzijo zagona in vere v najboljše in najpravičnejšo ureditev po vojni: nova socialna kritika. Debič kot fiktivni pripovedovalec romana preide pot od zagnanega aktivista skozi razočaranje ob spoznanju, da se njegova osebna predstava o idealnejšem novem redu ne ujema z birokratsko diktirano vsakdanjo prakso, do sicer zagrenenega, a še zmeraj verujočega iskálca prave človečnosti. Epski opis se v tem romanu večkrat umakne metafori.« (oboje M. Kmecl).

Ko omenimo še roman Balada o modri svetlobi, za katerega je 1964 dobil Kajuhovo nagrado, in povest kriminalistično-zabavnega žanra Strel Na gradbišču (1958), se pred nami postavi človeška in umetniška podoba nadvse zanimivega partizanskega pisatelja.

Ob življenjskem in umetniškem jubileju mu iskreno čestitamo in mu želimo novih ustvarjalnih moči.

Dušan Mevlja

Novogoričani o vsem, kar nas teži

Na letni programski skupščini ZZB NOV novogoriške občine, ki je bila 14. maja letos, so se je poleg delegatov udeležili tudi predstavniki RO ZZB NOV Slovenije, predsednika OS in IS OS Nova Gorica, sekretar OK ZKS, predsednik OK SZDL, predsednik OS ZSS, predsednik OK ZSMS in predstojnica upravnega organa OS za zadeve borcev in vojaških invalidov. Po izvolitvi organov skupščine je predsednik OO ZZB NOV Alojz Krpan – Aleksander imel uvodni govor. Spregovoril je o gospodarski krizi – nezadržni rasti cen, visoki inflaciji, izgubah in drugih negativnih gibanjih v gospodarstvu, zaradi česar so borci resno zaskrbljeni in zahtevajo učinkovite ukrepe, ki bodo omogočili uspešen izhod iz krize. Kljub globoki krizi pa borci ugotavljajo, da ni vse tako črno, kot pogosto tarnamo in vsevprek kritiziramo. V Jugoslovanskem in slovenskem prostoru in tako tudi v novogoriški občini smo v teh štiridesetih letih po vojni dosegli zavidljive rezultate, za kar so nekatere države potrebovale celo stoletje. V tem kratkem času smo zgradili nova mesta, nova naselja, nove velike tovarne, cestna omrežja in še celo vrsto drugih gospodarskih, pa tudi negospodarskih objektov – šol, vrtcev, zdravstvenih domov, bolnišnic in podobnih ustanov gospodarskih in družbenih dejavnosti. Alojz Krpan je spregovoril tudi o dobrem socialnem in zdravstvenem varstvu borcev, o dispanzerju za borce v Novi Gorici, ki solidno opravlja svoje delo in je verjetno eden najboljših v Sloveniji. Govoril je tudi o priz-

navalninah, o varstvu in vzdrževanju spomenikov in spominskih znamenj, o zunanji političnem položaju, o ustanovitvi aktivov borcev v domovih upokojencev v Novi Gorici, kjer živi nad 80 borcev, in na Gradišču, kjer živi nad 20 borcev.

Po sklepu predsedstva OO ZZB NOV so člani predsedstva v letu 1986 obiskali vseh 49 združenj po krajevnih skupnostih v občini in združenje vojaških vojni invalidov v Novi Gorici. Na posvetih z odbori združenj so razpravljali in ugotavljali vprašanja socialnega in zdravstvenega varstva borcev, o urejanju albumov padlih borcev, pisanju krajevnih kronik, varstva spomenikov, delovanju borčevskih organizacij in borcev v organih samouprave v krajevnih skupnostih, delegacijah SIS in OS ter DPO, kulturnih in drugih društvih. Pogovori in ugotovitve na posvetih so bili zelo koristni za nadaljnje delo in pomoč združenjem.

V občini Nova Gorica živi 5.700 bork in borcev NOB in je borčevska organizacija te občine po številu največja v Sloveniji. Dvojno število v posebnem dobo udeležbe v NOV ima 4.000 bork in borcev, od tega 2.800 pred 9. 9. oz. 13. 10. 1943, enojno pa 500 bork in borcev. V občini živi 500 vojaških vojni invalidov NOB, 18 nosilcev Spomenice 1941 in 4 Maistrovi borci.

Iz poročila o opravljenem delu v preteklem letu ugotavljamo, da je borčevska organizacija uspešno opravila obsežno in pomembno delo pri razreševanju svojih lastnih problemov, kakor tudi pri razreševanju vprašanj na vseh drugih družbenih in gospodarskih področjih. Borci

so aktivno delovali v razpravah in dajali predloge in priporombe na kritično analizo delovanja političnega sistema in pobudah za spremembo ustave, o delovanju delegatskega sistema, o projektu melioracije Vipavske doline, varstvu okolja, o onesnaževalcih in programih sanacije onesnaževanja, o družbenih planih, o religiji itd. Posebno pozornost so namenili mednarodnim odnosom oziroma dogodkom, zlasti ribiškimi incidentom v Tržaškem zalivu in vzdolž Jadrana, kjer italijanski ribiči izzivalno prihajajo na ribolov v naše teritorialne vode tudi še sedaj, po ratifikaciji sporazuma o ribolovu. Ogorčeni delegati nad temi izzivalnimi pohodi italijanskih ribičev na ribolov v naše morje so sprejeli **oster protest, ki so ga odposlali Predsedstvu SFRJ Jugoslavije za zahtevo, da ZIS protestira in zahteva od vlade Republike Italije, da italijanskim ribičem prepove zahanjanje na ribolov v naše vode v Tržaški zaliv in vzdolž Jadrana in opozori, da so krivi za vsakršno posledico, ki nastane s kršitvijo prehoda državne meje v naše teritorialne vode. Borci tudi zahtevajo, da varujemo tudi morskno mejo po ustavnih in zakonskih določilih SFRJ in da v nobenem primeru ne odstopamo od teh določil.** Borci so ogorčeni tudi nad postavitvijo spomenika v Gorici v Italiji tistim, ki naj bi jih bila deportirala JLA, kar je očitna laž in potrjuje na zgodovinska resnica. Tudi na potvarjanje zgodovinske resnice in sovražno pisanje v 57. številki Nove revije so borci ogorčeno reagirali, saj so vsebino pisanja dobro

razumeli, pa čeprav pisci spornih člankov trdijo, da je te sposobno brati in razumeti edino »izbrano izobraženstvo«. Borci so zlasti ogorčeni oporekanju legitimnosti NOB in revolucije in odrekanju zaslug in blatenju KP oz. ZK, ki je bila v NOB vodilna sila pravičnega boja za svobodo in povojne obnove in izgradnje domovine. Posebej so nad takim početjem ogorčeni primorski borci, ki so množično in enotno šli v ta boj, ker jim je bilo dovolj fašistične tiranije in ki hočejo živeti v svobodni Sloveniji, združeni v svobodni Jugoslaviji. Da so šli v ta osvobodilni boj, jih ni »opeharila« KP. Šli so zavestno in prostovoljno in zavestno so zaupali v vodstvo KP in OF.

V poročilu je ugotovljeno, da so vse komisije OO ZZB NOV uspešno opravile svoje naloge. Stiki z zamejskimi borci in ANPI v sosedni pokrajini v Italiji so bili prijateljski in sodelovanje uspešno. Uspešno je tudi sodelovanje med pobratenimi združenji borcev in sekcijami ANPI.

Delegati skupščine poudarjajo, da je treba letos dati poseben poudarek 40-letnici priključitve Primorske k matični domovini. To bodo septembra počastili tudi pripadniki odreda JLA, ki se bodo zbrali v Opatjem selu na Krasu. Tako tudi borci prekomorskih brigad, ki bodo v Novi Gorici odkrili doprski kip Rada Simonitija. Na skupščini so tudi ugotovili nujnost dokončne izgradnje Pokrajinskega muzeja revolucije v Novi Gorici, kjer bo omogočeno čimbolj uspešno raziskovalno delo in hramba dokumentarnega gradiva in dokazov, da smo tu bili in smo Slovenci.

V poročilu je prikazana še

cela vrsta opravljenega dela na področju ohranjanja in razvijanja tradicij NOB in revolucije, na področju SLO in DS, delovanje domicilnih enot skupnosti borcev, političnih zapornikov, internirancev, izgnancev ter aktivistov OF.

Predsednica IS občinske skupščine Nova Gorica Jolanda Slokar je delegatom predstavila pregled poslovanja novogoriškega gospodarstva v preteklem letu in med drugim povedala, da je po podatkih SDK iz Nove Gorice goriško gospodarstvo v prvih treh mesecih letos realiziralo 123,45 milijard celotnega prihodka, kar je za 110 odstotkov več kot lani, 30,66 milijard dohodka, kar je za 186,4 odstotka več in razdelilo za 16,69 milijard za osebne dohodke, kar je za 125,4 odstotka več. V primerjavi z lanskimi tremi meseci, ko smo ustvarili 0,995 milijard din akumulacije, smo močno povečali akumulacijo, saj je letos znašala 4,08 milijarde din.

Ob teh vzpodbudnih rezultatih, ki pa niso celovito analizirani, so prikazane tudi precejšnje izgube v skupnem znesku 5,248 milijard din. Z izgubo je poslovalo 28 OZD s področja gospodarstva, v katerih je zaposlenih 5640 delavcev. Jolanda Slokar je svoje razmišljanje zaključila: »Ob vseh težavah, ki smo jim bili priča v lanskem letu, ob precejšnjih izgubah, ki smo jih imeli v poslovanju, pa je po prvih ocenah družbeni proizvod za lansko leto narasel za 2,3%, kar je nekoliko manj kot smo načrtovali in precej več kot leto prej. Tudi rezultati prvih treh mesecev, ne glede na precejšnje izgube, nam kažejo na možnosti, ki jih imamo, da bi tudi v letošnjem letu dosegli podobno rast, če ne

še večjo. Seveda pa bo potrebno za doseg tega cilja vložiti veliko znanja in naporov v naše delo in opraviti vse tiste naloge, ki smo si jih zapisali v naše letošnje plane.«

Predstavniki RO ZZB NOV Slovenije Stane Repar je po pozdravu delegatov in gostov spregovoril o gospodarskem stanju in krizi, ki nas pesti, ter poudaril, da borci, ki je zaposlenih manj kot 3%, lahko veliko pripomorejo z delom v krajevnih skupnostih, da se gospodarske zadeve začnejo resneje in odločneje reševati. Opozoril je tudi, da so nekateri stabilizacijski ukrepi slabo pripravljeni in zato slabo delujejo, kot je na primer slab devizni zakon. Če uredimo gospodarstvo, je poudaril Repar, potem bomo prav lahko uredili tudi vse druge družbene krizne probleme. Ne zadostujejo nam referati in resolucije, potrebna so dejanja, aktivna akcija in enotnost. Odločno moramo biti oprti na Avnojske sklepe. Letos moramo dati z našo aktivnostjo pri delu še poseben poudarek 50. letnici Čebina (ustanovitvi KPS) in 50. letnici prihoda tovariša Tita na čelo KPJ. Delegati so po obsežni in vsebinsko bogati razpravi sprejeli poročila in program dela za prihodnje z dopolnitvami, danimi v razpravi. Že na začetku skupščine so mladi srednješolci, ki so prav ta dan tekmovali in preizkušali svoje znanje na temo SLO in DS, pozdravili delegate in goste, jim zaželeli zdravja in obljubili, da bodo nadaljevali pot, ki so jo začrtali borci NOB. Delegacija borcev pa je položila venec k spomeniku padlih borcev novogoriške občine na Trnovem.

Lojze Kristančič-Minko

Politkomisar Sime zbira in komentira

Predsedničin avto in labinski rudarji

»Obvestili so me o dogodkih v istrskih premogovnikih Raša. Vendar me niso niti povabili niti ni bilo predvideno, da bi šla v Labin v okviru tokratnega obiska v Pučju«, je povedala predsednica sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Marija Todorović v odgovor na vprašanje novinarjev, zakaj ni obiskala Labina.

Takrat so labinski rudarji stavkali že enajst dni. V tem rudniku je že dolgo tlelo, tokrat pa je izbruhnil požar z vso močjo; videli so ga po vsej Jugoslaviji in še čez...

Labinski rudarji so stavkali nepretrgoma 33 dni in ves čas niso imeli sreče, da bi se srečali z Marijo Todorovič, čeprav je bila ta med njihovo stavko precej blizu (Opatje selo na Krasu, Nova Gorica, Koper, Partizanska bolnica Franja pri Cerknem itd.).

Labinski rudarji, trmasti kot vsi knapi tega sveta, spoštovane svoje predsednice res niso povabili, vzrok mi ni znan. Tako so se za vekomaj razšli, ne da bi se spoznali: Marija Todorovičeva in labinski rudarji, kar vsekakor zasluži svoje mesto v sodobni zgodovini delavskega gibanja v samoupravi Jugoslaviji.

Cez nekaj dni pa mi je skoraj vzelo sapo, ko sem prebral izjavo Marije Todorovičeve na seji predsedstva Zvezne konference SZDL Jugoslavije: »Avto, s katerim se vozi predsednik sveta zveze sindikatov Jugoslavije, je star devet let in je tak, da je to sramota. Sramota! Glavni urednik vsake redakcije ima v avtomobilu radio, telefon. Ne vem, če ima vse to v avtu tudi predsednik Zvezne konference SZDL Jugoslavije, a predsednik jugoslovanskih sindikatov tega nima. Toda predsednik sindikatov je na listi A...« (konec citata).

Zatem pa se mi je posvetilo: le kako naj gre predsednica jugoslovanskih sindikatov, ki je na listi A jugoslovanskih funkcionarjev, z devet let starim av-

tomobilom, ki nima ne radia, ne telefona med labinske knape! Bože sačuvaj!

Kako sveže nasproti temu zvenijo Titove besede, ki jih je izrekel pred šestnajstimi leti, ob 60. letnici Labinske republike, katere geslo je bilo »Cova je naša!« (Jama je naša!).

»Cene naraščajo, premalo skrbimo za dinar. Mnogi se do naše skupnosti neodgovorno obnašajo. Nočem vas zdaj pozivati na varčevanje. Koga sploh naj pozivam? Mar tistega delavca, ki še za vsakdanje življenje nima dovolj? Pozivam pa ljudi, ki so na odgovornih mestih v gospodarstvu, v bankah in drugih sektorjih našega gospodarskega življenja – tam so v glavnem komunisti – naj se obnašajo tako, kot zahtevajo sklepi komunistov, ne pa kot se oni sami odločijo.«

Tako je Tito govoril v Labinu, kamor Marija Todorovičeva ni utegnla priti. Ne le v opomin takratnemu, marveč tudi sedanjemu času.

Vprašanje zveznemu javnemu tožilecu

Na seji odbora zveznega zbora za pravosodje je zvezni javni tožilec Miloš Bakić povedal, da teče kazenski postopek proti dvema osebama v zvezi z zavrnjenim plakatom za dan mladosti. Ti osebni sta obtoženi za žaljenje ugleda SFRJ. Rekel je tudi, da je vložena kazenska prijava proti prispevku v 57. številki Nove revije (Prispevki za slovenski nacionalni program). Vložila jo je zagrebška borčevska organizacija. Če bo ljubljansko tožilstvo prijavo zavrnilo, lahko prevzame pregon zvezni javni tožilec, je dejal Miloš Bakić.

V izogib pomoti naj kaj zapisem, da nisem noben zagovornik spornih člankov v 57. številki Nove revije, kakor tudi ne provokativnega plakata za dan mladosti.

V svojem komentarju »Ne-disciplinirane banke« (TV-15 Naš tovariš 9. aprila 1987) sem med drugim zapisal:

»V nedavnem govoru v skupščini Jugoslavije je Branko Mikulić, predsednik Zveznega izvršnega sveta, opozoril tudi na vse pogostejši pojav nespoštovanja predpisov in kršenja zakonitosti. Mikulić je kot primer takšnega ravnanja navedel 71 bank, ki niso spoštovale zakonskih določil in sprejetih sklepov.

Sedaj pa je prišlo na dan, da ne gre samo za 71 bank, kot je bilo rečeno ampak za 88. Ta razlika je nastala zato, ker zapisnikov o nadzoru bosansko-hercegovskih bank niso pravčasno poslali zvezni vladi in jih Mikulić ni mogel upoštevati.

Največ prekrškov, tako po številu kot obsegu so naredile banke iz ožje Srbije, Hrvaške ter Bosne in Hercegovine. V ožji Srbiji so v 31 primerih ugotovili nenamensko izkoriščanje posojil v višini 25,7 milijarde dinarjev. Na Hrvaškem je bil zakon sedemnajstkrat kršen z zneskom nekaj nad 16,5 milijarde dinarjev. V Bosni in Hercegovini jih je sedemnajst kršilo zakon in za nenamensko kreditiranje porabilo 5,7 milijarde dinarjev. V Makedoniji so samo tri banke namensko koristile posojila v višini 5,2 milijarde dinarjev, medtem ko ta znesek znaša v Vojvodini 2,5 milijarde dinarjev namenskih posojil. V Sloveniji so pri šestih bankah ugotovili nepravilnosti pri delu s 468 milijoni dinarjev namenskih posojil, v Črni gori pa samo pri eni za 136 milijonov dinarjev.

Zoper opisano početje bank, ki ga je predsednik ZIS Branko Mikulić javno označil kot nespoštovanje predpisov in kršenje zakonitosti, ni (vsaj kolikor mi je znano) prav nobeno javno tožilstvo v SFRJ sprožilo pregon!

Zato spoštovanega zveznega javnega tožilca Miloša Bakića javno vprašujem: zakaj ni zvezno javno tožilstvo v opisanem primeru prevzelo pregon in sprožilo kazenskega postopka?

Ob tem mu zagotavljam, da bo TV-15 Naš tovariš objavil njegov odgovor. Vaš Sime

Počistiti tudi v svoji hiši (in ne samo pred njenim pragom)

V dnevnem časopisju sem prebral, da se je na predlog zagrebške borčevske organizacije uvedel kazenski postopek proti avtorjem spornega plakata za dan mladosti in proti avtorjem ali Novi reviji (to ni iz članka razvidno) za pisanje v 57. številki te revije.

Na prvi pogled bi rekel, vse prav in lepo (ali pa nič posebnega, saj to je bilo pričakovati). Zato se tudi ne nameravam spuščati v upravičenost ali neupravičenost tega postopka. Zanimivo pa je, da je predlog za pregon dala zagrebška borčevska organizacija in pri tem se jim ni zdelo za potrebno niti to, da bi se posvetovala s katerokoli organizacijo v Sloveniji. To ignoriranje pa pomeni nezaupnico vsem slovenskim borcem NOV in še posebej njihovim vodjem, od krajevnih do republiške organizacije ZZB, in seveda vsem slovenskim ustanovam, v številni pravosodnim organom. Ne nameravam se spuščati niti v zakon o kazenskem postopku in pristojnosti, ki jo kdo ima, toda izjava, ki jo je v tej zvezi dal zvezni javni tožilec tov. Miloš Bakić se ne glede na to, da je v skladu z zakonom, sliši kot nekaka grožnja, ko pravi, da bo zadevo lahko prevzelo Zvezno javno tožilstvo, če

bo ljubljansko tožilstvo prijavo zavrnilo.

Hrvatskim tovarišem borcem pa bi rekel, da je to čisto lepo in prav, da ne dovolijo žaliti Jugoslavije kjerkoli in od kogarkoli. Ker pa smo tudi Slovenci Jugoslovani, je tudi žalitev in neobjektivno pisanje v nekaterih hrvatskih časopisih žaljivo za Slovenec in s tem tudi za Jugoslavijo. Na primer pisanje Stipanića (ali Stipetića) v Vjesniku, Dodika (čeprav je Bosanec) v Danasu... Vsekakor pa tako pisanje, ki je enako in skoraj istovetno s stališči novofašistov v tujini, ne more prispevati k bratstvu in enotnosti Jugoslavije.

Borci v Sloveniji smo bili vedno prvi, ki smo obsodili pisanja, ki so se pojavila v nekaterih slovenskih časopisih in niso bila v skladu z našo stvarnostjo. Tako smo obsodili tudi pisanje Nove revije, za kar so se nam zahvalili makedonski borci v pismu v »Četrti jul.« Zakaj tudi zagrebški borci najprej ne počistijo v »svoji hiši«, kot smo storili v Sloveniji? To bi jim dalo tudi večjo moralno pravico, da bi obsojali take in podobne pojave izven svoje republike!

Žarko Žbogar

Partizanski epigrami

Trilogija

I
Prelepe čase pomnimo – pa so minili,
ko bes potrošniški poznal ni mej,
ko smo življenje goitali kot nikdar prej,
na up popivali in se redili.

Prav vsi smo v izobilju tem živeli,
– peščica le je vedela od kod.
Pa saj vseeno je bilo do tod:
potem smo odgovornost vsi prevzeli.

II
Poslej nastali časi so tegob nezdravih,
ko bolj in bolj drseli smo na dno.
Do dna pa dlje je, kot bi mislil kdo,
če le besede so, dejanj ne pravih.

Ta čas je čas spoznanj, ugotovitev,
čas splošnega je stiskanja pasu.
Peščica tista pa ne da miru,
še kar naprej skrbi jo – ureditev.

III
V bojazni, da ime bi ne dobila,
še bolj zapleta, kar je zapleteno,
še bolj navija strpnosti vreteno.
Kar vsi vemo, tema naj bi popila.

Vsesplošno znana pa je ta resnica stara,
da ognja brez vode ne pogasiš,
spokorniku le grehe odpustiš.
Kdor skrit ostati hoče, ta se vara!

M. Seliškar

Marsikaj je le mogoče storiti

V teh dneh so mnogi po svetu, še posebno pa v Evropi, pričakovali nekaj nemogočega. Napovedovali so, da bo sovjetski partijski voditelj Mihail Gorbačov na zasedanju Varšavskega sporazuma v Berlinu predlagal, naj se dve nemški državi združita, enotna Nemčija pa naj bi bila nevtralna država. Razumljivo je, da predloga niso sprejeli na dnevnih redih, niti v mislih ne, saj je še veliko prezgodaj za razmišljanje o ustanovitvi neke socialistično-kapitalistične države v Evropi. To je za zdaj čista utopija.

Verjetno pa res nobenega zasedanja Varšavskega sporazuma niso spremljali s takšnim zanimanjem, kakor tega berlinskega: na eni strani zaradi ozračja, nastalega z realnimi možnostmi, da bi večino jedskega orožja umaknili iz Evrope, na drugi strani pa zaradi pričakovanj, da bi Mihail Gorbačov še enkrat presenetil svet in predlagal še odpravo takoimenovanega klasičnega orožja (vsaj iz najbolj ogroženih delov Evrope).

Po končanem zasedanju paktov, najprej v Bruslju, nato pa v Berlinu, je jasno tole: nihče, tudi Mihail Gorbačov ne, ne bo predlagal, vsaj zdaj še ne, razpustitve Varšavskega sporazuma. Zanesljivo pa je tudi to, da je glavna skrb tudi na drugi strani: kako se okrepiti pakt

NATO, zahodno vojaško organizacijo. To je bistvena zaključna misel obeh zasedanj.

Ob tem se ponavlja staro vprašanje: ali lahko vojaški bloki po štiridesetih letih tekmovalja in seganja po vojaški premoči ter politični hegemoniji še ostanejo čuvvarji miru oziroma dejavniki detanta, sporazumevanja in varnosti? Izkušnje kažejo, da izpita niso opravili. Politika pospešenega oboroževanja ni nikomur prinesla premoči, veliko manj pa je storila tudi za večjo varnost. Še posebno v Srednji Evropi je politika blokovskega tekmovalja skorajda zavrla vsako razumno politično delovanje, vsako normalizacijo odnosov v meddržavnih okvirih, vsako naraščanje zaupanja in sodelovanja. Celotne izkušnje po konferenci v Helsinkih glede tega veliko povedo. Prav zaradi tega obe nemški državi pritegujeta pozornost na vseh straneh; iz istih razlogov opazujemo pobude, da bi se razorožitev začela prav pri Nemčiji, vendar pa se prav ob nemškem vprašanju oglašajo velike dileme in odpori, da bi se nekaj bistveno spremenilo.

Takšno ocenjevanje razmer je prišlo do izraza v omahovanju zahodnonemškega kanclerja Helmuta Kohla glede sprejemanj sovjetsko-ameriškega sporazuma o evroraketah, vidno pa je bilo

tudi pri številnih dejavniki na zahodu glede iskrenosti sovjetske politike.

V Bruslju so zato segli po kompromisu in se zavzeli za ničelne opcije glede jedskega orožja, ker to v tem trenutku ustreza interesom ameriške vlade. Zahtevajo pa tudi, da se vse poveže z zmanjšanjem konvencionalne oborožitve. Praktično je to veliko več od tistega, o čemer sta se oba voditelja velešil predsednika Ronald Reagan in Mihail Gorbačov sporazumevala v Reykjaviku. To je tudi več, kot je bilo v paketu, ki ga je bil pred nedavnim razvezal sovjetski partijski voditelj. Imamo torej polno košaro vprašanj, v kateri najdemo pravzaprav vse, kar ima SZ in skoraj nič tistega, s čimer Američani razpolagajo v Evropi. To pa ni malo: imajo štiri tisoč jedskih nabojev, jedske podmornice in letala z jedsko oborožitvijo ter 350.000 vojakov v ZR Nemčiji, ki že dolgo niso več samo »Straža na Renu«.

K sreči so dane meje celo takšnemu manevriranju. Čez te meje ni mogel niti bojeviti in načelno nezaupljivi ameriški minister za vojsko Weinberger. Če se bo manevriranje nadaljevalo, bo vselej znotraj razjedalo pakt NATO. Ni neznano, da je že vse težje ohranjati nezaupanje evropskih zaveznikov do sovjetskega ravnanja v pogo-

jih, ko Mihail Gorbačov predlaga razorožitev – tako na splošno, kakor tudi v podrobnostih. Še posebno pa v pogojih, ko ZDA zapirajo svoj jedski dežnik nad Zahodno Evropo in ko se obračajo k svojim vitalnim interesom na drugi strani sveta, na Pacifiku, v Latinski Ameriki, v Aziji in tako zelo sporni vojni zvezd.

Očitno je, da evropski zavezniki ZDA niso sprejeli nasveta ameriškega ministra Weinbergerja, da bi se obeneb z ameriški pomorski mi in morda še drugimi silami angažirali v vodah Perzijskega zaliva. Gre za že precej staro ameriško idejo, po kateri bi se atlantska vojaška organizacija prelevila v globalnega policista. Kajti, tako se sprašuje minister Weinberger: kaj bo ostalo od pakta NATO, ko bo jedsko orožje odstranjeno in še posebej, če bo mirovna ofenziva sovjetskega voditelja Gorbačova morda celo uspela? Kaj se bo dogajalo, če bo pustila napetost v zvezi z nemškim vprašanjem, če se bodo sovjetske in ameriške čete res umaknile iz Srednje Evrope?

Nobenega dvoma ni, da se Mihail Gorbačov dobro zaveda učinka, ki bi ga imel umik po 300.000 vojakov obeh stranih iz Evrope. Kaj hitro bi namreč lahko spremenilo veliko tistega, česar jedske mu orožju ni uspelo. Očitno pa je, da Mihail Gorbačov čaka na kakšno ugodnejšo priložnost, preden bo razgrnil tudi to idejo. ■

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

BENETKE: Po slovesni otvoritvi se je v Benetkah začel uradni del 13. vrhunškega srečanja sedmih najbolj razvith držav sveta. Razpravljali bodo o bistvenih političnih in gospodarskih temah, sočasno z zasedanjem voditeljev sedmih držav pa na ločenih sejah zasedajo tudi zunanji in finančni ministri. Uvodni del sestanka je namenjen usklajevanju medsebojne gospodarske politike, protekcionizmu, dolgovom držav v razvoju in skupni kmetijski politiki.

PJONGJANG: V glavnem mestu DLR Koreje se je začela izredna ministrska konferenca neuvršenih držav. Srečanje je v celoti namenjeno sodelovanju med državami v razvoju oziroma sodelovanju Jug-Jug. Ministri več kot sto neuvršenih držav naj bi sprejeli tudi načrt za akcijo, ki vsebuje konkretne predloge za hitrejšo in učinkovitejšo sodelovanje med neuvršenimi državami in državami v razvoju. Konferenca se bo predvidoma končala v soboto, našo delegacijo pa vodi zvezni sekretar za zunanje zadeve Raif Dizdarević.

HARARE: V kongresnem centru zimbabvejskega glavnega mesta se je začelo zasedanje medvladnega sveta za usklajevanje sodelovanja med neuvršenimi na področju informiranja in komunikacij. Cilj sestanka je poglobitev sodelovanja na omenjenih področjih v smislu vzpostavitve nove pravičnejše mednarodne informativne ureditve.

VARŠAVA: Papež Janez Pavel II. je prispel na sedemdnevni uradni obisk na Poljsko. To je njegov tretji obisk domovine, odkar je leta 1978 postal poglavar rimsko-katoliške cerkve. General Jaruzelski je ob njegovem prihodu poudaril pomen dialoga med Vatikanom in Poljsko, Janez Pavel II. pa je rojake pozval k sporazumevanju in enotnosti. Med turnejo bo obiskal 9 poljskih mest.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Voditelj južnokorejske opozicije Kim Dae Džung je še enkrat trčil na nepremagljivo oviro: kordon južnokorejske policije, ki mora vse večkrat poklicati okrepitev iz vojaških vrst. Trdnjava diktature v Južni Koreji je že načeta.

vem času padel pod streljo atentatorja, na oblast pa je prišel tedaj padalski general Chun Doo Hwan in ustanovil takoimenovano peto Južnokorejsko republiko. Namesto demokracije je uvedel polvojaški, nedemokratski in reakcionarni režim. Po šestih letih vladanja v »Modri palači«, kakor se imenuje seulska predsedniška rezidenca, so za njegovo državo zna-

čilni zloraba oblasti, 7000 političnih jetnikov, opozicijska voditelja, ki sta sedem let v hišnem priporu, skrajno nezadovoljstvo najširših množic in zamera pri zaščitnikih v Washingtonu. Vse to utegne imeti sila neprijetne posledice za seulskega diktatorja neposredno pred politično tako pomembnimi olimpijskimi igrami »Seul 1988«. ■

Korejski predolimpijski tornado

Leto dni pred olimpijskimi igrami v Južni Koreji se množijo znamenja, ki obetajo skorajšnji konec politični diktaturi v tem delu Azije. Seulski diktator Chun Doo Hwan se je v boju za osebno oblast zameril celo svojim varuhom Američanom in dosegel povsem drugačen učinek, kakor ga je pričakoval. Nezadovoljstvo v državi prekipeva, diktator pa pošilja nad nezadovoljne policijo s črnimi čeladami na glavah, s ščiti v rokah in plinskimi maskami na obrazu, da bi tudi južnokorejsko ljudstvo spoznalo, kaj vse zmore uradni črni teror.

Američani so v skladu s svojo politiko zagovarjanja demokracije po svoji zamisli od južnokorejskega diktatorja zahtevali, da mora izpolniti politične obljube, katerih

bistvo je, da bi se moral prihodnje leto posloviti od oblasti in prepustiti položaj demokratično izvoljenemu predsedniku. Zdaj niso več toliko v skrbeh za svoj tamponski prag v Aziji, Južno Korejo, ker je popuščanje napetosti na svetu seglo vsaj delno tudi v Azijo in omogočilo nekatere povsem nove diplomatske prijeme. Tako smo bili priče nenadni »koktejl diplomaciji«; ZDA so ne pričakovano, po več kakor sedemindvajsetih letih zamrznjenih odnosov, začele nazdravljati diplomatom iz druge korejske države, LDR Koreje, za katero so prej ves čas govorili, da jih neposredno ogroža zaradi dogajanj na znamenitem vzporedniku.

Koktejljska diplomacija je prestrašila seulskega diktatorja. Izkoristil je priložnost,

ki se mu je ponudila z razcepom, nesoglasji znotraj južnokorejske opozicije in razglasil, da ne bo dovolil sprejema nove južnokorejske ustave, vsaj toliko časa ne, dokler ne bo mimo olimpiada. S to odločitvijo je dregnil v srčenje gnezdo. Vrstijo se protesti in demonstracije, med katerimi južnokorejsko ljudstvo dokazuje, da je vredno žrtve, ki so padle v bojih z osovraženimi diktatorji v povojni korejski zgodovini. Opozicija, v svoji politični strukturi razcepljena zaradi spora obeh frakcijskih voditeljev Kim Jung Sama in Kim Dae Džunga, imenovanih kar dva Kima, v aktivistični zagnanosti pa sila enota, zahteva uvedbo neposrednih volitev za šefa države. Poudarja, da gre sedanji sistem volitev na roko

edinole vladajoči Demokratični stranki pravice predsednika Chun Doo Hwana.

Nasprotni predlog režima je, da bi v državi uvedli parlamentarni sistem s premiero, ki bi zamenjal predsedniški sistem. Ta na zunaj nepričakovana popustljivost režima ima svoj zelo prozoren namen: vladajoča Hwanova stranka namreč nima v svojih vrstah osebnosti, ki bi ji zagotovila vsestransko podporo volilcev. Zato pa diktatorjeva stranka nadzoruje število poslanskih mest in s tem jamči, da bi Chun Doo Hwan poslej vladal kot premier.

Potem ko so ZDA pred desetletjem izgubile Vietnam, je Južna Koreja ostala eden od stebrov ameriške globalne strategije na Pacifiku in v Jugovzhodni Aziji. To je bil čas južnokorejskega diktatorja Park Chung Heeja, vendar je za Američane ob pra-

Iz našega zamejstva

V Ferrari poimenovali ulico po garibaldinski diviziji Italia

V četrti Missana v Ferrari (Emilia) so poimenovali ulico po garibaldinski udarni brigadi Italia, ki se je po letu 1943 borila v okviru NOV in PO Jugoslavije.

Dan prej pa so prav tako v Ferrari predstavili knjigo Riccarda Giacuzzi in Maria Abbrame »Monografija udarne brigade Garibaldi Trieste«.

Slovesnosti poimenovanja, ki je bila vključena v praznovanje 42-letnice osvoboditve in 40-letnice republike, so se udeležili najvišji predstavniki iz Ferrare, med njimi prefekt, komandanti vojske in karabinjerjev, borčevski voditelji in predstavniki demokratičnih sil.

Na slovesnosti so govorili predstavniki občine Ferrara Morano Po, generalni konzul

pri jugoslovanski ambasadi v Italiji Vitomir Dobrila in legendarni poveljnik garibaldinske divizije Italia Giuseppe Marras.

Spominske značke OF aktivistom v Beneški Sloveniji

V Špetru Slovenov so slavnostno podelili spominske značke OF osemindvajsetim aktivistom v Beneški Sloveniji za njihov prispevek med NOB slovenskega naroda. Spominske značke je podelila članica sveta federacije Lidija Šentjura v imenu republiške konference SZDL Slovenije, ki je bila tudi slavnostna govornica.

Med drugim je visoko ocenila pomen osimskih sporazumov, ki žal še niso v celoti uresničeni. Zavzela se je tudi, da bi Italija čimprej oblikovala in sprejela zakon o globalni zaščiti slovenske manjšine, zakon, ki naj bi zagotovil pravice

vsem Slovincem v Italiji. Za Beneško Slovenijo, na katero so v dosedanjih tovrstnih načrtih v glavnem pozabljali, bi imelo sprejetje tega zakona še posebno težo.

»Zato smo toliko bolj začuden nad načrtovanim diskriminacijskim ukrepom italijanske vlade, s katerim naj bi nadzorovali vstop tujih državljanov v Italijo. Za nas, Jugoslovane, je skrajno žaljiv in v globokem nasprotju s prijateljskim sodelovanjem z Italijo, z odprto mejo in osimskimi sporazumi ter pričakujemo, da bo italijanska vlada ta ukrep do Jugoslovanov preklicala,« je zaključila svoj slavnostni govor Lidija Šentjura.

V imenu VZPI-ANPI Videmske pokrajine in aktivistov v Benečiji je govoril Izidor Predan. Prisrčne slovesnosti so se udeležili prvoborci Albert Jakopič-Kajtimir, Franc Crnugelj-Zorko, beneški rojak Joško Ošnjak ter predstavniki družbenopolitičnega življenja novogoriške in tolminske občine. V kulturnem delu programa

ma je sodeloval oktet Simon Gregorčič iz Kobarida.

Pri Proseku počastili spomin obešenih talcev

Na gmajni pri železniški postaji Prosek pri Trstu so počastili spomin desetih talcev, ki so jih nacifašisti obesili 29. maja, pred trinštridesetimi leti, iz maščevanja po uspešni partizanski akciji.

Na komemoraciji, ki jo je tudi tokrat kot že vsa povojna leta pripravila sekcija VZPI-ANPI PROSEK-KONTOVEL, so številni domačini z udeležbo ponovno potrdili svojo zvestobo idealom NOB. Hkrati so ponovno izpričali pripravljenost za obrambo demokracije in za razvijanje omikanega sožitja in sodelovanja med tu živčima skupnostima.

Govornika, Vladimir Kenda v slovensčini in predsednik pokrajinskega odbora VZPI-ANPI Arturo Calabria v italijanščini, sta se poklonila spominu talcev, ki so pripomogli

k novi družbi, ki je povsem drugačna od totalitarne fašistične.

Na spominski svečanosti so sodelovali godba na pihala s Proseka, moški pevski zbor

Prisrčno partizansko snidenje

Sekcija VZPI — ANPI občine Repentabor nad Trstom je že drugo leto zapored zelo uspešno pripravila že tradicionalno partizansko srečanje v dolini pod Golcem, kjer je bila med narodnoosvobodilnim bojem partizanska javka.

Poleg številnih domačinov so se srečanja udeležili še delegaciji nekdanjih borcev iz pobratene občine Logatec in Repentabora (občina Sežana). Martina Kosminova, podžupanja logaške občine, je ob tej priložnosti izročila repentaborskemu županu Colji spominski pergament občine Logatec v zahvalo za tri milijone lir, ki so jih repentaborski občani solidarnostno zbrali lani za odpravo posledic hudega neurja v logaški občini in ki so jih porabili za obnovo osnovne šole v Hotedršici.

Osrednja osebnost tega srečanja je bila znana primorska partizanska zdravnica dr. Pavla Jerina — Lah, ki je govorila o gradnji in delovanju po njej poimenovane partizanske bolnice v Trnovskem gozdu. V tej bolnici se je zdravilo 980 primorskih partizanov, med katerimi so bili tudi trije težje ranjeni borci iz repentaborske občine in sicer Emil Škrabar, Stano Ravbar in Karlo Križman. Njihovo srečanje z zdravnico Pavlo je bilo zelo ganljivo.

Prisrčno partizansko srečanje je trajalo vse do večera.

Jože Oblak

Med prihodnjimi piloti nadzvočnih lovskih letal

Fantje posebne vrste

Pilot, letalo, nadzvočna hitrost, leteti... Čarobne besede, ki pritegnejo veliko mladih fantov, vendar se le maloštevilnim tudi uresničujejo. Obiskali smo eno izmed enot našega vojaškega letalstva – poveljuje ji starešina Marjan Vratović – v kateri se urijo bojni piloti in gojenci četrtega letnika Vojške letalske akademije.

Mladi fantje so prišli v to enoto z že določenimi letalskimi izkušnjami, ki jih samo še dopolnjujejo. Večina fantov leti na letalih galeb-4, toda našo pozornost so pritegnili prihodnji piloti nadzvočnih lovskih letal mig-21. Ti fantje so prišli v enoto, ki ji poveljuje starešina Marjan Vratović zato, da bi se izurili prav za polete in opravljanje nalog na tej vrsti letal. Seveda ne letajo sami, ampak je poleg njih tudi učitelj letenja. Tudi njihova letala se razlikujejo od letal, ki jih poznamo iz številnih mitingov in fotografij. Urjenje poteka na dvosedežnih šolskih letalih mig-21.

Ko smo fante po pripravi za polet, kjer so jih seznanili z vremenskimi razmerami na območju, kjer bodo leteli in ponovili, kaj morajo narediti v posameznih nalogah, obiskali v klubski sobi, so bili takoj pripravljeni za pogovor. Goran Milošević, ki je sicer doma iz Rače Kragujevačke je pripovedoval, kako se je sploh odločil za takšen

poklic: »V domačem kraju sem se šolal v srednjem usmerjenem izobraževanju. V drugem letniku sem v časopisu videl razpis za Srednjo letalsko šolo Maršal Tito v Mostarju. Prijavil sem se in bil sem sprejet. Tako sem

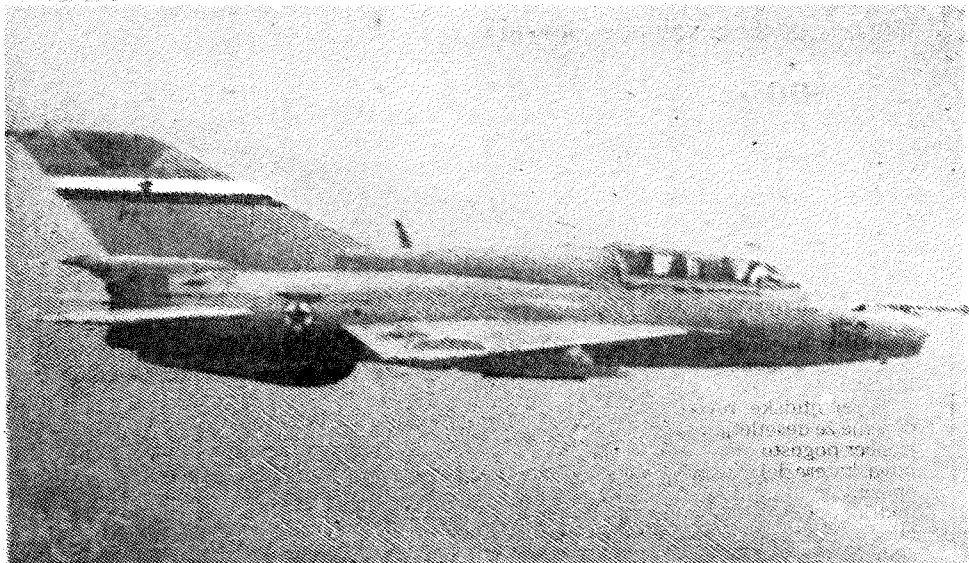
tretji in četrti letnik končal v mestu na Neretvi. Precejšen vpliv na mojo odločitev pa je imel moj daljni sorodnik, ki je tudi pilot in mi je navdušeno pripovedoval o letalih in svojem poklicu. Čeprav je bilo šolanje težko in naporno, je moj poklic takšen, da ga ne bi zamenjal za nobenega drugega. V prvih treh letnikih akademije smo se usposobili za letenje na določeni vrsti letal. Toda, ker ima naše vojaško letalstvo v svoji oborožitvi tudi nadzvočne lovce, gre vsako leto določeno število gojencev tudi na ta letala. Seveda ne more vsak leteti na njih. Glavni pogoj za to je zdravje. Pre-

Goran Milošević

Ljubomir Djurdjević

Dvosedežno šolsko letalo mig med poletom

den so nas določili za polete, smo opravili temeljite zdravniške preglede in preizkuse v barokomorah in centrifugah.

Vsak prvi polet z letalom je doživetje zase. Mladim gojencem-pilotom pa se je še posebej vtisnil v spomin prvi polet z nadzvočnim lovcom. O tem je pripovedoval Ljubomir Djurdjević iz Beograda: »Prvi polet na migu mi bo ostal vedno v spominu. Vse se je tako hitro dogajalo, da sem komaj dojemal. Ko sva z učiteljem letenja pristala, sem bil trdno prepričan,

da ne bom nikoli samostojno letel. Toda z vsakim poletom se človek bolj privadi stroju in ta te vedno bolj uboga. Zdaj so poleti z nadzvočnim letalom že pravi užitek, kljub temu pa se moramo še vedno veliko učiti. Ker je to lovsko letalo, ima več tehničnih sklopov, več je instrumentov, skratka vsega je več. Za ilustracijo naj povem, da smo bili dobrih pet tednov v Sarajevu, kjer nismo delali drugega, kot preučevali sestavo in zgradbo letala.

Kmalu je prišel čas za polet in fantje so vzeli vsak svojo čelado in se počasi odpra-

vili skupaj z učitelji letenja proti vzletno-pristajalni stezi, kjer so jih v ravni vrsti že čakala letala. Mehaniki okoli njih so opravljali zadnje preglede, še podpis, v tehnično knjigo, da je letalo pripravljeno za polet in gojenci ter učitelji so se vsedli v tesne kabine. Pritisk na gumb in močni motorji so zahrumeli, po nekaj trenutkih ogrevanja se je prva srebrna ptica počasi odpeljala, stroj je še bolj glasno zahrumel in letalo je zdrvelo po stezi, se počasi dvignilo in izginilo v daljavi.

B. K.

Začela so se tekmovanja ekip prve medicinske pomoči

Ne prisila, temveč osebna zavest

»Petnajsto občinsko tekmovanje ekip prve medicinske pomoči Civilne zaštite je za občino Ljubljana Moste-Polje in za našo zasnovo SLO dogodek posebnega pomena. Že sama nepretrganost tekmovanja nam dokazuje, da je zavest o nujnosti obvladovanja prve medicinske pomoči postala sestavni del življenja v naši občini. Zelimo, da bi se ta tradicija nadaljevala in da bi na tekmovanja ekip prve medicinske pomoči prišlo vsako leto več sodelujočih. Zavedamo se namreč, da ob potencialni nevarnosti elementarnih nesreč ali celo vojne pomeni obvladovanje osnovnega nujenja prve pomoči in samopomoči neprecenljivo vrednost, s katero bomo v nastalem položaju lahko delovali organizirano in učinkovito,« je v svojem uvodnem razlaganju poudaril Ivan Turk, sekretar občinskega sekretariata za ljudsko obrambo Ljubljana Moste-Polje.

Tudi v vsakdanjem življenju smo lahko priče številnih prometnih in drugačnih nesreč, pri katerih včasih pravilna prva pomoč rešuje

tudi življenje. Zato je pomembno, da poskušamo osnovno obvladovanje nujenja prve medicinske pomoči vcepiti že najmlajšim in tako prispevati k izoblikovanju zavesti o tem, da mora postati obvladovanje prve medicinske pomoči eden izmed osnovnih elementov, ki jih človek sprejme že v času vzgoje oz. šolanja. Le tako bomo dosegli, da bo prva medicinska pomoč postala sestavni del med drugimi znanji, ki jih mora obvladovati vsak človek.

Ne smemo pozabiti, da kvalitetno znanje s področja prve medicinske pomoči in samopomoči navsezadnje krepi obrambno moč naše skupnosti in se povezuje s cilji, h katerim so usmerjeni osnovni koncepti ljudske obrambe. Dober pogled za pomembnost, oziroma nujnost obvladovanja osnovnih medicinskih prejemov nam kaže naša zgodovina. Tu imamo v mislih naš NOB in položaj partizanske sanitete, ki je vsekakor prispevala pomemben delež k udarni moči naše partizanske vojske.

Žal pa je zadnja leta moč opaziti vse manjše zanima-

nje za tovrstna tekmovanja, kar se odraža tudi v udeležbi. Medtem ko je izobraževanje ekip in posameznikov prve medicinske pomoči obvezno, je pa vse drugače na tekmovanjih, kakršno je bilo tekmovanje ekipe prve medicinske pomoči občine Moste-Polje. Odgovore za takšno stanje smo iskali pri naših sogovornikih. Pavla Pertoci, Ivana Hočevar in Franci Žagar so na tekmovanju predstavili trojko DO ŽG – centralne delavnice TOZD za vzdrževanje lokomotiv Ljubljana-Moste.

»Na teh tekmovanjih sodelujemo že vrsto let, opazamo pa, da se udeležba na tekmovanjih iz leta v leto manjša. Veliko je že znanih obrazov, novih, zlasti iz vrst mlajših, pa vse manj. Zdi se nam, da osebna zavest do prve pomoči pri ljudeh upada. Tudi ritem sodobnega življenja gotovo pripomore takšnemu stanju. Ljudem bi morali vcepiti pravilen odnos do samega sebe in do sočloveka. Pa ne s prisilo, temveč v obliki srečanj, predavanj in podobnim oblikam, seveda v okviru usposabljanja. Tudi sredstva javnega obveščanja bi morala nameniti več pozornosti usposabljanju in prepričevanju, kako nujno je najosnovnejše znanje prve medicinske pomoči.«

Takšna tekmovanja pa so koristna tudi z druge strani: medsebojna srečanja, spletnje novih tovariških vezi in pa izmenjava izkušenj s področja nujenja prve pomoči. Občutek varnosti in medsebojnega sodelovanja je bil osnovni element petnajstega občinskega tekmovanja ekip prve medicinske pomoči civilne zaštite občine Ljubljana Moste-Polje. Tekmovanja, ki je bilo v sredo, 3. junija, v športni dvorani na Kodeljevem, se je udeležilo dvajset ekip iz organizacij združenega dela in krajevnih skupnosti. Najboljša je bila ekipa DO BTC (118 točk), druga DO Indos (112,5), na tretje mesto pa se je uvrstila ekipa DO Kolinska I. s 112 zbranimi točkami.

Jože Čurin

Franci Žagar, Ivana Hočevar in Pavla Pertoci med reševanjem naloge.

Iz dela OK ZRVS Celje

Obiskali so najboljšo enoto JLA

Občinska konferenca zvez rezervnih vojaških starešin Celje si s svojim programom dela prizadeva, da bi rezervni vojaški starešine pridobili čimveč teoretičnih in praktičnih znanj. Program je zelo obsežen, vendar ga uspešno uresničujemo. Tako so od novega leta do zdaj opravili že vrsto dejavnosti.

V počastitev 13. maja – dneva varnosti in družbene samozastite – so pripravili strelsko tekmovanje z zračno in malokalibrsko puško. Tekmovanja se je udeležilo enajst ekip iz krajevnih organizacij ZRVS in ena ekipa iz aktivna ZRVS. V streljanju z zračno puško je bila najboljša ekipa KO ZRVS UNZ, pri posameznikih pa je zmagal Branko Tanšek. Z malokalibrsko puško se je najboljšo odrezala ekipa KO ZRVS UNZ, pri posameznikih pa je bil najboljši Tone Jager. To tekmovanje je tradicionalno in organizatorji si želijo, da bi bila na prihodnjih udeležba še večja.

V okvir strokovnega usposabljanja sodijo tudi strokovne ekskurzije. Tako so konec prejšnjega meseca celjski rezervni vojaški starešine obiskali enoto JLA, ki si je lani s svojim delom in rezultati priborila naslov najboljše enote KoV. To je enota, ki ji poveljuje starešina Rifat Šehović. Ekskurzije se je udeležilo šestdeset članov, z njimi pa je bilo tudi nekaj tabornikov.

Sprejem v enoti je bil zelo tovariški in gostitelji so jim pokazali veliko zanimivega, od oklepne tehnike do kabinetov in trenažerjev. S posebnim zanimanjem pa so si gostje iz Celja ogledali film o vaji »Enotnost-83«. Ogledali so si tudi spominsko sobo, v kateri je zbrano gradivo o nastanku in razvoju prve tankovske brigade NOV, katere tradicije nadaljuje enota, ki ji poveljuje Rifat Šehović. Rezervni vojaški starešine so slišali vrsto tehničnih podatkov in se hkrati seznanili s posebnostmi posameznih orožij in opreme, njihovim delovanjem in uporabo. Sko-

zi ves obisk so bili z njimi starešine in jih seznanjali z vsemi dosežki te enote JLA.

Po obisku je Rifat Šehović izrazil zadovoljstvo, ker so jih obiskali in jih povabil, naj si ogledajo vajo njihove enote, ki jo bo imela v bližnji prihodnosti. Predstavniki OK ZRVS Celje pa so se toplotno zahvalili za prisrčen sprejem in v spomin na to srečanje izročili enoti monografijo in stare upodobitve njihovega mesta.

Tega dne pa je bilo na Vrhnikih tudi regijsko tekmovanje mladih v znanju in veščinah s področja SLO in DS, ki je bilo popestrjeno z bogato razstavo vojaške tehnike in oborožitve, ki so si jo ogledala tudi celjski rezervni starešine. Vsi so bili mnenja, da je takšna oblika usposabljanja zelo koristna, vsekakor pa je lepa priložnost za medsebojno spoznavanje in utrjevanje tovarištva.

V dvorani celjskega doma JLA pa so pripravili predava-

vanje na temo »Vojna zvezda«. To zanimivo predavanje je pripravil naš priznani strokovnjak in poznavalec raketarstva in raketne tehnike ing. Aleksander Kerstein. Predavanje je popestril z bogatimi slikovnimi gradivom.

Republiška konferenca ZRVS Slovenije izvaja letos regijske posvete, na katerih obravnavajo aktualna vprašanja, ki so značilna za posamezne občinske konference ZRVS regije in uresničevanje usmeritev za delo ZRVS v obdobju do leta 1990 in letos.

Regijski posvet za celjsko območje je bil 8. junija. Na njem so sodelovali najodgovornejši predstavniki OK ZRVS, predstavniki občinskih in pokrajinskih štaba teritorialne obrambe, občinskih sekretariats za ljudsko obrambo in predstavniki JLA. Dogovorili so se o konkretnih usmeritvah za njihovo nadaljnje delo in dejavnosti.

Franc Rozman

Novo glasilo ZRVS

Občinska konferenca ZRVS Maribor Tabor je izdala prvo številko svojega glasila Naš starešina. Odgovorni urednik glasila je Ferdo Vtič, ki je v prvi številki objavil vse komisije za IPD pri krajevnih konferencah ZRVS in ostale dopisnike, da sprotno obveščajo občinsko konferenco ZRVS o vseh pomembnih dogodkih.

Predsednica sveta za SLO in DS SO Maribor Tabor Erna Ritlop je zapisala, da pomeni uvedba časopisa korak k boljši kakovosti in k sodobnejšim metodam dela, saj bo informacija v časopisu lahko zamenjala tudi kakšen sestanek in bo omogočila, da bodo lahko izkušnje krajevnih organizacij izmenjali na pestrejši način. V prvi številki so objavili tudi poročilo s programske konference OK ZRVS Maribor Tabor in prispevek o mestu in vlogi ZRVS v frontni organizaciji SZDL. Zanimiv je tudi pogo-

vor s predsednikom OK ZRVS Maribor Tabor Francem Ošljakom o problemih in delu organizacije ter o njenem vključevanju v širše družbenopolitično življenje. Prav tako bomo zanimive prispevke o aktivnosti organizacije ZRVS v KS Heroja Šercerja, o delovanju borčevske organizacije v vrstah ZRVS, o zaklanjanju pred sodobnimi orožji, o delu aktivna ZRVS v DO TAM, o funkciji organov za notranje zadeve v sistemu družbene samozastite in splošne ljudske obrambe, o nadomestilih za čas udeležbe na vojaških vajah in o slovenskem taborniško-partizanskem mnogobojju. Objavili so tudi seznam rezervnih starešin, ki so prejeli plaketo ZRVS Jugoslavije, zlato značko ZRVS Slovenije, občinska priznanja ZRVS in kadrovske sestavo članov predsedstev krajevnih organizacij ZRVS.

M. K.

Muzej ljudske revolucije Slovenije

Kakšno je stanje? Vdrl se je strop!

Že kar nekaj let potekajo priprave za gradnjo novega osrednjega slovenskega muzeja revolucije in širše zgodovine, ki pa na svoji poti do realizacije doživlja vrsto zaprek in težav. Prva in »taglavna« težava je pač v tem, da smo se Slovenci res pozno (če ne od vseh republik najpozneje) »zmigali« h gradnji svojega muzeja te vrste. To pa se seveda dogaja v času, ko zategujemo pasove na vse pretege, na vseh področjih, še najbolj pa seveda v tako imenovanih družbenih dejavnostih in v okviru teh – v kulturi.

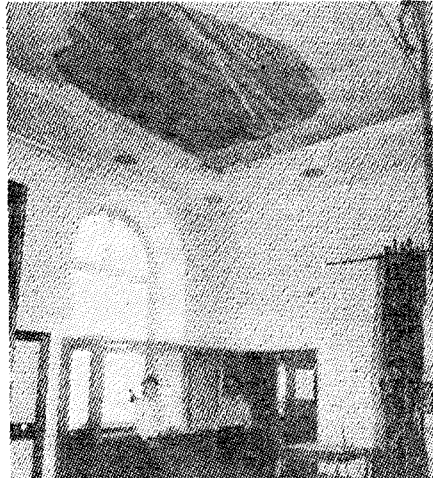
Muzej ljudske revolucije Slovenije, ki domuje že desetletja v gradu sredi Tivolija, je sicer pogosto obiskovana kulturna ustanova, katere delavci pa že vrsto let vztrajno opozarjajo, da se bo lepega dne tam kaj podrlo, vdrl... In se je! Prejšnjo sredo je v vhodni dvorani (kjer se običajno tare šolskih in drugih skupin obiskovalcev!), k sreči ob zgodnji jutranji uri, zgrmel na tla strop. Sreča v nesreči, komentirajo na tistem muzejski delavci. Kaj bi bilo, če bi bili v avli ljudje, si še misliti ne smemo. Čeprav jih ni bilo, pa je pričakovati, da bodo sedaj obupani in večletni klici muzejcev na pomoč – kaj zalegli.

Naj ob tej priložnosti temu dodamo tudi to, da isti strokovnjaki že leta in leta na vseh ustreznih instancah ponavljajo, da v njihovih, skrajno neprimernih, vlažnih in dotrajanih shrambenih prostorih (depotih)

nastaja velika škoda, saj dobršen del narodne zgodovinske zapuščine ostaja na milost in nemilost prepuščen vlagi, prahu skratka, procesom propadanja.

Tako je to z nami. Nič nas ne izuči, dokler nam ne pade »opeka« na glavo...

B. Ž. J.

Kmalu po vojni je MLRS stavbo v Tivoliju dobil v »začasno« rabo, dokler mu ne najdejo kaj primernejšega...

Iz borčevskega tiska, pogled na aktualne dogodke na TV ekranih

Ostro merjenje

Sedel je mladi Nemec v avion in se spustil na moskovski Rdeči trg. To je bila najatraktivnejša novica, v sliki in besedi, prejšnjih dni. Seveda nauk te letalske avanture ne vodi k zmanjševanju mestnih trgov, ampak k pozornostnemu gledanju v nebo. Dva najpomembnejša človeka v sovjetski armadi nista pravočasno pogledala gor in sta zato izgubila delo. Vsa sreča, da Rusi gojijo osebno odgovornost in ima tako mladi Nemec na duši le dva človeka. Če bi v kakršnemkoli primeru priletel v katero od naših republik ali pokrajin, bi imel na vesti vsaj 23 milijonov Jugoslovancev. Kajti, mi bi zamerali cel narod, saj je kolektivna odgovornost naš recept za strogost!

Vendar se nam ni treba bati! Pri nas nima nihče upanja, da bi pristal. Naši trgi so majhni, kamikaz pa tako ni več. Najširši beograjski trg, imenovan po Marksu in Engelsu, je spremenjen v parkirišče avtomobilov in tam ne more pristati niti vrabec, kaj šele kakšna večja ptica...

★

Naša največja skrb in težava je (uganili ste) Kosovo. Pa ne bomo govorili o tem, kar so rekli borci v Beogradu, tudi o tem ne bomo govorili, češar niso rekli kosovski vodilni delavci Gordani Suši v oddaji

ZIP. Teh nekaj besed si zasluži prispevek dokumentarnega večera TV Beograd o krvnem maščevanju.

Aktuelen zapis o usodah ljudi, ki plačajo davek po surovem kanonu Leke Dukadjinija, sta pripravila Aleksander Mandić in Milisav Milić. Zanju je bil to brez dvoma izziv. Za gledalce pa je to izjemno presrečljiva pripoved o ljudeh in navadah, ki so civiliziranemu človeku, milo rečeno, nepojmljivi. Po tej oddaji, preprosto padejo vse predpostavke, da le na dosmrtno ječo obsojeni vedo, da smrtna kazen ni najhujša. O tem so se lahko prepričali številni prebivalci Kosova, ki so bili s krivdo svojih bližnjih obsojeni do nadaljnjega na hišni pripor. Vendar pa za razliko od pravega zapora slednji ne nehe pušča možnost, da se bo »zapornik« vendarle znašel pred mušico maščevalca. Kdo od moških bo ta nesrečnejši, se nikoli ne ve in to je tisto, kar zapira v hiše cele družine. Tako hitro nehajo obstajati: šola, služba, razvedrilo ali sprehodi... Žal zakon Leke Dukadjinija še naprej živi, čeravno zakletev (besa) kot temeljni postulat za njegovo delovanje doživlja degeneracijo. In kadar začne vsakdo po lastni presoji uporabljati zakon, ni varen nihče več... niti tisti, ki je v nevarnosti niti oni, ki varuje

tisega v nevarnosti in tudi ne tisti, ki oba ogroža. V pripovedih, ki smo jih videli, so tri družine prenehale z normalnim življenjem in njihov edini izhod je, da zapustijo dom. Ta zakon ne spoštuje pravil niti narodnega niti verskega značaja in so tako ogroženi prav vsi, ki so kakorkoli prelili kri, ne oziroma ne na način in vzroke, na narodnostno pripadnost ali veroizpoved. Najbolj drastično pa je dejstvo, da maščevanja nikogar ne opravičuje, tudi otrok ne – in to je najpomembnejše upanje, da bo kanon Leke Dukadjinije postal preteklost. Žal pa njegov princip kolektivne odgovornosti deluje veliko širše. Da bi se o tem prepričali, pa nam ni treba potovati na Kosovo. Treba je upati, da pogled skozi vizir ne bo postal praksa.

M. Cukić

Naš pristavek: Tole TV razmišljanje iz Četrtega julija smo objavili predvsem zato, ker se zdi, da nas tudi naša ljubljanska televizijska hiša preveč redko seznaja s stvarmi, ki so v tej naši skupni domovini še vedno stvarnost in žalostni kontrapunkt vsem prizadevanjem razvoja in družbenega napredka na poti v enaindvajseto stoletje. Če bi videli in spoznali več, bi morda reagirali hitreje, ustrežneje in predvsem – ne birokratsko.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ... IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ... IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ... IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ...

Vrhnika – Prizadevno, skladno z močmi

Borci v vrhniški borčevski organizaciji so o svojem enoletnem delu povedali na zadnji skupščini vse tisto, kar se je ves ta čas kazalo v njihovi dejavnosti in aktivnosti. Če se je odbor sestel le enkrat v celem letu, to še ne pomeni, da borci niso bili pridni, saj je večina neposredne operativne aktivnosti potekala v predsedstvu, oziroma v njegovih komisijah.

Poleg tega, da so kot družbenopolitična organizacija obravnavali občinski proračun, so sodelovali pri akciji postavitve spominskega doprsja narodnemu heroju Ignacu Voljču-Fricu v vojašnici na Vrhniku, ki nosi njegovo ime. Odbor se je za obravnavo o vseh pomembnejših skupnih vprašanjih trikrat sestel s predstavniki krajevnih odborov ZB. Opravili so evidentiranje borcev, ki so v socialnih in drugih stiskah in se dogovorili za enotne ustrezne akcije. Kakor povsod tudi pri njih upada število članstva iz razumljivih razlogov, pri čemer pa ostaja prisotnost na letnih skupščinah še vedno zadovoljiva.

Ker je vrhniško poročilo sicer na las podobno mnogim drugim poročilom iz drugih borčevskih organizacij, naj tukaj poudarimo vprašanje, za katerega se zdi, da so vrhniški borci nanj še posebej opozorili, zagotovo pa tudi drugod predstavlja vse bolj pereč problem. Gre za tiste borce, ki so zaradi starostnih in zdravstvenih težav prisiljeni poiskati domovanje v domovih starejših občanov in so na nek način iztrgani iz svojega domačega okolja. V vrhniški zvezi borcev so se spričo cele vrste utemeljenih razlogov odločili, da bodo v njihovem domu upokojencev predlagali ustanovitev aktivna borcev. Tako, so menili, bo borčevska generacija bolje povezana med seboj.

Od tekočih nalog, ki so zaposlovale vrhniške borce, naj omenimo še priprave na selitev njihovih prostorov v stavbo »Črni orel«, priprave za ureditev spominske sobe in kot že prejšnja leta in pripravljanje srečanja v Razorski

dolini (kar uspešno organizirajo skupaj z lovsko družino Vrhnika in s finančno pomočjo nekaterih delovnih organizacij v občini).

Precej aktivni so bili tudi na področju reševanja stanovaljskih vprašanj in podeljevanja borčevskih priznawalnin, (obravnavali so tudi družbeni dogovor o tem vprašanju).

Poleg rednega in tekočega dela komisij pa je komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij ob Kurirčevki pošti razpisala tekmovanje in najboljšje nagradila. V tej komisiji so (poleg drugih) precej intenzivno razpravljali o potrebnem zbiranju gradiva za spominsko sobo.

Nazadnje pa povejmo še to, da so na letni borčevski skupščini vrhniške ZB NOV obravnavali tudi širša vprašanja našega družbenega razvoja in kritično spregovorili o nekaterih družbenih negativnih pojavih.

A. J.

Radovljica – Borci NOB ne žele biti na obrobju dogajanj v družbi

Kot je bilo pričakovati, je tudi letošnja letna skupščina občinske organizacije ZBZB NOV Radovljica, 31. maja, v kateri je v 20 krajevnih organizacijah še 2.711 članov, potekala v polnoštevilni udeležbi delegatov, predstavnikov domicilnih enot ter občinske skupščine in DPO. Skupščine se je udeležil tudi član RO ZBZB Slovenije Jože Božič.

Delegati so dobili obsežno pismeno poročilo o delu njihove občinske organizacije in njenih teles kot tudi predloge programa dela, že s skupščinskim gradivom; zategadelj so se po ustnem poročilu predsednika Slavka Staroverškega lahko dobro pripravili, dovolj poglobljeno spustili v živahno in tvorno razpravo. Največjo težo so

Razvijanje revolucionarnih izročil v Rušah

Tesno sodelovanje med organizacijami prinaša uspehe

V ruški občini borci že dolgo uspešno sodelujejo na različnih področjih dela z organizacijami in organi, ki v okviru občine obravnavajo isto ali sorodno problematiko. Tako tudi na področju razvijanja revolucionarnih izročil tesno sodelujejo s svetom za tradicije NOB in spomeniško varstvo pri OK SZDL, s komisijo za zgodovinsko delavskega gibanja pri OS ZSS Ruše in z drugimi.

Borci so prispevali pomemben delež k podružbljanju te dejavnosti, pri čemer so svojo vlogo odigrala ustrezna predavanja z diapozitivi o partizanskih poteh pohorske in ruške čete – Milepa in Maks Gašperšič sta zbirala zgodovinsko gradivo in pripravila besedilo za predavanje, Franc Hribernik pa je za to priložnost prikrbel ustrezne posnetke. Ocenjevali so, da bo treba vsebino predavanja še razširiti in dopolnjevati, saj je to izredna pridobitev, zlasti za osnovnošolsko mladino, pa tudi za šole usmerjenega izobraževanja na območju občine in izven njenih okvirov. Nič manj niso pomembne »pohodne« zgodovinske ure, ki so organizirane tako, da trajajo po štiri do pet ur in zajamejo obhod spominskih obeležij v občini. Takih obhodov so se doslej že udeležili dijaki mariborskih srednjih šol, študentje Pedagoške akademije in učenci osnovnih šol, člani ptujskega zgodovinskega društva in drugi. Mladi še posebej z zanimanjem sledijo razlagam o NOB in o času tako imenovane polpretekle zgodovine.

Ob vsem tem v Rušah pravijo, da so glede razvijanja tradicij in učinkov tega dela optimisti, predvsem, če upoštevajo dosedanje izkušnje z mladimi in, če ocenjujejo njihovo stopnjo ozaveščenosti ter pristopanje k tej zgodovinski tematiki. V času, odkar smo nazadnje poročali iz Ruš, so tam odkrili novo spominsko obeležje – relief v spomin Norbertu Vebru, predvojnemu komunistu in revolucionarju, ki je bil organizator partijske in skojevske dejavnosti v tem kraju. To novo obeležje je sprejela v oskrbo in varstvo delovna organizacija Jeklo.

Tudi sicer ruški borci ugotavljajo, da so uresničili program varstva in urejanja ter vzdrževanja spomenikov v ob-

čini več kot zadovoljivo. Ze pogled na centralni spomenik v kraju zgovorno priča o tem, saj je sveže ozaljšan s cvetličnimi koritci in tako tudi omejuje parkiranje avtomobilov tik ob spomeniku. Podobno so storili v Lovrencu na Pohorju, pred spomenikom in parkom pri osnovni šoli, medtem ko so v Selnici ob Dravi osvežili spominske napise na zgodovinskih obeležjih na Duhu (Ostrem vrhu).

Poleg osnovnih šol velja pri razvijanju revolucionarnih izročil omeniti še srednjo kemijsko šolo v Rušah. Omenjajo tudi razstave na temo NOB (ki jih pripravljajo sami otroci), kvize in tekmovanja v zgodovinskem znanju, pa tudi srečanja otrok in učiteljev iz šol bližnjih krajev. Srednješolci-kemiki so tudi letos organizirali pohod k spomeniku padlim borcem Bračičeve brigade na Šumiku, medtem ko je ruška osnovna šola razpisala za krajevni praznik v KS Smolnik-Fala natečaj za najboljše spise na temo NOB...

V občinskem muzeju NOB so pripravili razstavo o prvem Pohorskem bataljonu in Ruški četi, (ki jo je obiskalo več kot tisoč ljudi). Razstavno gradivo je last Rušanov, hranil pa ga bo

Muzej narodne osvoboditve v Mariboru.

Ko so tako pregledovali celo paleto dejavnosti s področja tradicij, so ugotavljali, da se nenazadnje tudi tovarniško glasilo ruške tovarne dušika tvorno vključuje v razgrinjanje tematike NOB in prispeva z objavami člankov pomemben delež k širšemu seznanjanju delovnih ljudi in občanov z novejšo zgodovinsko snovjo.

Ena posebej pohvaljenih uredniških odločitev je bila ta, da so v eni izmed števil Ruškega delavca objavili podroben popis in razlage k spominskim obeležjem v občini, prav tako pa tudi seznane vseh udeležencev NOB, padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja. Tako je dobilo glasilo DO še funkcijo priročnika za vse tiste, ki prenašajo izročila NOB na mlade. Za to dejanje gre hvala tudi tovarni in njene kolektivi, ki je pokazal za razvijanje tradicij polno razumevanje.

Končno pa velja v tem poročilu omeniti tudi okroglo mizo, ki so jo v Rušah (s precejšnjo odmevnostjo) organizirali na temo prenašanja sporočilnosti NOB in socialistične revolucije.

M. K.

Izvoljen novi predsednik Zveznega odbora ZBZB NOV Bogdan Pecotić

Na čelo jugoslovanske zveze borcev prihaja Bogdan Pecotić, Korčulan, Hrvat, admiral JLA v rezervi.

Še kot študent tehniške fakultete v Zagrebu se je vključil v napredno študentsko gibanje, takoj na začetku vojne pa je bil med organizatorji vstaje na Korčuli. Se med vojno je imel na domačem otoku vrsto pomembnih partijskih funkcij, ob kapitulaciji Italije pa je postal tudi komandant Enajste in kasneje Trinajste dalmatinske brigade. Ob koncu leta 1943 je bil težje ranjen in poslan na okrevanje v Bari, od tam pa, ozdravljen, spet v enote NOV za operativnega oficirja divizije, za komandanta Četrte splitske brigade, načelnika štaba Devete divizije, za načelnika mesta Dubrovnika in končno, za komandanta Dvajsete divizije, ki se je izkazala v zadnjih bojih in v preboju k Trstu.

Po vojni je končal visoko pomorsko akademijo JVM in šolo narodne zaštite, opravljal vrsto pomembnih nalog v Jugoslovanski vojni mornarici in bil poslanec v zvezni skupščini, predsednik sveta za CZ Jugoslavije, član sveta republike in predsednik ZRVS Jugoslavije.

Protestno pismo taboriščnikov britanskemu vojaškemu poveljstvu

Avtor tega pisma je bil leta 1943 nedavno preminuli dr. Dolfe Vogelink

Dne 22. marca 1987 je v Ljubljani umrl dr. Dolfe Vogelink, ki je po prihodu z otokov Tremiti v južni Italiji opravljal zelo pomembne dolžnosti v taborih Taranto («Pod oljkami»), v Carbonari in Gravini; med drugim je bil tudi tajnik Narodnoosvobodilnega odbora v prehodnem zavezniškem taboru (Camp 75) v Carbonari pri Bariju.

Ko so zavezniške oblasti 6. novembra 1943 aretirale 14 najpomembnejših članov Narodnoosvobodilnega odbora in štaba 1. brigade NOVJ, so se sestali preostali člani Narodnoosvobodilnega odbora (tisti, ki niso bili aretirani) in sprejeli protestno pismo taboriščnikov britanskemu vojaškemu poveljstvu, ki ga je lastnoročno napisal dr. Dolfe Vogelink, takrat tajnik omenjenega odbora. Pismo je bilo poslano tudi predstavnikom NOVJ v Bariju s prošnjo, naj ga izroči vrhovnemu štabu NOVJ (original pisma se nahaja v Vojni zgodovinskem inštitutu JLA v Beogradu, v skatli 2093, fascikel 2, številka registra 5-2) in se glasi:

Protestno pismo angleški vojaški komandi v roke gospodu generalu, Bari, 8. novembra 1943

»Mi, svobodoljubni Jugoslovani, ki uživamo gostoljubje zavezniških oblasti v Transit Campu 75, izjavljamo:

Prebivalci tega taborišča smo v velikanski večini Slovenci, Hrvati, Crnogorci, Srbi iz Jugoslavije ter iz Primorske (Trsta, Gorice) in Istre, kjer smo nad dvajset let trpeli pod fašistično peto. Vsi smo bivši politični jetniki, interniranci in konfiniranci. Fašistične oblasti so nas preganjale zaradi našega izrazitega antifašističnega mišljenja in delovanja ter boja za svobodo svojega naroda. Zmage zavezniških sil v Italiji so nam odprle vrata ječ in potrgale žice, ki so nas obdajale v taboriščih.

Zato smo ob prvem koraku v svobodo toliko težje občutili, da naša domovina še vedno krvavi v boju proti fašističnemu okupatorju. Zategadelj želimo čimprej skupno oditi v domovino, ki nas kliče. Bili smo prepričani, da bomo pri tem dosegli

polno pomoč zavezniških angleških in ameriških sil. Pomoč nam je bila sicer dana in sprejeli smo jo ne kot miloščino, ampak z zavestjo sobojevnika v težkem boju za skupno stvar.

S ponosom nas navdaja priznanje, ki so ga dajali in ga dajejo zavezniški junaškemu boju NOV in POJ pod vrhovnim poveljstvom komandanta Tita. Ta narodnoosvobodilna vojska je osvobodila večino ozemlja Jugoslavije in narod si je na tem ozemlju postavil svojo oblast AVNOJ v skladu z načelom samoodločbe narodov, načelom, ki se je izrazilo v vseh velikih listinah, na katerih slonijo temelji za ureditev mednarodnega sožitja vseh narodov. Tej oblasti se podreamo tudi mi. Zato je bila naša prva dolžnost, da se na teh načelih združimo in se tako pripravimo na velike dolžnosti, ki nas čakajo.

Naša brigada kot del NOV in POJ naj bi bila zunanji izraz in dokaz naše zrelosti in discipline ter pripravljenosti stopiti v boj takoj, ko bi bil v tem dosežen sporazum med vrhovnim poveljstvom NOV in POJ in zavezniško vrhovno komando. Postavili smo ljudi, ki smo jim zaupali dolžnosti, da so predstavniki naše enotnosti in tolmači naših teženj. Naše delo za združitev in discipliniranje naših vrst zato ni »politiziranje«, ampak edini način, ki v njem lahko zadostimo svoji sveti narodni dolžnosti, da se vključimo v antifašistično fronto vseh svobodoljubnih narodov sveta.

To je stališče, ki ga imamo za skladnega z načeli naših velikih zaveznic. Dogodki poslednjih dni pa so nam odkrili velike nesporazume v osnovnih pogledih med nami na eni in taboriščno komando na drugi strani. Doživeti smo morali, da je taboriščna komanda ravnala z našimi, do vseh postavljene in priznanimi zastopniki kot s sovražniki. Še več: dne 6. novembra 1943 ob 10. uri dopoldne je bilo 14 odbornikov narodnoosvobodilnega odbora, vodstvo brigade in nekaj starešin zgradb aretiranih ter med nasajenimi bajoneti odpeljanih s kamioni iz taborišča. Takoj nato so zavezniški vojaki blokirali

večino zgradb in jih drugo za drugo preiskali. Brez prisotnosti lastnikov oziroma njihovih zastopnikov je bila odprta tudi naša prtljaga.

Naslednji dan, 7. novembra, so nameravali na dostojen način praznovati največji praznik naše zaveznice Sovjetske zveze. Predhodno so o tem obvestili komando taborišča in obenem povabili zavezniške vojaške sile, da se po svojih zastopnikih udeležijo proslave. Prav do začetka naše proslave 7. novembra ob pol deseti uri dopoldne, ko je bilo vse taborišče v vzornem redu in prazničnem razpoloženju že zbrano pred tribuno, s katere so vihrale zastave vseh zavezniških držav, se nam ni postavljala nobena ovira pri pripravljalnih delih, še manj pa nam je bila sporočena formalna prepoved proslave. Tako se nam je v skladu z zakoni demokratičnega sveta upravičeno zdela pripravljena in ne prepovedana proslava dovoljena, toliko bolj, ker nam je bila tudi nepojmljiva misel, da bi takšna prepoved praznovanja narodnega praznika Sovjetske zveze, ki prispeva toliko žrtev v skupnem boju, sploh mogla biti izdana.

Tik pred začetkom proslave, ko je tisočglava množica v tišini čakala otvoritev proslave, pa so prišli vojaki s puškami, nasajenimi bajoneti in mitraljezi. Komendant taborišča je prepovedal proslavo. Bili smo globoko prizadeti v naših čustvih, predanosti demokraciji in zvestosti do zaveznikov. Brez oklevanja smo izpolnili nam nepojmljivo povelje in množica se je v popolni tišini ter do skrajnosti disciplinirana razšla.

Osmea novembra ob tretji uri popoldne so britanski vojaki z nasajenimi bajoneti in revolverji brez navedbe razloga razgnali slovensko mladino, ki je več kot dvajset let ječala pod fašističnim jarmom v Primorski in Istri. To je mladina, ki se je po zgledu svojih bratov v domovini ter po zgledu vse demokratične mladine v Angliji, Sovjetski zvezi, Ameriki in vsem svetu združila v antifašistični misli in s tem dala duška svojemu antifašističnemu razpoloženju. To se je

zgodilo v trenutku, ko je ta mladina pela slovenske pesmi, se pogovarjala o prestanem trpljenju pod fašizmom in o nalogah, ki jih zahteva od mladine antifašistični boj. Celó učenje slovenskega jezika je bilo mladini, ki nad dvajset let ni smela spregovoriti slovenske besede, prepovedano.

Doživeti smo morali, da se je okoli nas v taborišču zadržnil obroč bodeče žice ter da patrolje vojakov, oborožene s puškami in z mitraljezi, krožijo znotraj in zunaj taborišča.

To so samo nekateri pomembnejši dogodki. Tem pa se priključuje cela vrsta nešteti majhnih, vsakdanjih izrazov nenaklonjenosti angleške taboriščne komande do nas in nerazumevanje celo do naših najosnovnejših želja in potreb.

Ne moremo in nečemo verjeti, da se v navedenem ravnanju, ki ga moramo trpeti zaradi svoje odločnosti in ponosnega pripadništva ter zvestobe do AVNOJ in NOV in POJ, kaže resnična volja, kakršna sicer preveva prijateljske odnose Velike Britanije do njenih zaveznikov – junaških borcev NOV in POJ Jugoslavije. Tudi odklonitev popisovanja v prostovoljno delovno službo bi moral pravilno razumeti vsak angleški vojak in oficir, ki čuti, da pripadnik NOVJ noče biti, ni bil in ne bo nezvest svoji zastavi. Nismo sprejeli obveznosti do angleških vojaških sil kot posamezniki, ker jih sprejeti ne moremo. Storili smo to zato, ker vemo, da je naša komanda v stalnem stiku z angleško komando, in ker vemo, da je zato mogoče urediti vprašanja našega dela za zavezniške sile v sporazumu s komando NOV in POJ v Jugoslaviji in z našo delegacijo v Bariju.

Spredaj opisano ravnanje pripisujemo dejstvu, da so na delu v taborišču in izven njega temni elementi, ki v sovraštvu do svetlih demokratičnih načel, kakršna izpolnjuje AVNOJ kot izraz nepotvorne volje narodov Jugoslavije ter v zavesti velikih uspehov pogumnih borcev NOV in POJ, zasipavajo taboriščno komando dan za dnem s kopico lažnivih, povsem izmišljenih ali zlobno izkrivljenih, klevetniških informacij o našem hotenju in o našem delu.

Naše hotenje je zgolj eno: vžigati in utrjevati v naših srcih neomajno ljubezen in zvestobo do teptane domovine in do njenih velikih zaveznikov ter se s samovzgojo in

skrajno disciplino dostojno pripraviti na veliko nalogo, ki nas čaka. ko bomo kot borci stopili na okrvavljena rodna tla.

Kdor prikazuje naše delo in stremjenja v drugačni luči, dela to iz sovraštva do domovine ter velikih načel svobode in demokracije. To so ljudje, ki so v tem svojem sovraštvu šli tako daleč, da so se tedaj, ko so bili še v domovini, združili z nemškimi in italijanskimi fašisti ter si omadeževali roke s krvjo naših bratov in sester. To so ljudje, ki so nato zbežali pred jezo ljudskega maščevanja iz domovine ter se namesto tega, da bi se tam borili med svojimi z orožjem v roki za svobodo, borijo tu z lažjo in klevetajo, da bi prevpili glas vesti in prikrili svoje zločinske počette v domovini.

Poznamo te ljudi. To je peščica četnikov v taborišču in izven njega ter njihovih redkih pomagačev, ki se jim je posrečilo splesti med taboriščno komando in nami mrežo laži, da bi zastrupila medsebojne odnose spoštovanja in prijateljstva. Medtem ko klevetajo naše delo pri angleški komandi, širijo med nami provokatorske vesti, ki naj bi zasejale nerazpoloženje in sovraštvo do angleških oblasti. Tako rušijo na dve strani.

Navajamo samo dva primera, ki očitno dokazujeta, da si pravilno razlagamo vzroke nesporazuma med nami in taboriščnimi oblastmi. Navajamo dogodek, ko je poročnik Dačić pred kakim dvema tednoma obvestil angleško komando, češ da se v taborišču pripravlja demonstracija in upor. Taboriščna komanda je dala takrat sklicati starešine in zagrozila z vojaško intervencijo v taborišču. Na upravičeno zgražanje starešin (Ključevska, Sigulina) je Dačić odgovoril, da je res on obvestil angleško komando, menda po naročilu nekega policista. Prav isti poročnik Dačić je že prej trdil, da je v baraki devet mitraljezov, ter je svojo trditev umaknil na izrecno zahtevo, da se o neresnici prepriča s preiskavo.

Menimo, da je v zadnjem primeru vzrok izrednih ukrepov prav taka demonstracija, ki so ji taboriščne oblasti nasledle, toliko lažje, ker je zaradi težav z jezikom naš odnos prepuščen tolmačenju ljudi, v katere nimamo zaupanja.

Angleška komanda v taborišču pa bi morala prav iz naše skrajne discipliniranosti in miru vedeti, da so vsa ta obrekovanja neutemeljena. Mirni in disciplinirani smo ne zato, ker smo šibki; naša hladnost in disciplina je mir močnega, je mir ljudi, ki se zavedajo, da imajo prav. Krivice, ki se nam godijo, potem ko smo z dvajsetletnim vztrajanjem pod fašizmom, ob vseh mučenjih na fašističnih kvesturah in v ječah pred vsem svetom izpričali svojo antifašistično misel, te krivice kričé močnejše od nas o izdajalskem delu četnikov in drugih protijudskih elementov, ki še danes, v poslednjem trenutku, ne prenehajo s svojim podlim, zahrbtnim delom.

Napisali smo to trpko pismo zato, da vam dokažemo

svojo iskreno željo razložiti vam razmere v taborišču, kakor jih doživljamo mi, in svoja zavezniška čustva, ki nam branijo istovetiti našo veliko zavezništvo Anglijo s postopkom, ki ga prenašamo v taborišču. Smo namreč vaši zavezniki v tem velikem boju in zavezniki vseh tistih, ki se bore proti nemškemu fašizmu in okupatorju, zavezniki, ki nas družijo morje krvi, prelite zaradi fašističnega nasilja.

Zavezništvo pa nalaga dolžnosti in pravice. Kot borci NOV in POJ se bomo do poslednjega diha borili proti fašističnim zverem, proti katerim se borimo že ves čas. Pripravljeni smo na pravi zavezniški način reševati vsa vprašanja, ki se tičejo naših medsebojnih odnosov, toda na način, ki spoštuje našo pripadnost našemu narodu in naši NOVJ, ki skupaj z velikimi zaveznicami Anglijo, Sovjetsko zvezo in Ameriko zmaguje nad fašističnim okupatorjem in njegovimi izdajalskimi pomagači.

Upravičeni pa smo tudi dobiti odgovor na naše vprašanje:

Kje je naših štirinajst tovarišev in zakaj se ne vrnejo v taborišče, ki njihova krivica ni niti večja niti manjša od naše?

Zakaj se odlašajo naš odhod v domovino, kjer smo potrebni?

Zakaj moramo tu propadati telesno in duševno? Prihajajo zima, večina naših tovarišev in prebivalcev taborišča pa je gola in bosa, medtem ko se hrana vsak dan slabša. Še več, najdemo se posamezniki med britanskimi vojniki in posebno med četniki, ki upravljajo v taborišču in ki vprašanje prejema obleke, obutve, izhoda iz taborišča itd. povezujejo s članstvom v NOV in POJ. Prav na take ovire naletimo v našem kulturnem življenju.

Zakaj se nam ne prizna pravica, da si izberemo med seboj ljudi, ki uživajo naše zaupanje in ki so zvesti tolmači naših želja in teženj!

Zakaj moramo poleg vsega drugega prenašati v taborišču navzočnost in oblasti ljudi, ki imajo roke omadeževane s krvjo naših domačih in o katerih imamo dokaze, da so aktivno sodelovali z italijanskimi in nemškimi okupatorskimi oblastmi? To so zločinci, ki spadajo v zapor in pred ljudsko sodišče, ne pa v taborišče iskrenih borcev za osvoboditev svojega naroda.

V pričakovanju skorajšnjega odgovora vas pozdravljamo z našim bojnim pozdravom: Smrt fašizmu!

Kmalu zatem so bili četniki odstranjeni iz taborišča, aretirani sotovariši izpuščeni in izgnani iz Italije, izvršen je plebiscit, v katerem se je za narodnoosvobodilno vojsko odločilo več kot 2400 borcev, ti so bili premeščeni v Gravino. Nato so odpotovali v boj v domovino, najprej na srednjedalmatinske otoke, nato v Bosno, kjer so se udeležili tudi bojev ob desantu na Drvar, ter prek Sandžaka, Sumadije, bojev za Beograd, sremske fronte, prispeli na Primorsko, kamor je bila meseca maja 1945 poslana 1. proletarska divizija JA.

Albert Klun

Obisk slovenskih krajišnikov na Kozari

V vasi Lamovita pod Kozaro so se ponovno zbrali borci in borci 1. krajiške udarne proletarske brigade ter proslavili, skupaj z ljudstvom Bosanske krajine, 45-letnico ustanovitve brigade.

Brigada je bila ustanovljena 21. maja 1942 leta v Lamoviti, svojo pot pa je končala 15. maja 1945 leta na jugoslovansko-avstrijski meji v Podkrajju nad Mežico, ob današnjem mejnem prehodu Mežica-Reht. Njena bojna pot je bila dolga okrog 21.000 km. V treh letih svojega obstoja je vodila proti okupatorjem in domačim izdajalcem okrog 393 manjših ali večjih bitk v Bosni in Hercegovini, Crni gori, Sandžaku, Srbiji, Kosovu, Vojvodini, Hrvatski in Sloveniji. Zelo pomembna je njena akcija, ko je v noči od 10. na 11. avgust 1943 leta, na letališču v Rajlovcu pri Sarajevu, uničila 34 vojaških letal. Na svoji bojni poti je onesposobila okrog 14.874 in ujela 7321 sovražnikovih vojakov, podoficirjev in oficirjev. Zaplenila

je 11.635 pušk in brzostrelk, 859 puškomitraljezov in mitraljezov, 106 topov raznega kalibra, 120 minometalcev, okrog 15.000 ročnih bomb ter ogromne količine streliva, obleke, obutve in drugega vojaškega materiala. Po dosežaj zbranih podatkih je padlo 2127 bork in borcev brigade, ranjeno pa jih je bilo 2678. Za svoje vojaške zasluge je sprejela pet pohval maršala Tita in bila odlikovana z Redom narodnega heroja, Redom narodne osvoboditve, Redom partizanske zvezde z zlatim vencem in Redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem.

V vrstah 1. krajiške brigade so se borili pripadniki vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. Od 26. novembra 1944 leta se je nahajal v njeni sestavi, kot njen 5. bataljon, tudi Slovenski bataljon, v katerem so bili pretežno slovenski izgnanci, ki jih je nemški okupator 1941 leta pregнал s svojih domov v Srbijo. Bataljon se je nahajal v njenih vrstah do 6. februarja

1945 leta, ko je bil, z odredbo štaba 5. udarne divizije, zaradi približne izenačitve udarne moči brigad ter divizije, vključen v 1. jugoslovansko brigado, ustanovljeno v ZSSR. Zato se je svestnost ob 45-letnici ustanovitve brigade udeležila tudi delegacija zbora skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade, v kateri so bili: Pavle Flere, Dušan Kecman, Živojin Kovačević, Miroslava Krstić, Zlatan in Matjaž Malenšek, Dejan Mičić, Milan Peroci, Pavle Tavčar in Jože Živec s praporom ter krajišniki, ki živijo v Sloveniji: Živko Knežević, Dragoljub Sadžak in Drago Solomun. Delegati iz Slovenije so bili povsod sprejeti zelo prisrčno in gostoljubno. V soboto so bili na zelo uspeši svečani akademiji v Domu JLA v Banja Luki in se udeležili tovariškega srečanja. Prenočevali so v kasarni »Kozara«, ki nadaljuje tradicijo 1. krajiške brigade. V nedeljo dopoldan so si ogledali Mrakovico na Kozari, nato

so bili z ostalimi krajišniki v svečanem postroju bork in borcev v Lamoviti. Pregled postrojenih je izvršil narodni heroj, general-polkovnik Vojko Todorović, eden od vojnih komandantov te brigade. Borkam in borcem ter množici ljudstva izpod Kozare so spregovorili narodni heroj, general-polkovnik Stevo Rauš, prav tako eden vojnih komandantov brigade, ter Draško Popović, predsednik zbora republik in pokrajin Skupščine SFRJ, eden najmlajših borcev te brigade. Z zbora sta bili poslani pozdravni brzojavki Predsedstvu SFRJ in CK ZKJ. Po kratkem kulturnem programu je sledilo tradicionalno partizansko kosilo, ki so ga pripravile krajevne skupnosti Bosanske krajine. Naša delegacija je bila gost krajevnih skupnosti Kamičani, Crnopolje in Kozaruša.

Sredi popoldneva smo se odpeljali, prežeti z najlepšimi vtisi, nazaj v Slovenijo.

Milan Peroci

Moderno je, iz Elcroja je

Janko Tišler: iz spominov na Ljubelj v letih nasilja

Pobeg

V nočni izmeni, ki se je začela v petek, 28. aprila 1944, ob 18. uri in končala 29. aprila ob 6. uri, so delali v predoru samo kaznjenci iz koroškega taborišča. Esesovska straža se je zato nahajala v sredini predora, da kdo od kaznjencev ne bi prišel na južno stran. Kaznjenci so kopali in z lopatami nakladali vagončke ter jih po tirih porivali do zbirnega vlaka, ki je vozil kamenje in pesek na odlagališče na severno stran.

Proti četrti uri zjutraj so dva mlada Rusa in en Poljak ubili enega stražarja, drugega pa težko ranili, potem pa so prisilili civilnega italijanskega strojevodjo, da jih je z dieselsko lokomotivo odpeljal skozi predor na južno stran. Obema stražarjema so verjetno vzeli zgornji del uniforme in kape. Ker se to noč na južni strani ni delalo, je bila tam straža razredčena, o čemer so bili ubežniki obveščeni. Z lokomotivo so se odpeljali do prostora za odlaganje materiala na nasipu, od koder so pobegnili proti planini Korošici. S seboj so vzeli tudi Italijana, da slučajno ne bi takoj obvestil stražarjev, vendar ga na Koroško niso odpeljali. Tega dne je zjutraj snežilo, pozneje pa je posijalo sonce ali je bilo zelo vetrovno.

Novica, da je pobegnilo nekaj kaznjencev, se je hitro razširila med ostalimi kaznjenci v predoru in nekdo je o tem obvestil stražo. Se pred koncem dela so v predor pridrveli esesovci, začeli vpiti, rjoveti, groziti in z udarci poditi kaznjence iz predora. Tu so jih najprej pretepali in preštevili ter pretepali. Šele tedaj so ugotovili, da manjkajo trije Rusi (v resnici: 2 Rusa in en Poljak;

op. J. T.). V tem času pa so tudi esesovci in blokači začeli kričati in poditi kaznjence iz taboriščnih barak ter jih naglani na zborni mesto (apelplac), toda nihče še ni vedel, zakaj gre. Padal je sneg, pozneje pa še dež. Nodolgo za tem so pripeljali v taborišče kaznjence, ki so bili na delu v predoru. Esesovci so jim rekli, da bodo stali na apelplacu, dokler ubežnikov ne bodo ujeli. Kaznjenci, ki so bili na nočnem delu, so morali delati žabje skoke, se plaziti po trebuhu in delati druge »vaje« in težka dela, seveda vedno ob spremljevanju udarcev z gumijevkami, zvečer pa so morali brez počitka zopet na delo. Za pretepanje Rusov so bili zadržani vsi kapoži, blokači in celo pisarji. Ker francoski frier, Bretonec z gumijevko, ni udarjal dovolj močno, mu je pisar Gaston Machepy dejal: »Ti ne znaš tepsti! Daj mi gumijevko!« potem pa je začel po Rusih udarjati z vso močjo (Pierre Ancelot, št. 27.744).

Ko so se 29. aprila zvečer vrnili z dela kaznjenci, ki so delali zunaj predora, so se morali postrojiti na apelplacu. Tu jim je govoril starešina taborišča Rudolf Bruckner in jih obvestil o pobegu treh kaznjencev. Tudi ti kaznjenci so bili kaznovani. Več kot eno uro so morali s kapo odkrivati in pokrivati glavo (Mütze ab! Mütze auf!), potem pa so se morali vleči na trebuh in se plaziti. Zajtrka in kosila ta dan niso dobili. Šele zvečer so kaznjence zopet spustili v barake in to najprej Francoze, zadnji pa so odšli v barake Jugoslovani, medtem ko so morali Rusi ostati na apelplacu. Večerjo so razdelili vsem kaznjencem, razen Rusom. Ko so bili

ostali že vsi v barakah, so esesovci začeli mučiti Ruse. Na ramena so jim naložili kamenje in jih tako obložene podili po terasastem taborišču gor in dol, seveda pod stalnimi udarci esesovcev in z vpitjem ter preklinjanjem. Udrihanje po njihovih telesih so kaznjenci v barakah dobro slišali, posebno tisti v baraki št. 1, kjer so Rusi morali zaviti navkreber, potem pa teči zopet nazaj do apelplaca. Nekateri so morali pod udarci z vso hitrostjo žagati drva. Divjanje esesovcev je trajalo pozno v noč, nakar so vse Ruse odpeljali skozi predor v taborišče na južno stran. Štirje Rusi so bili tako pretepeni, da so jim drugi morali pomagati hoditi. (Izjava družine Čašelj-»Pamž«).

Vpitje in pretepanje esesovcev se je slišalo celo k bližnji Pamževi kmetiji. Naslednji dan je esesovski stražar Jože Vavpotič pri kmetu Pamžu dejal: »Včeraj pa smo jih tako mazali, da so padali kot snopje!«

Poglejmo izjave še nekaterih prič.

»Ko so pobegnili Rusi, sem delal pri mešalcu betona. Po končanem delu so esesovci opazili, da manjkata dva stražarja in trije kaznjenci. Pozneje so nas vse zbrali na apelplacu, kjer smo morali stati ves dan v dežju in snegu ter brez kape, tako da smo bili mokri do kože. Kapoži so nam rekli, da bomo stali tukaj, dokler ubežnike ne bodo našli. Šele zvečer, ko se je mračilo, so nas naglani v barake (razen Rusov), kjer smo potem dobili kosilo, kajti opoldne za jesti nismo dobili ničesar.« (Janez Ihanec, št. 34.941).

»Dne 28. aprila 1944

sem šel na delo z ekipo v predor ob šestih zvečer. Delal sem na pripravi sten za oblaganje z zidaki. Izvedeli smo, da kaznjenci to noč na južni strani ne delajo in da je straža v sredini predora. Zgodaj zjutraj pa smo zvedeli od tovarišev, da so nekateri pobegnili na jugoslovansko stran. Okrog treh ali štirih zjutraj so prišli v predor esesovci in se začeli dreti, pretepali in groziti ter nas vse naglani iz predora. Pred predorom so nas postrojili in preštevili, vmes pa pretepal. Tu smo šele zvedeli, da so pobegnili trije Rusi. Pozneje so nas naglani v taborišče na apelplac, esesovci pa so se pognali na zasledovanje ubežnikov. Padal je dež in sneg. Brez hrane in gologlavi, popolnoma mokri in utrujeni od dela, smo čakali ves dan. Rekli so nam, da bomo čakali, dokler ne bodo našli ubežnike. Proti večeru so spustili v barake najprej Francoze, potem Belgijce, Norvežane, Poljake, za njimi pa nas, Jugoslovane, Rusi pa so morali še vedno čakati. Dobili smo večerjo, Rusi pa nič. Kmalu po tem dogodku, so vse Ruse odpeljali s severne strani.« (Alija Šahinović, št. 31.635).

»Dne 29. aprila 1944 zjutraj smo slišali strašno vpitje esesovcev in blokačev. Naglani so nas iz barak in vsi smo se morali zbrati na zbornem mestu. Padal je dež in sneg. Pozneje so pripeljali k nam kaznjence, ki so delali v predoru. V začetku nihče izmed nas ni vedel, zakaj gre. Tu smo ostali ves dan brez hrane in šele zvečer so vse spustili v barake, razen Rusov. Nato pa se je začelo divjanje esesovcev. Naložili so jim kamenje na ramena in z njimi so morali tehati gor in dol po taborišču (teren je bil nagljen in blatnjav), za njimi pa so tekli esesovci in jih udarjali ter kričali. To smo mi v baraki dobro slišali, kajti Rusi so tekli mimo moje

barake št. 1 od apelplaca navzgor in zopet nazaj.« (Jože Puželj iz Ribnice).

»Tega dne, ko so Rusi pobegnili, se dobro spominjam. Zvedeli smo to zjutraj. Naši tovariši, ki so bili na nočnem šihu, so bili pretepeni z gumijevkami, potem pa so morali delati žabje skoke, se plaziti po tleh in opravljati težka dela skoraj ves dan, zvečer pa so šli zopet na delo, ne da bi spali. Ko smo se mi, ki smo delali na ta dan zunaj pred predo-

rom, vrnili v taborišče, nam je govoril starešina taborišča Rudolf Bruckner in nas obvestil o pobegu. Na apelplacu smo morali stati mirno več kot eno uro in s kapo odkrivati in pokrivati glavo, potem pa še vleči se na trebuh in se plaziti. Po nekaj dnevih nam je bilo rečeno, da partizani ubežnike niso hoteli zadržati, toda brez kakršnih drugih podrobnosti.« (Louis Breton, nov. 1982).

(nadaljevanje v naslednji številki)

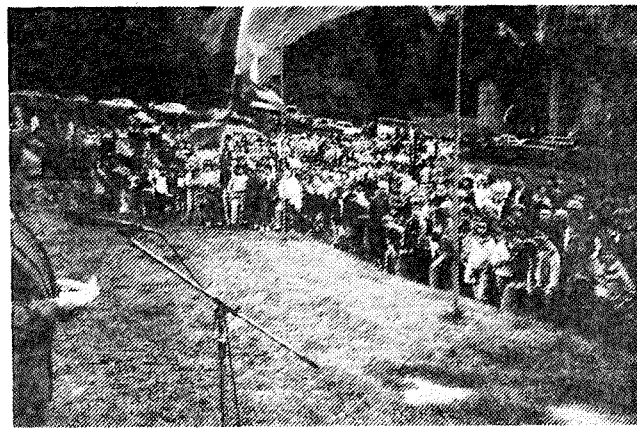
Stane Repar: iz govora na Ljubelju, letos – 6. junija

Bilo bi neodpušljivo, če bi pozabili

Letos poteka štirinajst let, ko so v ta prelepi gorski kraj začeli prihajati prvi interniranci iz taborišča v Mauthausnu, da bi pod prisilo nacistom zgradili naj-

onacizma, ki smo mu pričala ne le v svetu, temveč tudi v naši bližini.

Svet je razdeljen na bloka, oboroževanje je doseglo neverjeten obseg in vse bolj po-

krajšo pot na jug. V začetku je bilo največ Francozov, pozneje so bili še Rusi, Belgijci, Italijani, Poljaki, Čehi in Jugoslovani. Začelo se je zlo: prisilno delo, umiranje od izčrpanosti, boleznih in lakote.

V spominih nekaterih internirancev lahko opazimo tudi nekaj, kar zasluži, da danes ponovimo. Ob prihodu v bližnji Tržič so bili presenečeni, kako so jih prebivalci prijazno sprejemali in jim kljub nevarnosti podarjali cigarete in kasneje tudi hrano. Tega interniranci drugod, zlasti v Nemčiji in Avstriji, niso doživeli. Začutili so bližino prijateljev, organiziranega odpora, OF in partizanskih enot. Kasneje so v stikih z OF ustanovili tudi odporniško organizacijo v taborišču, ki je delovala in organizirala pobege, dokler ni bila izdana. Tako so na svoj način tudi interniranci iz Ljubelja prispevali svoj delež v skupnem boju proti fašizmu, organizirali so medsebojno pomoč in solidarnost, ki je marsikdaj preprečila najhujše, in postali sestavni del organiziranega odpora v okupirani Evropi.

Spomini na te težke dni, na trpljenje in umiranje ljudi, nas danes na Ljubelju, kot že ničkolikokrat, povezujejo in obvezujejo, da se kaj takega ne bi nikoli več ponovilo. Ljubelj postaja shajališče internirancev, ki so tu trpeli, privablja tudi ostale udeležence NOB, delovne ljudi in predvsem mlade, ki se v tej šoli zgodovine pripravljajo, da bodo nadaljevali boj za uresničenje in obrambo velikih idealov, tovarštva in prijateljstva, ki se je tu in po vsej domovini rojevalo v NOB. Velike izkušnje in ideale nam ponuja zgodovina in bilo bi neodpušljivo, če bi jih pozabili.

Izročila Ljubelja presegajo naš slovenski in jugoslovanski prostor in se povezujejo z vsemi demokratičnimi gibanji, ki se bore za mir in ohranjanje človekovega dostojanstva; proti oživljanju militarizma, neofašizma in ne-

žira velikanske denarje, ki bi človeštvu zelo koristili drugje. V letu 1986 je šlo v te namene tisoč milijard dolarjev. Misel, da bi spore reševali z miroljubnimi sredstvi, je ob tolikem orožju vedno težje uresničljiva. Atomska orožja postaja bolj in bolj zastrašujoča nevarnost, saj ga je toliko, da bi nekajkrat uničilo človeštvo. Atomska smrt ne straši le male narode, temveč tudi velesili, ki se že zavedata, da v morebitni atomski vojni ne bo zmagovalca.

Svetovni zapleti in kriza so tudi ugodno okolje za vedno bolj glasne porazene sile, neofašizem in nacizem. Kot da smo v štiridesetih letih pozabili nanje! Kljub sojenjem vojnim zločincem po svetu ostaja veliko število nekaznovanih, s sprenevanjem in neresnicami se skušajo ponovno uveljaviti navkljub antiifašističnim in demokratičnim gibanjem, ki so kar množična in akcijsko naravnana.

Naše misli so poleg tega obrnjene tudi k nekaterim dogodkom doma v zadnjih letih. Poskusi posameznikov, da bi zasejali dvom v humano naravnost naše revolucije, potvarjanje resnic o NOB, o vlogi ZK, o odnosih med republikami, poskusi spravaštva med borci za svobodo s sodelavci okupatorja itd., nas opozarjajo, da moramo storiti čimveč, da mlajše generacije ne bodo nasledale takim neresnicam. S tem hočem reči, da bomo udeleženci NOB, med katere sodijo tudi interniranci, tudi v prihodnje politično delovali doma in v svetu, še zlasti tam, kjer gre za izročila revolucije in izročila protifašističnega boja.

Tudi danes se s svojim glasom pridružujemo borcem in internirancem po končanem boju proti fašizmu in nacizmu – nikdar več Ljubeljev, Rabov, Gonarsov, Dachuov, Mauthausnov. Hočemo živeti v miru, dostojanstvu, v jasnih možnostih za razvoj prihodnjih generacij, da bi jim bilo bolje, kot je bilo nam!

Gorjanski bataljon

Obrambna črta belih pod Gorjanci

(nadaljevanje in konec)

Ker italijanska vojska na območju Podgorja ni mogla ničesar ukreniti proti partizanom, se je odločila, da bo sprejela oboroženo pomoč, ki so jim jo ponujali belogardisti. Med veliko italijansko ofenzivo, ki je ob Notranjski in Kočevskem Rogu zajela velik del Dolenjske, razen območja Gorjancev, so Italijani z močnim terorjem lovili moške in jih postavljali pred izbiro: ali v zapor oziroma internacijo ali vstop v belo gardo. Enako je bilo tudi v novomeških zaporih. Tiste, ki so pristali na vstop v belo gardo, so oborožili z dolgimi francoskimi puškami iz prve svetovne vojne in jih pomešali med zagrizene belogardiste. Tako so številčno okrepili svojo moč na okoli 400 ljudi. Spremenili so tudi svoje ime. Imenovati so se začeli Legija smrti. Italijani pa so jih priznavali kot obo-

roženo enoto MVAC – Milizia volontaria anti comunista. 8. septembra 1942 je prišel belogardistični poveljnik major Novak pod Gorjance. Ko je spoznaval gorjanske razmere, je 16. septembra ukazal oblikovati dva bataljona. V šentjernejski dolini so se predstavili ljudem s preganjanjem in lovom na moške, ki so jih nato ubijali, izročali Italijanom ali pa jih nasilno mobilizirali. Hkrati so povsod ropali. V naslednjih dneh je belogardistični poročnik Kranjc začel vzpostavljati obrambno črto pod Gorjanci. To so zahtevali od belogardistov Italijani, da jih zavarujejo in pretrgajo zvezo slovenskih in hrvaških partizanov preko Gorjancev. 17. septembra 1942 je Kranjc zasedel Gracarjev turn in tam ter v Orehoviči pustil eno četo; ena je s štabom bataljona odšla na Dolno Brezovico pri Šentjerneju, druga pa v

Kostanjevico. Milan Kranjc je s svojim bataljonom postal strah in trepet ljudi pod Gorjanci. Italijani so se torej umikali, njihove razbite sprednje položaje pa so zasedali belogardisti, ki so se pričeli utrjevati v gradovih, cerkvah in šolah.

Med vzpostavljanjem belogardistične obrambne črte pod Gorjanci so se začele zbirati sredi septembra 1942 v smeri Podgorja tudi večje italijanske enote, pa tudi ustaški napadi so postajali vse drznejši. Zato sta štaba Gorjanskega bataljona skupaj s štabom hrvaške Kordunaške brigade menila, da vse to pomeni začetek sovražni-kove ofenzive na Gorjance. Zavoljo tega sta šla začasna z enotami v Belo krajino, predno bi se obroč okoli njih zaprl. To aktivnost sovražnika so partizani kasneje poimenovali »Mala ofenziva«. Gorjanski bataljon se je zelo

hitro vrnil na svoje območje, vendar je sovražnik izkoristil njegovo kratko odsotnost in okrepil svoje položaje.

Po vrnitvi na severno stran Gorjancev je Gorjanski bataljon moral ugotoviti, da so se razmere že precej spremenile. Če je ena partizanska četa prej držala blokada Kostanjevice, pa je septembra 1942 sovražnik začel obvladovati položaj tudi v okolici postojanke. 19. septembra je belogardistični oddelek, ki se je nastanil na Prekopi, prvič prodrli do Sv. Križa in je ostalo le še vprašanje časa, kdaj bvo Sv. Križ zavzel. Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je poslalo na Gorjance Cankarjevo brigado, ker je bil Gorjanski bataljon prešibak, da bi uspešno zavrl povečano sovražnikovo dejavnost. Brigada je prišla v severovzhodni del Gorjancev, pred Kostanjevico in Šentjernejo (72).

Med večjo premestitvijo slovenske partizanske vojske so ukiniteli večino partizanskih odredov in ustanovili tri nove brigade. Po ukinitvi Krškega odreda niso Gorjanskega bataljona priključili nobeni brigadi, temveč je postal drugi bataljon Vzhodnodolenjskega odreda. Komandant je bil Anton Kambič-Dušan, politični komisar pa Miroslav Počkaj. V treh četah je imel bataljon v tem času 184 borcev in bork. Ta bataljon je konec septembra, ko je grozila nevarnost belogardističnih posadk, požgal gradove Vrhuvo, Prežek in Dobe, 29. septembra so začeli kostanjeviški grad, 9. oktobra pa še grad na Dobravi pri Kostanjevici in šolo v Sv. Križu.

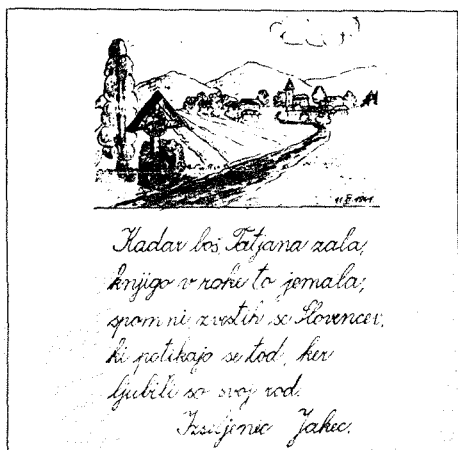
Zdenko Picelj

Droben spomin

Na stotine drobnih spominov obujajo ta mesec izgnani Slovenci na čase, ko jih je okupatorsko nasilje odgnalo od doma. Z njimi pa tudi številni njihovi prijatelji po vsej Jugoslaviji, ki so jih takrat sprejeli medse.

Pred tedni mi je prijateljica Tatjana Prastalo iz Sarajeva prinesla spominsko knjigo, v katero ji je takrat še ne desetletni deklici, nekaj let starejši izseljenec Jakec, ki je s svojimi starši prebival v isti hiši v Ul. Pavla Goranina, prej Koroščevi ul. 2, zapisal čustven verz o svoji stiski pregnanega Slovenca, s sliko male slovenske vasi. Jakec, če si kje, oglasi se Tatjani!

A. S.

Ivan Jenko

Naši povojni časi

Usoda me je med drugo svetovno vojno vrgla med partizane. Že v času bojev in seveda v povojnih letih sem se z mnogimi soborci in ostalimi partizani veliko pogovarjal o usodnosti tistih let, poslušal sem njihove vojne in povojne osebne dogodke, ambicije, upanja, dvome in spoznanja. Že od nekdaj me je privlačila neposrednost, preprostost in odkritost tistih ljudi. To pa so bile lastnosti večine partizanov. Tekla so leta, pa tudi desetletja. Zato sem pogosto razmišljal o teh ljudeh, o njihovih življenjskih poteh, ki so bile tako različne, kot so bili različni ljudje sami.

Maj, leta 1945. Vojna v Evropi se je končala, jugoslovanski partizani so slavili svojo zmago. Žal je bilo velikih tistih, ki teh veličastnih dni niso dočakali. Samo proslavljati? Ne, to ni bilo mogoče. V vojni uničeno domovino je bilo treba kar najhitreje obnoviti in zgraditi novo državo, ljudsko, partizansko državo. To so bila politična gesla prvega leta svobode. In kdo naj bi tudi tedaj, tako kot med vojno, na svojih plečih nosil najodgovornejšo težo obnove? Večina partizanov ni bila izsolana, stari so bili od 17 do 25 let. Bili so mladi kmečki fantje, delavci, vajenci, dijak, študentje, nekateri med njimi pa tudi izobraženci – moški, ženske in dekleta.

Napačna zaposlitev

Ne glede na našo pomankljivo izobrazbo so nas zaposlovali na vodilni in odgovorna delovna mesta v dr-

žavni upravi in v gospodarstvu.

Nekateri so ostali v Jugoslovanski armadi, le malo pa je bilo tistih, ki so se vrnili na svoja prejšnja delovna mesta. Zaposleni so bili kot referenti, poklicni politični delavci, direktorji, šefi odsekov, načelniki, sodniki, javni tožilci, bili so celo republiški ministri, pomočniki ministrov. Malokdo je dalj časa ostal na istem delovnem mestu, premeščali so nas z enega delovnega področja na drugo. To je bila metoda tedanjega kadrovanja. Delali smo na takšnih delovnih mestih, kjer so prej zahtevali ljudi z visoko ali vsaj srednješolsko izobrazbo. Za redno šolanje nismo imeli časa. Splošne strokovne in teoretične pomanjkljivosti partizanov so urejevali s krajšimi tečaji. Če se je kdo iskreno želel izsolati se in je svojo željo povedal predpostavljene, je navadno dobil odgovor: »Nič ne bo, tvoje delo je najboljša šola!« In vedno

disciplinirani partizani so tudi tokrat ostali praznih rok. No, bile so tudi nekatere izjeme.

Tako je v jeseni leta 1945 Javno tožilstvo Slovenije sprejelo v službo večje število partizanov, med njimi je bilo največ vojnih invalidov. Bili so tovarniški in obrtniški delavci, kmečki sinovi. Imeli so le osnovno šolo, redkokateri kakšen razred meščanske šole ali gimnazije. Večino so poslali na teren za javne tožilce okrajev. Nihče ni tega dela opravljal strokovno, s končno pravno fakulteto. Podobno je bilo tudi na okrajnih sodiščih, kjer pa se je med sodniki vendarle našel kakšen »pravi«.

Prihajajo mlajši

Pretekla so leta. Prihajali so mladi ljudje z diplomami, vsako leto jih je bilo več. Leta 1952! »Tovariš, kaj pa tvoja kvalifikacija?« so takrat spraševali. Beseda kvalifikacija je postala fetiš. Do kvalifikacije se ne pride kar čez noč. To trpko spoznanje je prav uničujoče delovalo na razpoloženje partizanov. In vendar so nekateri posamezniki skušali nadoknaditi zamujeno, začeli so hoditi v večerne gimnazije in v srednje ekonomske šole, toda uspeh je bil porazen. Le redki so končali srednjo šolo, tiste, ki so diplomirali na visokih šolah, pa bi lahko prešteli na prste.

Še nekaj se je zgodilo leta 1952. Ranković kot zvezni minister za notranje zadeve

je upokojil vse vojaške vojne invalide iz NOB, zaposlene pri UDB-i, najmlajši med njimi so bili stari komaj 25 let. In to je bil šele začetek! Že leta 1953 so začeli z upokojitvami več častnikov Jugoslovanske ljudske armade, prav tako mladih ljudi. Vendar so za te upokojece nekaj storili. Pri okrajnih ljudskih odborih so ustanavljali posebne komisije, ki so skrbele za dopolnilno ali redno novo zaposlitev v civilu. S 1. januarjem 1957 je začel veljati tudi nov zakon o pokojninskem zavarovanju, v katerem so bili upoštevani bonificirani pokojninski pogoji za udeležence NOB, če so se borci vanjo vključili pred 9. septembrom 1943. Podobne bonifikacije za udeležence NOV pred 9. septembrom 1943 so bile v novem zakonu o invalidskem zavarovanju tudi z veljavnostjo 1. januarja leta 1958. Po tej zakonodaji se je pojem partizana izgubil, nadomestil ga je udeleženec NOB, v katerem sta zajeta tako partizan kot aktivist Osvobodilne fronte na terenu. Partizan ni nobena dvomljiva osebnost. V marsičem pa je bilo pri aktivistu OF vprašljivo njegovo aktivno in organizirano delo v NOB.

Vse več upokojencev

Med zaposlenimi udeleženci NOB pred 9. 9. 1943 so predpisi sprožili pravi val zahtev za upokojeve. Vse bolj so bežali v vrste upokojencev. Razmere so postale že kritične, obseg pojava pa

je bilo treba vsaj omiliti. Toda, kako naj bi dosegli spremembo? Morda samo z materialno stimulacijo? Zato so leta 1959 uvedli »borčevski dodatek« za zaposlene udeležence NOB (pred 9. septembrom 1943), katerih mesečni osebni dohodki niso dosegali republiškega povprečja. Ta ukrep je trenutno zmanjšal število zahtevkov za upokojeve. Toda res samo trenutno, saj materialna stimulacija ni bila velika; v marsikaterem primeru je bila le simbolična. Leta so tekla, ljudje so bili vedno starejši. Proces upokojevanja je bil nezadržen. O drugih oblikah stimulacije pa ljudje niso razpravljali.

Marsikaj zmotnega je bilo v vseh teh letih. Časi so se spreminjali, z njimi pa tudi ljudje. Zato naj navedem nekaj dejstev:

Leta 1959 je bilo takrat, ko so pripravljali predlog za Zvezni zakon o borčevskem dodatku, ugotovili, da bo v Sloveniji pridobilo pravico do dodatka med 800 in 1500 zaposlenimi udeleženci NOB pred 9. septembrom

1943. Toda po uveljavitvi zakona je samo tedanji ljubljanski komunalni zavod za socialno zavarovanje prejel več kot 4800 prijav, ki so bile večinoma pozitivno rešene! Tega neskladja ni bilo mogoče opravičiti.

Decembra 1976, torej 31 let in pol po vojni, ko so bili najmlajši partizani stari 48 let, je bilo v Sloveniji 124.118 članov Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne, žena je bilo 48.126; upokojenih 66.448, zaposlenih 26.214 in »ostalih« 31.456. Med zaposlenimi je bilo največ tistih udeležencev NOB, ki so se vključili po 9. septembru leta 1943. Izjema so samo Primorci in Istrani, za katere se je leta 1968 datum 9. september 1943 premaknil na 13. oktober 1943. Pri »ostalih« gre večina za kmete, samostojne obrtnike, gospodinje in druge. Podatki so zelo pomanjkljivi, zato ni mogoče ugotoviti samo števila partizanskega prebivalstva.

(Nadaljevanje bomo objavili v naslednji številki)

**ALPLES
INDUSTRIJA POHIŠTVA**

**TOZD PROMET BLAGA IN
STORITEV
ŽELEZNIKI n. sol. o.**

Cinični krvnik in njegove žrtve

(nadaljevanje in konec)

Toda zaradi oznak, kot so klavec in mučitelj, je treba vedeti, da ni bil to človek, ki je slepo izpolnjeval ukaze, ki naj bi mu bilo vseeno. Barbie je bil za svoja dejanja moralno in tudi pravno odgovoren, ni bil nikakšno drobno kolesce v pogonskem stroju, temveč pogonski motor kazenskih ekspedicij ter ukrepov za »dokončno rešitev« judovskega vprašanja v zasedeni Franciji.

Tom Bower zastavlja Nemcem tri vprašanja, najprej: Zakaj so nemški preiskovalci po koncu II. svetovne vojne tako malomarno in brezuspešno ukrepali zoper Barbieja? Takoj nato jim sam odgovarja: Zato, ker vse do prvega, presunljivega procesa v Ulmu leta 1956 niso videli nobenega povoda za preganjanje. Tudi zaradi tega, ker do tedaj od 83000 procesov, ki so jih sprožili zoper vojne zločince, nobena niso pripeljali do konca. Za akte o Klausu Barbieju je veljalo, da so nezanimivi, nestrokovni, da je veliko pomembnejših zadev, ki jih je treba obravnavati. Tako se je zgodilo, da je ta zločinec, ki ga niso preveč zagnano zasledovali, ostal junija 1959 polna dva meseca pri svoji bolni materi v Trierju, ob koncu 60-tih let pa je lahko znova prišel v staro domovino. Ni se ujel v mrežo, ker je nihče ni razpel. Šele junija 1971 je državni tožilec v Münchnu začel postopek.

Drugo vprašanje pa je, ali je Klaus Barbie delal za zahodnonemško obveščevalno službo BND? Znano je, da je dajal informacije ameriškim tajnim službam med njihovim križarskim pohodom proti »boljševiški nevarnosti«. Tej dejavnosti se ima ahaliti, da je kot Klaus Alt-nann lahko pobegnil iz Evrope. Vse to je znano; to je godovinar Bower natančno ekonstruiral v poglavju ne-svoje knjige. Toda kako je sodelovanjem z BND? Bower omenja samo kratko

opozorilo, ki govori o usodni povezanosti raznih dejstev v zahodnonemški povojni politiki. Nadalje se opira na dokumente francoske tajne službe, iz katerih je razvidno, v kakšnem obsegu je Barbie sodeloval v BND. Skratka, ni bil eden izmed visokih funkcionarjev nekdane SS, ki so sodelovali v tajni organizaciji Reinharda Gehlensa.

Tretje Bowerjevo vprašanje je, zakaj Klaus Barbieja niso izgnali v ZRN. Kakšno vlogo je imela pri tem pisarna zveznega kanclerja, ki je bila tedaj še vsa pod vtisom grozodejstev, ki so prihajale na dan na tako imenovanem

Pravijo, da je bilo tako iz političnih razlogov.

Za Nemce Bowerjeva knjiga ni razveseljujoča, temveč napeta in svarilna literatura. Z njo se je mogoče pripraviti na proces, ki bo še precej časa odmeval, kajti odložili ga niso niti za en dan več. Kakšna čustva je proces zbudil med Francozi, še preden se je začel, pripoveduje druga knjiga na to temo, in sicer delo francoskega lovca na nacistične vojne zločince Sergeja Klarsfelda Izajini otroci.

Serge Klarsfeld in njegova žena Beate sta bila tista ne-trudna dejavnika, ki sta prispevala k temu, da je Barbie po skoraj 40-tih letih prišel v roke pravice. V ta namen sta načrtovala vse podrobnosti, o katerih zdaj govorita brez zadržkov. Osebo sta načrtovala ugrabitev zločince ali pa njegovo usmrnitev, če akcija ne bi uspela. Serge Klarsfeld je sin pripadnika francoskega odporniškega gibanja, ki je padel kot žrtev Aloisa Brunerja, Eichmanovega zaupnika, za dokončno rešitev judovskega vprašanja v zasedeni Franciji. Tedaj osemletni Serge je komaj za las in po naključju ušel očetovi usodi. Barbiejevo ime je bilo na seznamu nekaznovanih nacističnih morilcev: Lischka Heinrich-sohn in drugi, ki so jih pozneje postavili pred sodišče v Kölnu, Barbie pa se je umaknil, prav tako pa tudi Alois Brunner. Ta se je umaknil v Sirijo in tam živel, dokler ga niso izsledili.

Dokumentacija, ki so jo zbrali in vključili v obtožnico zoper Barbieja, se nanaša še na en vidik Barbiejeve krivde: na preganjanje Judov v zasedeni Franciji. Že omenjena deportacija petdesetih judovskih otrok in njihovih vzgojiteljev iz otroškega zavetišča, je vsestransko dokumentirana in velja za eno izmed pglavitnih točk obtožbe zoper Barbieja. Klarsfeld je v svoji dokumentaciji zanesljiv, njegove

priče so neizpodbitne in vedo, kaj zahtevajo.

Vendar pa veliko francoskih interesov še vedno velja Barbiejevim akcijam proti pripadnikom odporniškega gibanja. Tako kot v zvezi s preganjanjem Judov se ta poglavja Klarsfeldove knjige opirajo na dokumente o sodelovanju Francozov z okupatorjem in izdajo. O tem je posebej pisal Marcel Ruby v

o procesu v Lyonu, ne prikri-va dejstva, da bo to tudi »ura resnice« za Francijo med okupacijo. Ko poudarja, da gre za »nevsakdanji izživ pravici, prav tako pa tudi za izziv za francosko družbo«, poudarja Le Matin, da bo »pravici prav gotovo zadoščeno«, ni pa povsem zanesljivo, če bo tudi po končanem sojenju v Lyonu prišla na dan vsa resnica.

jo kot »proces stoletja«, kot zadnje sojenje kakemu nacističnemu zločincu v Franciji. Domača javnost živahno polemizira o krivdi Klaus Barbieja in o ustavnem določilu o zastaranju vojnih zločinov, predvsem pa o odstavku, ki pravi, da nihče ne more biti dvakrat obsojen za isto krivdo. Razpoloženje so še podgale ponovljene izjave obtoženega in tudi njegovega za-

Vichyska policija (v Petainovem delu Francije) je pridno pomagala nacistični tajni policiji pri obračunavanju z Judi. Na sliki je prizor, ko pripadniki francoske policije leta 1941 stražijo transport francoskih Židov, poslanih v koncentracijska taborišča v Nemčiji.

knjigi »Od Montluca do Montluca«, kjer je opisal Barbiejevo pot od šefa gestapa v tej jetnišnici do Barbieja kot obtoženega vojnega zločince, ki je v isti jetnišnici sam čakal na sojenje.

V knjigi žepnega formata je Lucie Aubrac opisala, kaj je doživela od maja 1943 do februarja 1944 kot pripadnica odporniškega gibanja, žena in nosečnica. Posrečilo se ji je tisto, kar se je le malokaterim: Barbieju je ušla, mu iztrgala iz rok svojega moža in s soborca Raymond Aubraca, ko sta z Jeanom Modulom padla v past, ki jo je nastavljal Klaus Barbie kot gestapovski veljak v Lyonu. Ta zaseda, v katero se je ujel Jean Maulin, je po mnenju Lucie Aubrac, delo izdajalcev iz vrst francoskega odpora.

Ko zdaj francoski tisk piše

O tem, da so v Franciji še vedno ljudje, ki jih tare neke vrste domotožje po tretjem rajhu so opozorile tudi nedavne demonstracije v Lyonu. Približno tristo pripadnikov skrajne desnice je izkoristilo za svoje divjanje tradicionalni letni pohod v spomin na »devico Orleansko«. Skupina pripadnikov profašistične »narodne fronte« je oblečena v črne srajce vzklivala gesla, ki so zagovarjala bivšega gestapovca Klaus Barbieja. Podporo so mu izkazovali ne glede na to, da je bil Barbie pred tridesetimi leti dvakrat obsojen na smrt. V odsotnosti mu je kazenz izrekli francosko vojno sodišče. Že prej, tudi na sam dan sojenja so se pojavili pamfleti, ki so opravičevali pregon Judov v letih, ko je bila Francija okupirana.

Sojenje v Lyonu označuje-

govornika pariškega odvetnika Jacquesa Vergesa, da utegne proces proti Barbieju prerasti v »sojenje nekaterim udeležencem francoskega odporniškega gibanja«. Razumljivo je torej, da so oblasti uvedle stroge varnostne ukrepe v Lyonu. Približno tristo do zob oboroženih policistov skrbi, da sojenje poteka brez incidentov. Samo za varnost nekdanjega šefa lyonskega gestapa skrbi dvajset policistov. Na vsak del procesa vozijo Barbieja po drugi poti, v dvorani pa sedi v kabini iz neprebojnega stekla.

Proces spremlja približno tisoč novinarjev iz Francije in iz tridesetih drugih držav. Televizija snema proces, vendar bodo posnetki objavljeni šele čez dvajset let.

Florjan Lajmiš

Monografija o revolucionarni Prlekiji

Ljutomerska predstavitev dela
Draga Novaka

Minuli torek je bila v Ljutomerskem hotelu Jeruzalem predstavitev monografije Prlekija 1941–1945, ki jo je spisal prleški rojak in zgodovinar, magister Drago Novak. Delo je nastalo kot nasledek dosedanjega zgodovinarskega dela Draga Novaka in njegovega raziskovanja revolucionarne preteklosti njegovega domačega kraja, pa tudi na željo Prlekov, ki čakajo na takšno zgodovinsko delo že vrsto let. Nenazadnje je knjiga pomembna tudi kot zgodovinski pripomoček drugim Slovincem, za boljša poznavanja tega našega severovzhodnega dela ožje domovine, tamkajšnjih razmer v letih pred drugo svetovno vojno in predvsem v času med vojno in – okupacijo.

Dr. Tone Ferenc, ki se je skupaj z dr. Milanom Ževartom, Lidijo Šentjurčev, Zdravkom Klanjščkom in predstavnikoma domačih družbenopolitičnih organizacij ter predstavnikov založbe Borec, udeležil Ljutomerske predstavitve knjige, je že v besedah, namenjenih knjigi na pot, zapisal, da je Draga

Novaka že v študentskih letih prevzelo zbiranje zgodovinskih virov o narodnoosvobodilnem boju v Prlekiji, kar je bila tudi tema njegove diplomske naloge; to je razširjeno in dodelano izdal leta 1965 v Murski Soboti pod naslovom Prlekija v narodnoosvobodilni vojni.

Avtor knjige je ob njeni predstavitvi tudi povedal, da se s prvoobjavljeno knjigo njegovo raziskovanje Prlekije med NOB ni končalo, zato so se z leti kopičili novi podatki, nova pričevanja in drugo zgodovinsko gradivo, ki ga je povezal v povsem novo smiselno in strokovno obdelano celoto. Pri tem je bila dobrodošla izdatna pomoč ZZB NOV, pa tudi drobno delo, ki so ga bili opravili njegovi učenci ter številni drugi domačini.

Nekatere pomanjkljivosti, ki jih utegne pogrešati predvsem bralec – zgodovinar, gredo na račun tematike v knjigi, saj je bilo zanjo na voljo izjemno malo pisanega gradiva in prav nobenega arhivskega gradiva okupatorjevih uradov, pri čemer je za

skromno mapo dokumentov ptujske in Ljutomerske izpostave gestapa – le izjema. Prav redki so tudi dokumenti Osvobodilne fronte s tega območja in neposredno partizansko gradivo; to pa, kar je, je ohranjenega predvsem iz zadnjih let vojne. Zato je verjeti pripombi dr. Ferenc (v uvodni besedi h knjigi), ko pravi, da ni pričakovati odkritja novih pisnih virov, dokler ne bodo na voljo predvsem – še vedno zaprti in nedostopni avstrijski arhivi iz druge svetovne vojne, česar pa v kratkem ni pričakovati.

Pred nami je torej deseta knjiga iz zbirke knjižnice OF in v vrsti le-teh četrta monografija. Obsega 465 strani, deset poglavij s 129 razdelki, vrsto fotografij in preglednic ter zemljevidov. Natisnjena je bila v 2000 izvodih, tiskali so jo v tiskarni Jože Moškič, izdala pa jo je ljubljanska založba Borec, skupaj z občinskim odborom ZZB NOV Ljutomer.

Na Ljutomerski predstavitvi te knjige se je poleg že omenjenih zbralo tudi lepo število domačinov, predv-

sem pa šolskih profesorjev in učiteljev zgodovine ter predstavnikov ZZB NOV.

Pričakovati je, da bodo po tem delu segli v prvi vrsti vsi domačini, saj je poznavanje zgodovine domačega kraja osnovna potreba in stvar osebne kulture vsakogar. Hkrati pa bo Prlekija 1941–1945 lahko tudi po šolah po vsej Sloveniji dragocen in dobrodošel pripomoček pri pouku zgodovine, še posebej pa pri delu v zgodovinskih krožkih. Vsekakor gre za še en tehten prispevek k uresničevanju začrtanih programskih nalog knjižnic NOV in POS ter knjižnice OF.

B. Ž. J.

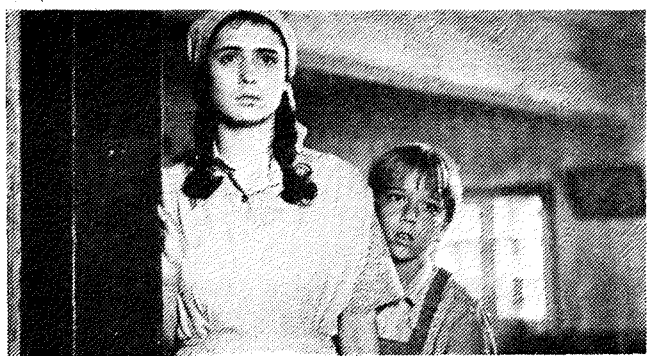
Novice iz slovenskih filmskih ateljejev

Prejšnji teden so nam v ljubljanskem premiernem kinematografu predpremierno pokazali novi slovenski celovečerec, delo mladega, osemindvajsetletnega režiserja Borisa Jurjaševiča Ljubezni Blanke Kolar. Naslov pove o filmu domala vse: na filmskem platnu sledimo neveseli, skorajda grenki zgodbi ženske, katere samostojna življenjska pot se je začela v zgodnjih povojnih letih, ko je sklenila, da si ustvari lasten dom in družino, a se ji z njenimi moškimi, spricho usod, ki so jih doživljali v »burnem kresju časa«, načrti ne uresničijo.

Prvi ocenjevalci so s filmom zadovoljni. Uradno bo predstavljen na festivalu v Pulju, kinematografsko premiero pa so napovedali v jesenskem času.

V teh dneh je začela ekipa pod vodstvom režiserja Matjaža Klopčiča snemati Mojega ata, socialističnega kulaka – po scenariju Toneta Partljiča, čigar istoimenska gledališka igra je »vžgala«, ostala gledalcem v trajnem spominu. Kot taka terja veliko avtorsko preizkušnjo tudi v filmskem mediju. Za Partljiča in Klopčiča se ni bati, saj sta vse potrebno prestala in izkazala že v Vdovstvu Karoline Žašler; ob izbranem »atu« Poldetu Bibiču, ki je to vlogo s silovitim žarom preigral na odru ljubljanske Drame, ter ob Mileni Zupančič kot stalnem »adutu« vseh Klopčičevih filmskih stremeljenj, še celo ne.

V. K.

Za vzbujanje skomin: prizor iz snemanja filma Moj ata, socialistični kulak.

20. jubilej

Mala Groharjeva slikarska kolonija

Konec prejšnjega tedna je bil v Škofji Loki dobesedno živopisan, v najrazličnejših barvah. Od 5. do 7. junija je bila namreč tu mala Groharjeva slikarska kolonija, že 20. po vrsti, kolonija dveh mest: Škofje Loke in Smederevske Palanke. Škofja Loka – mesto z naravno in drugače bogato okolico, kot srednjeveški dragulj položen na blazino zelenja in vdolan v srebrno ogrlico obeh Sor, in Smederevska Palanka – mesto odprtih src za mladost, bratstvo in enotnost, krojita skozi to kolonijo, ki je organizirana izmenoma v enem in drugem mestu prijateljstvo mladih likovnih ustvarjalcev Jugoslavije. Zato ni čudno, če ji pravijo tudi »drevo prijateljstva – vez bratstva in enotnosti mladih«.

Malo Groharjevo slikarsko kolonijo so spremljale kulturne prireditve, strokovni seminarji iz likovne vzgoje v

osnovni šoli, razstava likovnih del kolonij od 1968 do 1986 ter razstava likovnih, fotografskih del in del plastičnega oblikovanja s kolonije 1987. V kapeli muzeja na Loškem gradu je bila v petek zvečer jubilejna prireditev ob začetku 20. Male Groharjeve slikarske kolonije, na kateri so podelili priznanja članom odbora in pokroviteljem za 20-letno sodelovanje v koloniji.

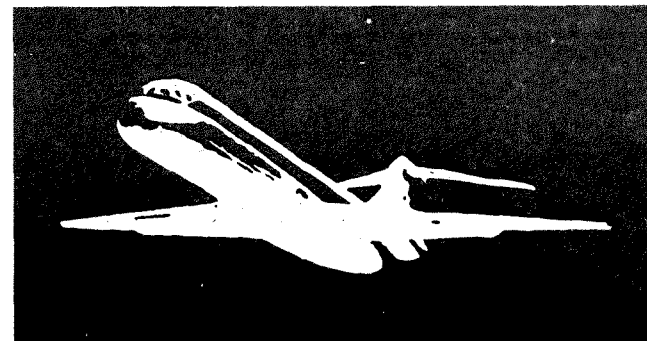
V soboto dopoldne sicer ni bilo veliko časa za sklepanje prijateljstev, ker so se pionirji likovniki takoj lotili slikanja, fotografij fotografiranja, kiparji pa umetniškega oblikovanja, medtem ko so cici-bani z barvnimi kredami risali po asfaltu. Zato pa je bilo več časa za spletnje vezi po četrti uri popoldne, ko so se pionirji odpeljali na izlet v Dražgoše, kjer so si ogledali spomenik NOB.

Nedelja je bil poslovilni dan. Pred galerijo muzeja na Loškem gradu je bila sklepna prireditev na temo »Mladi

ustvarjamo v svobodni domovini«, obenem pa so odprli razstavo sadov letošnje 20. Male Groharjeve slikarske kolonije. Seveda, na vrsto je prišlo tudi podeljevanje priznanj udeležencem. In medtem ko so se pionirji ter mentorji pred Domom učencev

»Franjo Ključnik« poslavljali od velikega ateljeja – Škofje Loke, so za njimi ostala njihova dela na razstavi, ki bo odprta do 30. junija. Več o koloniji preberite v naslednji številki TV-15.

Živa Drole

adria airways

Književniki, sodelavci OF

Fran Saleški Finžgar

Ob 25-letnici smrti

Med slovenskimi duhovniki, ki se niso izneverili svojemu narodu v najhujših trenutkih njegove zgodovine, je bil tudi pisatelj, dramatik, urednik in založnik Fran Saleški Finžgar. Rodil se je 9. februarja 1871 v Doslovčah pri Breznici kot sin kajžarja. Šolal se je v domači in rodovljiški enorazrednici, na ljubljanski gimnaziji in na bogoslovju.

Od leta 1895 je bil dušni pastir v različnih farah: v Bohinjski Bistrici, na Jesenicah, v Kočevju, Idriji, pri Svetem Joštu, v ljubljanski prisilni delavnici, v Želimljah, v Sorri. Nazadnje je bil trnovski župnik v Ljubljani, kjer je bil upokojen. Umrl je 2. junija 1962 v Ljubljani, v dvaindevetdesetem letu starosti.

Finžgar je pisatelj, ki je enako priljubljen pri bralcih kot pri literarni kritiki in zgodovini, njegovo pisateljsko delo pa se začne leta 1893. Razvijalo se je med najrazličnejšimi strujami in obdobji slovenske književnosti, med naturalizmom, moderno, povojnim ekspresionizmom, socialnim pesništvom med obema vojnama in novim realizmom. Pod vplivom Cankarjeve moderne proze je napisal poetični dnevnik s poti

po Italiji »Oranže in citrone« (1903) in cikel novel »Moja duša vasuje« (1903). Leta 1904 je v smislu krščanskega socializma opisal delavski boj proti kapitalističnemu izkoriščanju v romanu »Iz modernega sveta«. To je bil prvi poskus socialnega romana na Slovenskem.

V Domu in svetu je v letih 1906–1907 objavljaval svoje najboljše delo, zgodovinski roman Pod svobodnim soncem. Z njim je hotel dvigati v ljudstvu narodno zavest in krepiti prizadevanje po politični združitvi z južnimi Slovani.

Finžgar pa je vendarle najbolj znan kot naš najboljši ljudski dramatik. Njegove igre so doživele krst in nešteto ponovitev (igrajo jih še dandanes) na poklicnih, še bolj pa na amaterskih odrih. Leta 1902 je izšla njegova prva ljudska igra Divji lovec.

V igri Naša kri je prikazal ljudski odpor proti tujim oblastnikom na koncu francoske okupacije naših krajev. V igrah Veriga (1914) in Razvalina življenja je prikazal značilno podobo kmečkega življenja, sporov med sosedi in vzroke za propad kmečke družine.

Literarna zgodovina mu priznava, da je njegovo literarno delo izredno pomemben prispevek v zakladnico slovenskega realističnega pripovedništva. V svojih delih je slikovito opisal gorenjsko pokrajino in njene ljudi v živi, sočni, kleni domači besedi.

Kmečko življenje mu je bilo najbližje, šele ob njem se je do popolnosti uveljavilo njegovo pripovedniško mojstrstvo.

Ker se je Finžgar do vojne živo udeleževal idejnih in organizacijskih spopadov v slovenskem katolištvu, tudi pri Domu in svetu in Dejanju, pridružujoč se struji, ki je nasprotovala političnemu katolicizmu in se zavzemala za preobrazbo slovenskega katolištva v političnem, organizacijskem in družbenem smislu, je bil razumljiv njegov pozitiven odnos do osvobodilnega gibanja in do Osvobodilne fronte. Že od vsega za-

četka je bil vključen v kulturni plenum v okviru Osvobodilne fronte. Tudi sam se je kljub visokim letom namenil med partizane, tja so ga klicali in vabili poleti 1943 (Kocbek je pisal Finžgarju, naj pride v partizane avgusta 1943).

Partizani so si iz Finžgarjevega romana Pod svobodnim soncem množično izposojali partizanska imena: Svarun, Irena, Ljubinica, Izток, tako da je Mihajlo Gorjanov (z neznanim pravim imenom) v »Gorenjskih fantih« konec januarja 1944 zapisal: »Junaška je ta kača, gibčna, zvita, neuničljiva vojska Kajtimarjev, Svarunov, Iren in Iz-tokov!«

Matej Bor je v svoji znameniti pesmi Kri v plamenih izrekel podobo o drevesih, ki jih rujejo sodobni barbari in ponovil misel, izrečeno v Finžgarjevi Naši krvi, da ima naš grunt korenine do pekla: »Naše korenine do pekla poženo«...

Finžgarjevo Verigo je uprizorilo Frontno gledališče Devetega korpusa v Cerknem v Tednu dramskih predstav.

V začetku druge svetovne vojne je začel pisati svoje spomine, v katerih naj bi »skušal zajeti delo in trud, veselje in žalost, srečo in nesrečo slovenskega duhovnika«. Delo je nastalo v rokopisu do zadnjih mesecev vojne, spomine na vojna leta pa je dopisal nekaj let po osvoboditvi in končal leta 1952. Knjiga je izšla leta 1958 z naslovom Leta mojega popotovanja.

Dušan Mevlja

Dan treh krajevnih skupnosti

Osemindvajsetega maja je minilo natanko petinštirideset let, kar so bili na območju tedanjih Dravelj pri Ljubljani aretirani številni aktivisti Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Po referendumu leta 1979 se je ta krajevna skupnost razdelila na tri manjše: Bratov Babnik, Dravlje in Dolomitski odred. Skupni praznik vseh treh krajevnih skupnosti, ki je 28. maja, pa nosi izročilo iz naše polpretekle zgodovine in deleža takratnih Dravelj v narodnoosvobodilnem boju.

Tako kot KS Dolomitski odred je Bratov Babnik ena od mlajših krajevnih skupnosti. In od kod ime? Krajevna skupnost Bratov Babnik je bila ustanovljena leta 1979. Takrat je bila tudi na predlog krajevnih konference SZDL in krajevnih organizacij ZB NOV poimenovana po padlih bratih Štefanu in Mihi Babniku.

Štefan Babnik je bil rojen 27. decembra 1917 v kmečki družini v Dravljah. Po končani osnovni šoli in štirih razredih gimnazije je ostal na domači kmetiji. Pred okupacijo je bil član Društva kmečkih fantov in deklet ter

delavskega kulturno-prosvetnega društva Vzajemnost. Aprila 1941 je začel sodelovati v narodnoosvobodilnem gibanju, jeseni 1941 je bil sprejet v SKOJ, vključil pa se je tudi v borbena grupo, ki so jo sestavljali skojevci in komunisti iz Dravelj in Zgornje Šiške. Kasneje so člani te skupine postali člani VOS. Zaradi njegovega delovanja so ga Italijani dvakrat skušali aretirati, vendar mu je obakrat uspelo pobegniti.

20. februarja 1942 je Štefan Babnik sodeloval v akciji VOS v Tavčarjevi ulici v Ljubljani. Vosovci so izvršili smrtno obsodbo nad Avgustom Praprotnikom, bančnikom in industrijalcem, predsednikom fašistične industrijske zbornice in članom vodstva izdajalske bele garde. Pri tem je agent, ki je spremljal Praprotnika, Babnika smrtno ranil iz pištole. Ranjenega so odpeljali v Lonišče, kjer pa je kmalu podlegel rani. Starši so skušali njegove posmrtno ostanke prenesti na domače pokopališče v Dravljah, vendar jim Italijani niso dovolili prehoda prek bloka. Štefana Bab-

nika so nato pokopali na Ljubljanskih Žalah.

Mihael Babnik-Miha, Štefanov brat, je bil rojen 20. septembra 1920, prav tako v Dravljah. Po končani osnovni šoli se je izučil za trgovca, nato pa se je kot trgovski pomočnik zaposlil v trgovskem podjetju Veriga v Šiški. Tako kot brat je bil tudi on član Društva kmečkih fantov in deklet in delavskega kulturno-prosvetnega društva Vzajemnost. Po okupatorjevi zasedbi Ljubljane se je vključil

S sklepne slovesnosti ob krajevnem prazniku KS Bratov Babnik, ki je bila v četrtek, 28. maja pred OŠ Miška Kranjca.

v narodnoosvobodilno gibanje, postal je član SKOJ, zatem pa še borbene oziroma kasneje vosovske grupe v Dravljah.

Jeseni 1941 so ga pričeli iskati Italijani, zatem se je moral umakniti v polilegalo. Kljub nevarnosti aretacije pa je še vedno nadaljeval z delom na terenu. Jeseni 1942 je po nalogu KPS odšel v partizane, v Dolomitski odred. Tu je nadaljeval z varnostnoobveščevalnim delom, vendar je že 29. oktobra 1942 padel v boju z Italijani in belogardiisti v Dravljah.

Jože Čurin

Praznovanje v Leskovcu pri Krškem

Krajevna skupnost Leskovec pri Krškem praznuje 1. junija krajevni praznik. Ta datum nas spominja na vrnitev izgnancev iz taborišč v Nemčiji, kamor jih je pregnal nemški okupator v jeseni 1941. leta in na vse tiste izgnance, ki so izmučeni pomrli v krajih izgnanstva in se niso več vrnili na svoje domove v domovini.

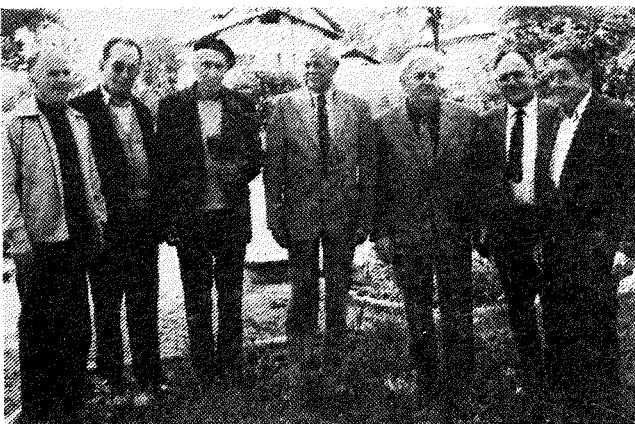
Letos je bilo praznovanje v soboto, 30. maja. Prireditve, ki so bile posvečene krajevnemu prazniku, so se poleg krajanov in predstavnikov družbenega in političnega življenja iz Krškega udeležili tudi predstavniki pobratene krajevnne skupnosti Lovas v Sremlu Marko Filič, Zeljka Grgič in Milan Milković ter predstavniki skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške udarne proletarske brigade Ivan Cobal s hčerko Lariso, Milan Grivec, Milan Peroci, Marija Prohinar, Jože Romih, Pavle Tavčar in dr. Dušan Vidmar.

Pobratenje med krajevnima skupnostima Lovas in Leskovec, ki je bilo sklenjeno z listino o pobratenju dne 12. aprila oziroma 29. maja 1983 ter sodelovanje obeh vasi s skupnostjo borcev Slovenskega bataljona temelji na skupnem ohranjanju in razvijanju narodnoosvobodilnih izročil Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade. V tem bataljonu, ki je bil ustanovljen v Beogradu, so se nahajali pretežno izgnanci, ki jih je nemški okupator 1941 leta pregnal v Srbijo. Podobno usodo izgnancev so doživeli krajanje Leskovca. V Lovasu pa počivajo, v tamkajšnji grobnici bork in borcev Jugoslovanske armade, tudi posmrtni ostanki 77 bork in borcev Slovenskega bataljona, ki so padli 17. januarja 1945, v boju z nemškim okupatorjem in njegovimi pomagači, med vasema Opatovac in Lovas. To so dogodki, ki so skupnost borcev Slovenskega bataljona ter krajevni skupnosti Lovas in Leskovec povezali v trajne bratske in prijateljske vezi, obe vasi pa tudi v sodelovanje in izmenjavo izkušenj izgradnje krajevne samouprave, družbenopolitičnih dejavnosti in razvoja gospodarstva. Domačini in gostje so se popoldan udeležili otvoritve Ceste mladinskih delovnih brigad, ki je speljana skozi del naselja, ki je namenjena drobnemu gospodarstvu. Vse navzoče je najprej pozdravil Dušan Arh, predsednik Skupščine krajevnne skupnosti, nato pa je o poteku zbiranja sredstev, ki so jih pretežno zbrali obrtniki, in o poteku gradnje ceste spregovoril predsednik gradbenega odbora Edo Komučar. Cesto je odprl Stane Pustavrh, namestnik predsednika gradbenega odbora, svojemu namenu pa jo je izročil Ivan Molan, predsednik obrtnega združenja. Sledil je ogled, ob novi cesti zvrščenih, obrtnih delavnic: steklarstva Resnik, strojnega ključavničarstva Resman, tapetništva Pislak, parketarstva Pirc, transportnih izdelkov Pustavrh, kovinske galanterije in strugarstva Molan, vodovodne in centralne instalacije Pečarič ter restavracije Solaja, kjer so vse navzoče tudi pogostili.

Sledila je svečana seja skupščine krajevnne skupnosti in krajevnne konference, ki jo je vodilo delovno predsedstvo, z neutrudno Rezko Pirc na čelu. Skupščino in goste sta pozdravila Dušan Arh, predsednik Skupščine in Bojan Petan, podpredsednik krajevnne konference SZDL. Nato je Dušan Arh podal poročilo o delu skupščine, Rezka Pirc je prebrala predlog komisije za podelitev bronastega znaka OF ter plaket in priznanj krajevnne skupnosti. Nadaljnje smernice za delo krajevnne skupnosti je podal Vili Zorko, ob zaključku pa sta vse pozdravila Milan Peroci, predsednik skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade, ki ji knjižnici osnovne šole »Heroine Milke Kerin« izročil knjige Ilustrirana monografija 1. krajiške brigade ter Marko Filič, predsednik krajevnne organizacije ZB NOV iz Lovasa. Na slovesni akademiji, od koder so delegacije odnesle vence na krajevna zgodovinska obeležja, je govoril Slavko Šlibar, predsednik Medobčinskega sveta SZDL za Posavje in podpredsednik Skupščine občine Krško. Sledil je bogat in zelo kakovosten kulturno-umetniški program, ki so ga vodili napovedovalci in povezovalci iz mladinskih vrst: Tanja Cesar, Natalija Kranjc, Helena Imperl in Domen Petan, pod vodstvom mentorice Verice Svab. V programu so sodelovali moški pevski zbor iz Brestanice pod vodstvom Janka Avsenaka, godba na pihala Tovarne celuloze in papirja »Djuro Salaj« iz Krškega pod vodstvom prof. Draga Gradiška, ki proslavlja letos svojo 30-letnico ustanovitve in delovanja, ter mladinska folklorna skupina iz Senovega, nato so bili podeljeni znaki OF, priznanja in plakete. Plaketo krajevnne skupnosti je sprejela tudi krajevna skupnost Lovas. Sledilo je prisrčno tovariško srečanje.

Milan Peroci

Živa beseda je vredna največ

Sodelovanje med borci in učenci ter delavci OS Belokranjskega odreda iz Semic je tradicionalno vzorno. Še posebno pa nas je navdušil obisk skupine borcev iz slavnega Belokranjskega odreda. 27. maja so ob dnevu mladosti pripovedovali našim učencem o narodnoosvobodilnem boju. Milan Šimec je govoril o 1. belokranjski četi in njeni tragediji na Gornjih Lazah, Franc Škof in Alojz Skoliber o tem, kako so ljudje pomagali partizanom, Rafo Škrli in Rudi Ancelj sta govorila o nastajanju Belokranjskega odreda in nekaterih bojih, tov. Ivan Pezdirc-Slavo, nekdanji komandant odreda, pa je pripovedoval o življenju Belokranjskega odreda in njegovih nalogah.

Po končanem pripovedovanju so učenci zastavili borcem veliko zanimivih vprašanj in ti so jim z veseljem odgovarjali. Srečanje borcev in naše mladince smo posneli na videokaseto.

Blaz Kočevar

V Ivaniću gradu so sprejeli delegacijo Štirinajste

Ivaniću grad, občinsko središče v Moslavini v SR Hrvatski, je bil osvobojen 6. maja 1945. Ob letošnjem praznovanju osvoboditve je bila svečana seja Občinske skupščine, na kateri je bila Odboru XIV. SNOUD podeljena zlata plaketa občine. Odbor divizije vežejo s to občino vezi že iz NOB, natančneje od prehoda divizije preko Save in komunikacij na pohodu divizije januarja 1944 na Stajersko. Plaketo je izročil predsednik Občinske skupščine in poudaril izjemen prispevek pri razvijanju in poglobljanju bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

V kulturnem programu je nastopalo domače kulturno umetniško društvo »Posavec« z orkestrom, zborom in

oktetom, kar je napravilo svečano sejo oz. akademijo še bolj svečano. Po seji se je delegacija divizije zadržala na tovariškem srečanju v pogovoru z družbenopolitičnimi delavci v občini, predvsem pa z borci, ki so sodelovali pri prehodu divizije preko Save in komunikacij.

Ne da se v kratkem popisati, kako sprejmejo vsakokrat borce divizije vaščani teh krajev. Vedno znova preseščajo s svojim prijateljskim sprejemom in spominjajo na tiste dni prehoda divizije, ko so z vsemi močmi pomagali borcem. Tudi tokrat je bilo ob podelitvi plakete čutiti pristanost ljudi, tudi tokrat niso skrivali svojega veselja in zadovoljstva, da so bili med njimi Slovenci iz »udar-

ne slovenačke divizije«. Pri druženju divizije s krajinami nam vedno nesebično pomaga Vojo Jelača, sedanji sekretar OO ZZB NOV v Ivaniću gradu in predsednik tega odbora, tovariš Andrija Fertinec.

Ivaniću grad je v Moslavini kamor spadajo še Cazma, Dubrava, Sisak, Kutina in Garešnica. Danes je to mesto s 7500 prebivalci, v občini je 25.000 prebivalcev, ki so zaposleni pretežno v naftni in lesni industriji. Primerno je razvita tudi industrija plastičnih mas in kovinske predelovalna industrija, seveda pa ne gre pozabiti na poljedelstvo. Več kulturno zgodovinskih spomenikov iz bližnje in daljnje preteklosti daje mestu prav poseben pečat. Na revolucionarno prete-

klost Moslavine nas spominja Spominski dom Alojz Vulinac-Sloga, naselji Sarapov in Tandaričeva livada, mesto, kjer so prebrali razglas o začetku vstaje. Okoli 40 obeležij in spomenikov v občini pa dostojno spominja mlajše rodove na čas revolucije.

Na mestu, kjer je XIV. divizija prekorčila na pohodu na Stajersko reko Savo, stoji veličasten spomenik in ob tem spomeniku vsako leto 4. julija proslavljajo dan borcev. Skupaj z domačini proslavljajo ta dan tudi borci divizije in za letošnje praznovanje bo poslala številno delegacijo tudi XIII. SNOUB Mirka Bračiča.

Marjan Prestor

Prisrčno srečanje z gruzinskim vojnim veteranom v Tbilisiju

Dvajset turistov se nas je 12. maja zbralo na Brniku in v Kompasovem aranžmanu poletelo na približno 5000 km dolgo pot v Erevan, v Armenijo. Po dvodnevnem ogledu kulturno-zgodovinskih in naravnih lepote stare armenske prestolnice, ki leži v nadmorski višini 1.000 m in je blizu tromeje med Sovjetsko zvezo, Turčijo in Iranom, smo se odpeljali na ogled templja Zvartnog iz 7. stoletja in še naprej v mesto Ečmiadzin, kjer se nahaja Ripsimeglavna pravoslavna armenska cerkev. Iz Erevana je čudovit pogled na 5.165 m visoko goro Ararat v Turčiji z značilno vulkansko obliko, ki je vsa zasnežena. Menda je na tej gori po vesoljnem potopu pristal s svojo barko Noe. V naslednjih dneh smo se z avtobusom po razmeroma dobrih cestah odpeljali iz Armenije preko Zakavkazja v slikovito Gruzijo. Med potjo smo se ustavili ob velikem visokogorskem jezeru Sevan, ki leži na nadmorski višini 1.900 m in od tod naprej v glavno mesto Tbilisi, kjer se štorija po naslovu šele začne.

Borca rdeče armade, Gruzince Dimitrija Davidoviča Razmadzeja so med vojno Nemci ujeli. Po izrednih zapletljivih, ki pa so se srečno končali, je pristal v Beli krajini pri partizanih v 7. korpusu – to je bilo v prvih dneh marca leta 1944. Kmalu je bil Dimitrij dodeljen v 9. brigado XVIII. divizijo in nato prostovoljno vstopil v ju-

rišni bataljon te divizije. Njegov komisar v jurišnem bataljonu je bil Dušan Marinšek, s partizanskim imenom »Silni«, sedaj upokojeni svetnik Ljubljanske banke in rezervni podpolkovnik – tokrat pa turist Kompasove skupine.

Pred odhodom na potovanje je tov. Marinšek brzojavno obvestil Dimitrija, da bo prišel v Tbilisi in ga obiskal (Ljubljana in Tbilisi sta pobrateni mesti in tov. Marinšek je že bil enkrat tam). Skupnost borcev jurišnega bataljona XVIII. divizije NOV, katere predsednik je sedaj Marinšek, je sklenila podeliti tri svoje spominske medalje z listinami dvema živečima borcev in eni ženi umrlega borca.

Dimitrij Razmadze je po tej brzojavki v domačem Tbilisiju sprožil organizacijo borcev veteranov, ki je organizirala sprejem za skupnino petih slovenskih turistov, ki ji je načeloval tov. Marinšek. Sprejema so se udeležili člani veteranske organizacije, zastopniki partije, mesta Tbilisija, tiska, radia in celo televizije. Tov. Marinšek je slovesno izročil medalje in listine borcev in ženi umrlega borca, veteranski organizaciji pa knjigo »Slovenija«, tiskano v ruščini.

Ves čas je med nami bil tudi letalski major Rdeče armade tov. ALEKSANDER MANAGADZE, narodni heroj Jugoslavije.

Na izrecno vabilo tov. Dimitrija Radzmadzeja smo odšli

na njegov dom, kjer smo bili deležni enkratnega sprejema. Nedvomno je redkost, če slovenski partizanski borec obišče svojega gruzinskega partizanskega borca, s katerim sta se pred tridesetimi leti skupno, ramo ob ramo, bojevala na slovenskih tleh proti fašizmu.

Gostiteljeva miza se je šibila pod težo raznih znanih in neznanih kulinarčnih dobrot – večinoma gruzinskega izvora, ki pa so bile odlične. V lepo urejenem stanovanju nas je bilo nad 25 gostov, saj je Dimitrij povabil svoje sorodnike, prijatelje in sosede. Pozno v noč so se vrstili pozdravni govori z

zdravicami, ki so izzveneli v želji po miru, prijateljstvu in bratstvu in to v gruzinščini, ruščini, srbohrvaščini in slovenščini; naša vrla vodička Jadranka je bila odlična prevajalec. Dimitrij, ki je bil v vojni osemkrat ranjen in je danes star 77 let, je nenehno prav čustveno poudarjal, da je njegova druga domovina Slovenija.

Ob poletu iz Tbilisija v Moskvo sta nas Dimitrij in njegov sin spremila na letališče, kjer smo se prav prisrčno poslovili v zavesti, da imamo v daljnem gruzijskem Tbilisiju res prave prijatelje, ki nas bodo po vsej verjetnosti ob letu obiskali.

Ernest Rečnik

Monografija – glavna skrb

V Trbovljah se je sestal odbor skupnosti borcev III. brigade VDV v novi sestavi. Najprej je pregledal izvrševanje že poprej sprejetih sklepov, nato pa pregledal naloge, ki so pred novim odborom.

Še vedno je glavna naloga odbora delo pri izdajanju monografije III. brigade VDV. Delo je opravljeno do te mere, da je pisec Drago Vresnik izročil rokopis brigadnemu odboru. Ta ga je poslal, da kroži med bataljonskimi odbori. Po bataljoni organizirajo branje in

zbirajo pripombe ali dopolnitve. Sklenili so, da morajo biti vse pripombe in dopolnitve zbrane do konca meseca maja. Za recenzenta so naprosili zgodovinarja Mirka Fajdiga in Karla Forta-Marka. Tovariša Miroslava Ulčarja bodo prosili, da bo tekst lektoriral. Recenzenta naj bi opravila svoje delo v mesecu juniju ali juliju in za tem tekst predložila zgodovinski komisiji. Ves ta čas pa bo nujno tesno sodelovanje pisca, da bo sproti vnašal vse pripombe, popravke ali dopolnitve. Le s takim aktiv-

nim in zavzetim delom ter s sodelovanjem vseh bo lahko tekst pripravljen za tisk v septembru 1987 in bo knjiga natisnjena do konca tega leta, kakor je bilo že dogovorjeno na divizijskem odboru.

Odbor je izvolil komisijo, ki jo vodi Jože Štok-Korotan, člani pa so: Milan Krajnc-Brane, Milan Kožuh, Ivan Suša, Franjo Marošek in Pavel Grubelnik. Ta naj poganja vso delo in preprečuje zastoj vse do prodaje knjige.

Razpravljali so o novem vodstvu v brigadnem odbo-

ru. Po daljši razpravi in tehtanju so za predsednika ponovno izvolili tov. Milana Kožuha, za podpredsednika Franja Maroška, za tajnika Dušana Povšeta in za blagajnika Ivana Novaka.

Načelnik UNZ Trbovlje tov. Marko Orožen je navzočim orisal varnostne razmere v Jugoslaviji.

Jubilantu tov. Paju za sedemdeseto obletnico in trem članom za šestdesetletnice je prisrčno čestital tov. Milan Kožuh in jim za spomin izročil zgodovinsko knjižico »50 let Čebin«. Izkazano pozornost bodo posnemali po bataljoni.

Franjo Marošek

Obiskali smo Gonars

V krajevni organizaciji ZZB »Milan Cesnik« smo za letošnji izlet določili Gonars. Tam naj bi počastili spomin internirancev in umrlih v tem in drugih njemu pridruženih koncentracijskih taboriščih.

Zanimanje za obisk Gonarsa je bilo veliko, posebej, ker je med 99 udeleženci izleta bilo tudi nekaj nekdanjih taboriščnikov. Ti so v živi besedi podoživljali tedanje težke čase in prikazali veliko trpljenje naših ljudi. Se posebej nas je ganila usoda tistih naših ljudi, mater z otroki, ki so jih že povsem izčrpane in onemogle prepeljavali iz taborišča na Rabu.

Veseli smo bili, da je spominski prostor s ploščami z imeni mrtvih, s spomenikom in skupno grobnico lepo oskrbovan in da ima še vedno veliko obiskovalcev.

V prijetnejšem vzdušju in pri ugodnem vremenu smo se skozi Slovensko Benečijo in Furlanijo odpeljali mimo Rezije skozi Kanalsko dolino v Trbiž in domov do Kranjske gore in Ljubljane.

Naši izleti nas vedno bolj zbližujejo in tudi težave posameznika so za en dan kar pozabljene. Še si želimo takšnih skupnih izletov.

Danica Jurkovič

Nova zbornika dokumentov NOB v Dalmaciji 1941–1945

Pri Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja Dalmacije v Splitu sta izšla dva nova zbornika dokumentov narodnoosvobodilnega boja Dalmacije 1941–1945, in sicer 9. in 10. knjiga.

V 9. knjigi so priobčeni dokumenti, ki se nanašajo na obdobje mesecev novembra in decembra 1943, t.j. obdobje, v katerem so bile v domovino poslani 1. in 2. prekomorska brigada in druge prekomorske enote NOVJ, v Gravini pa se je intenzivno vadila že 3. prekomorska brigada. V tem obdobju beležimo tudi intenzivno dejavnost baze NOV Jugoslavije v južni Italiji, premestitev jugoslovanskega partizanskega zbjeaga (beguncev) iz srednjedalmatinskih otokov v

južno Italijo in v Afriko, pospešeno evakuacijo ranjenih borcev NOVJ in organizacije njihovega zdravljenja v naših in zavezniških bolnišnicah v južni Italiji in na Malti, delovanje mornariške baze v Monopoliju in številnih pomorskih partizanskih institucij, ki so se umaknile iz Dalmacije v južno Italijo, itd.

Knjiga dokumentov s številko 9 obsega 1250 strani, od tega so dokumenti NOB priobčeni na 679 straneh, nemški dokumenti na 285 straneh, ustaško-domobranski dokumenti na 121 straneh in četniški dokumenti na 52 straneh.

Zbornik dokumentov (knjiga) številka 10 zajema obdobje mesecev januarja

do marca 1944 (1809 strani), od tega so dokumenti organizacije narodnoosvobodilnega gibanja priobčeni na 1210 straneh, zavezniški dokumenti na 10 straneh, nemški dokumenti na 254 straneh, ustaško-domobranski dokumenti na 103 straneh in četniški dokumenti na 103 straneh.

V zborniku dokumentov številka 10 so priobčeni tudi dokumenti, ki se nanašajo na odhod 1. in 2. prekomorske brigade v Drvar, ter njihova vključitev v 1. proletarski korpus NOV in POJ, o vključitvi 3. prekomorske brigade v obrambo otoka Visa in njeno premestitev iz južne Italije, oblikovanju artilerijskih prekomorskih enot na otoku Visu, in o vseh

drugih vprašanjih iz zgodovine prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ, v katerih so množično bili primorski Slovenci in istrski Hrvati ter nekdanji interniranci, zaporniki in drugi iz vseh krajev Slovenije, Dalmacije, Črne gore in od drugod.

Zbornike dokumentov narodnoosvobodilnega boja Dalmacije 1941–1945 je podelil Inštitut za zgodovino delavskega gibanja iz Splita in so na voljo v Pokrajinskem arhivu v Kopru, kjer so na razpolago tudi vse druge številke zbornikov (t.j. od 1–10), kakor tudi arhiv prekomorcev-borcev NOVJ.

Albert Klun

Tudi sedme športne igre so lepo uspele

Lepo urejeno mesto Krško je že v zgodnjih jutranjih urah sprejelo več kot 400 športnikov iz Zveze klubov »Maksa Perc« SR Slovenije. Na prostranem prostoru pred Delavskim domom Edvarda Kardelja so se zbrali tekmovalci iz dvanajstih klubov. Za veselo razpoloženje in vzdušje je poskrbel pihalna godba mesta Krško. Tekmovalne ekipe pa so strumno sledile taktu in se razvrstile za označenimi mesti, iz katerih so prihajali.

Slavnostna otvoritev se je začela ob 8.30 s pozdravnim nagovorom predsednika kluba »Maks Perc« Krško, domačina in gostitelja vseh nastopajočih. Za njim je spregovoril nekdanji aktivni sodelavec organov za notranje zadeve, danes direktor TCP Krško »Djuro Salaj« tovariš Silvo Gorenc. Zaželel je vsem nastopajočim, kakor tudi njihovim spremljevalcem, prijetno bivanje, športne sreče in borbenosti v vseh štirih disciplinah; strelstvu, kegljanju, balinanju in šahu.

Ob 9. uri se je tekmovanje začelo. Vsi nastopajoči in vodstvo je bilo že pred prihodom na tekmovanje seznanjeno s pravili te »Male olimpiade« in tekmovanje se je začelo. Odvijalo in končalo se je tako, da razsodišče, kateremu je predsedoval Dušan Rozman s članoma Tonetom Medvedom in Janezom Uršičem, ni imelo prav nobenega dela.

Organizator, klub »Maks Perc« Krško je poskrbel, da so bile tri tekmovalne discipline v hotelskih športnih objektih hotela SREMIČ. Kegljači so merili svoje moči v lepo urejenem štiristeznem avtomatskem kegljišču, balinarji na baliniščih za hotelsko stavbo, svoje plemenite veščine pa so šahisti opravili v posebnem salonu hotela.

Edino strelci so se pomerili v malo bolj oddaljenem Leskovcu, kjer je bilo poskrbljeno, da se je tekmovalne uspešno zaključilo. Na tem republiškem turnirju, ki je bil po vrstnem redu sedmi in organiziran v počastitev

DNEVA VARNOSTI, so lahko nastopali samo člani klubov »Maks Perc« iz vrst upokojenih delavcev organov za notranje zadeve SRS.

Med nastopajočimi je bilo veliko nekdanjih aktivnih udeležencev NOB, ki svoje športne sposobnosti razdajajo, tudi v drugih športnih klubih in sekcijah.

Kot v vseh športnih srečanjih tudi tukaj ni šlo brez presenečenj. Čeprav je nekatere nepričakovani ekipni poraz zelo prizadel, so zbrali toliko moči, da so zmagovalcem čestitali.

Ekipna zmaga je pripadla tekmovalni ekipi iz Kranja. Drugo mesto so osvojili Mariborčani, tretje pa Celjani.

Prehodni pokal, ki ga je dosedaj branila ekipa kluba »Maks Perc« Ljubljana, je prejela iz rok republiškega sekretarja RSNZ SRS tovariša Tomaža Ertla, ekipa Kranja, ki je zbrala najvišje število točk 35.

V posameznih disciplinah so se ekipe razvrstile:

Kegljanje: 1. Celje, 2. Koper, 3. Murska Sobota
Balinanje: 1. Maribor, 2. Kranj, 3. Nova Gorica.

Streljanje: 1. Kranj, 2. Maribor, 3. Koper

Šah: 1. Ljubljana, 2. Kranj, 3. Celje.

Najboljši posamezniki in republiški prvaki za leto 1987 so:

Karel Umek: – Ljubljana (streljanje)

Stane Klemenčič: – Celje

(kegljanje)

Jože Siška: – Ljubljana – (šah)

Zaključnih slovesnosti in razglasitve športnih rezultatov se je udeležil tudi sekretar RSNZ SRS tovariš Tomaž Ertl. Med gosti so bili še; namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve SRS Dore Dovečar, Miro Gošnik, predsednik SPIZ SRS, Anka Tominec, predsednica sodišča ZD SPIZ SRS, Silvo Gorenc, direktor TCP »Djuro Salaj« Krško, predstavniki družbenopolitičnih organizacij občinske skupščine Krško, veliko športnih prijateljev in znancev še iz partizanskih enot in služb, ki jih je skoval čas obnove in izgradnje domovine.

Velike so želje vseh športnikov, kakor tudi njihovih privržencev. Med njimi je bilo slišati predloge, da bi morali razmišljati o razširitvi športnih disciplin. Kaj vse o teh predlogih razmišljajo v Zvezi klubov, smo povprašali predsednika Zveze tovariša Dušana Rozmana, ki nam je odgovoril:

»Res je, da članstvo želi razširiti, da bi se vključile v tekmovanje še nekatere športne discipline, kot na primer; kolesarstvo, namizni tenis, plavanje in še druge oblike rekreativne dejavnosti. O vseh dejavnostih in željah in kaj vse bo možno vključiti v naš nadaljnji športni program turnirja, bomo obravnavali na naši letni

konferenci Zveze klubov. Povem pa, da so eno želje in sposobnost, drugo in še težji problem pa izvedba, tako z finančne, kakor tudi prostorske strani.«

Naslednje leto bodo športne igre Zveze klubov MAKSPERC v Novem mestu. Upamo, da bodo prizadevni organizatorji že VIII. iger omogočili, da bi še nekatere predvidene športne discipline obogatile srečanja, saj tekmecev v klubih ne manjka.

Jože Jenič

Iz Knežaka...

Počastitev krajevnega praznika

Praznovali smo delovno in slovesno.

Krajanji smo uredili dvorišča in okolico hiš, mladinci so imeli čistilno akcijo in so po vasi izobesili zastave.

S proslavo pa smo počastili tudi spomin na narodnega heroja Toneta Tomšiča, po katerem nosi naša šola ime. Proslave so se udeležili tovarišica Vida Tomšič, Tonetovi sestra Ančka in Vera, predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Ilirska Bistrica in Krajevne skupnosti Knežak.

Po uvodnem pozdravu vseh gostov je predsednik Krajevne skupnosti Knežak Franc Keš, predstavil še program dela.

Med pestrim kulturnim programom je Krajevna konferenca SZDL Krajevne skupnosti Knežak podelila PRIZNANJE OF pevskega društva »KALEC«.

Nastopali so tudi solarji s pesmimi in folklornimi plesi in mladinci. Slovesnost je zaključil pevski oktet iz Škofij z ubranim petjem.

Katja Turk

O pobeglih partizanih

V sicer zanimivem članku Janka Tišlerja v števil. 19 z dne 14. maja »Bil sem voznik tržiškega esesovskega župana« je popolnoma neresničen in tendenciozen odstavek v sredini članka, ki se glasi »Mauterndorf leži blizu kraja Tamsweg, kjer je von Kurz imel svoje prijatelje, posebno dobro se je poznal z vodjo delovnega urada, ker mu je pošiljal iz Tržiča delovno silo, predvsem osebe, ki so pobegnile od partizanov. (podčrtal J. P.)«

Glavno in skoraj edino večjo skupino so po večtedenskem zaporu v Begunjah in Tržiču nekako v aprilu 1944 zaradi aktivnega in organiziranega dela po nalogih deportirali v takratni Gau Lungau. Približno sedem so jih odpeljali v Mauterndorf, dva v Maria Pichl, tri pa v Tamsweg. Naknadno so še nekaj oseb (zdi se mi štiri) neposredno

po aretaciji poslali oziroma deportirali v Mauterndorf in Tamsweg. Nobeden iz prve skupine ni bil oseba, ki bi pobegnila od partizanov, pa tudi ne iz naslednje skupine. Niti preje niti pozneje ni bilo več nobenih deportacij in je torej popolnoma neresnična trditev tov. Tišlerja o osebah, ki so pobegnile od partizanov. Vsi deportiranci smo namreč bili po rodu iz Tržiča in smo tamkaj delali in sem osebno ogorčen, najbrž pa tudi ostale tovarišice in tovariši, kar nas je živih. Eden izmed deportirancev je še celo ušel in mu je uspelo pobegniti k partizanom. Res ne vem, kaj je tovariša Tišlerja pripeljalo na tako trditev, saj bi lahko takoj po osvoboditvi vse preveril, ko je bilo še sveže in ko smo dobili tudi priznanja.

Jože Pretnar

Zasedanje internacionalnega komiteja Ravensbrück

Zasedanje internacionalnega komiteja Ravensbrück (IKR) je bilo od 17. do 20. maja 1987 na Madžarskem na Blatnem jezeru, kjer smo bili gostje madžarske vlade. Imele smo idealne pogoje za delo, saj gradiva ni bilo malo.

Po pozdravnem govoru in dobrodošlici, ki nam jo je zaželel sekretar zveze pripadnikov odpora in antifašistov Madžarske, nas je naša predsednica Rose GUERIN najprej informirala o delu IKR od zadnjega zasedanja pa do tega. Našo lansko resolucijo smo poslale OZN in Komiteju za koordinacijo razoroževanja. Ta komitej je zasedal 3. decembra 1986 na Dunaju. Sestavljajo ga: Evropsko združenje bivših bojnikov (C.E.A.C.), internacionalno združenje bivših vojnih jetnikov (C.I.A.P.G.) internacionalno združenje odpora

(F.I.R.) in svetovno združenje bivših bojnikov (F.M.A.C.). Na dunajskem zasedanju sta bili tudi dve predstavnici IKR (Francija in Avstrija).

Tema tega zasedanja je bila: »Delovati za varno razorožitev, za mir v svetu, za svobodo in solidarnost!« Ta tema pa je bila tudi rdeča nit razprav predstavnic držav, ki so sodelovale na zasedanju IKR na Madžarskem. Delo vseh teh žena, nekdanjih taboriščnic Ravensbrücka je prežeto prav s to mislijo, ki jo pač uresničujejo na različne načine, v skladu z okoliščinami, v katerih živijo. Povsod so vključene v napredne ženske organizacije in sodelujejo na raznih mirovnih zborovanjih, seveda tako, da pripeljejo s seboj čim več mladine. Norvežanke tako prirejajo akcijo »Častna straža babic«.

Vsak torek dopoldne stojijo dve uri pred parlamentom v Oslu, na soncu, dežju, pa tudi pri -30 stopinjah. Tako protestirajo proti oboroževalni tekmi, in proti pojavom fašizma. Tovarišica iz Nemčije, kjer je največ pojavov neofašizma, je povedala, da je njihovo delo predvsem v mladinskih organizacijah, da mobilizirajo mladino za razne mirovne in protestne akcije.

Udeleženke so obvestile navzoče, da so že vse uredile spominske muzejske celice v Ravensbrücku. Denar za to so jim v glavnem dale vlade, (n. pr. Holandija, Avstrija, Norveška). Tudi me smo obvestile IKR, da bo naša spominska celica najverjetneje urejena do jeseni. Finančna sredstva smo dobile od SUBNOR-a (Komitej za borbe pri SRS), ostalo pa zbiramo po podjetjih, ustanovah

in organizacijah same.

Te celice niso mišljene le kot neke vrste spomin, predvsem je prav vsem pomembno, da prikažemo delo in angažiranost žena že pred vojno, zlasti pa njihov delež v vojni.

V dolgotrajni razpravi smo izoblikovale končno besedilo zaključkov zasedanja in resolucije, v kateri naj bi se odražal tudi specifični prispevek vseh nas Ravensbrückank, ki živimo v svetu z različnimi družbenimi ureditvami. To delo ni lahko, vendar zaradi naše skupne preteklosti antifašističnega boja vedno najdemo ustrezno rešitev. Resolucijo bomo znova poslale na OZN in druge svetovne organizacije, ki se borijo za mir in sožitje med narodi, kajti zavedamo se, da ima glas nekdanjih Ravensbrückank svojo težo v tem boju.

Milena Mišica

Srečanje prekomorcev v Krškem

Zbor borcev 5. prekomorske brigade »Ivana Turšiča-Iztoka« je bil v soboto, 6. junija 1987 v Krškem. Z njim so počastili 50-letnico ustanovitve KP Slovenije in prihoda tovariša Tita na čelo KP Jugoslavije ter občinski praznik občine Krško.

Zbor borcev in tovariško srečanje organizirajo vsako drugo leto, vsakič v drugi občini, saj nekdanji borci omenjene brigade živijo v vseh občinah Slovenije, največ pa jih je na štajerskem območju. Tudi letošnjega srečanja v Krškem se je udeležila velika množica nekdanjih borcev (skupaj jih je prišlo več kot 900 borcev), ki so tja prišli s številnimi avtobusi, osebnimi vozili in z vlakom. Nekateri pododbori (Nova Gorica) so proslavo v Krškem izkoristili tudi za obisk Kumrovc in krajev ob reki Sotli (2-dnevni izlet) in Maribora. Ob določeni uri so se nekdanji borci zbrali na prostoru pred tovarno Labod Libna ter v spremstvu pihalnega orkestra TCP Djuro Salaj iz Krškega odkorakali na ploščad pred kulturnim domom Edvarda Kardelja, kjer je Silvo Hrovat, medvojni politični komisar brigade, predal raport predsedniku skupščine občine Krško tovarišu Zoranu Solnu.

Sledila je izvedba izredno uspelega in skrbno priprav-

ljenega kulturnega programa, v katerem so sodelovali omenjeni pihalni orkester. Mešani pevski zbor Viktor Parma iz Krškega, Moški pevski zbor iz Brestanice, recitatorja Nana Požun in Ivan Mirt.

Slavnostni govornik je bil tov. Zoran Soln, predsednik skupščine občine Krško, ki je ob tej priložnosti in v znamenju posebne pozornosti izročil SREBRNO PLAKETO občine Krško Skupnosti borcev 5. prekomorske brigade »Ivana Turšiča-Iztoka«.

Za podeljeno priznanje in izredno uspešno organizacijo proslave se je v imenu Domoljubnega odbora zahvalil njegov predsednik tov. Silvo Hrovat, ki je še posebno zahvalilo namenil izvajalcem kulturnega programa, vodstvom osnovnih in srednjih šol, ki so pred tem seznanila šolsko mladino z nastankom, razvojem in bojno potja brigade.

Sledil je ogled filma o Posavju in Nuklearni elektrarni Krško ter razstave o bojni poti 5. prekomorske brigade, ki jo je pripravil Muzej revolucije iz Celja in je bila postavljena v avli DKD Edvarda Kardelja. Skupno kosilo in tovariško srečanje sta na trgu Matija Gubca pred kulturnim domom Edvarda Kardelja trajala do poznega popoldneva.

Albert Klun

Od 11. do 21. junija bo v Parizu velika letalska razstava

Letos brez Jugoslavije

Francosko glavno mesto Pariz bo letos že sedemintrideseti od leta 1909 letalska in vesoljska prestolnica sveta. Letošnja letalska razstava bo večja kot vse dosedanje, saj bo na njej razstavljalo svoje izdelke na tem področju predvidoma tisoč dvesto razstavljalcev iz tridesetih držav. Kot pa vse kaže, med razstavljalci ne bo Jugoslavije.

Osemdeset let zgodovine

Ko je bilo letalstvo še v povojih, je skupina Francozov prišla na idejo, da bi razstavili svoje izdelke na pariški av-

tomobilski razstavi in to se je zgodilo decembra 1908. Razstavljena so bila letala, ki so jih načrtovali in izdelali tedaj najbolj priznani letalski konstruktorji.

Kljub precejšnemu skepticizmu sta Robert Esnault Pelterie in André Granet sklenila, da bosta v Grand Palais v sru Pariza odprla samostojno razstavo. Tako so 25. septembra 1909 poleg letal bili razstavljeni tudi baloni in letalski motorji. Vsega skupaj je na tej razstavi razstavljalo 380 razstavljalcev, prireditev pa je doživela velik uspeh.

Ta razstava je bila ogledalo razvoja letalstva na svetu in

do leta 1913 so jo pripravili vsako leto. Med prvo svetovno vojno ni bilo razstav, za obiskovalce pa so jo odprli spet v letih 1921, 1922 in 1923. Naslednje leto, to je 1924, pa so se odločili, da jo bodo prirejali vsaki dve leti, tako da je letošnja razstava že sedemintrideseta po vrsti.

Tudi druge države so začele posnemati francoski primer in so organizirale svoje letalske razstave. To so ZDA, Japonska, Argentina, Brazilija, Singapur in še nekatere druge, ki tako tudi propagirajo izdelke svoje letalske in tudi druge vojaške industrije.

beogradska banka temeljna banka ljubljana

To veliko letalsko prireditev si bodo ogledali tudi naši novinarji, da bi lahko s kraja samega poročali, kaj se je v Parizu dogajalo. Te naše zamisli pa ne bi mogli uresničiti, če ne bi naletela na razumevanje nekaterih naših delovnih organizacij, ki so prevzele pokroviteljstvo nad to našo akcijo. To so **Adria Airways, Kovinotehna iz Celja, Zlatarna Celje, Zdravilišče Rogaska Slatina, Atomske toplice - Podčetrtek, KORS Rogaska Slatina, SOZD Moda iz Ljubljane, Beogradska banka - Temeljna banka Ljubljana, Intertrade iz Ljubljane in Kovinoplastika iz Loža.**

adria airways

INTERTRADE

KOVINOPLASTIKA LOŽ

Vabila in obvestila

Odbor skupnosti borcev Kokrškega odreda vabi na naslednje prireditve:

- v nedeljo, 14. junija 1987 ob 11. uri - zbor borcev in aktivistov Gorenjske v Komendi (na hipodromu).

- v nedeljo, 14. junija 1987 - tradicionalni pohod Po poteh Kokrškega odreda na Kalisče - Storič.

- v nedeljo, 21. junija 1987, ob 11. uri bo ob 45-letnici ustanovitve Kokrškega odreda in Gorenjskega odreda srečanje borcev obeh odredov v osnovni šoli Gorenjskega odreda v Zabreznici pri Zirovnici.

Ob tej priložnosti bo skupščina občine Jesenice podelila domice Kokrškemu odredu. Za vse udeležence bo zagotovljen topli obrok po zmerni ceni.

Prihod bo možen z vlakom do železniške postaje Zirovnica (odhod vlaka iz Ljubljane ob 9.34 uri). Do šole je še približno 10 minut hoje, za težje pokretne bo organiziran prevoz z železniške postaje. Možen je tudi prihod z medkrajevnim avtobusom do avtobusne postaje Moste - Zirovnica, kar pa je že bolj oddaljeno, zato poleg osebnih avtomobilov priporočamo vlak. Redna srečanja članov Aktiva KO Ljubljana vsako **PRVO SREDO V MESECU OB 18. URI BODO ODSLEJ V DOMU JLA** (nasproti železniške postaje), glavni vhod, prva vrata levo.

Ker je lokacija ugodna, prostor ločen, cene pa zmerne, pričakujemo še večjo udeležbo. Seveda se ta srečanja v poletnih mesecih ne prekinajo.

Odbor

PD IMP Ljubljana organizira 17. planinski tabor na Klju-

ču v Polhograjskih Dolomitih, dne 14. junija 1987, s slavnostnim sporedom ob 11. uri.

Prihod po planinski poti na Ključ je iz Dragomerja. Od tukaj vodi markirana pot preko Ferjanke na Brezje, kjer je le še slabe pol ure na vrh Ključa (633 m). Tudi iz Dobrove in Polhovega Gradca bo označena pot na vrh Ključa tako, da bo na prireditveni prostor možen pristop iz vseh strani.

Redni obmesni promet Integrala proti Vrhniku iz izstopom v Dragomerju vozi iz ljubljanske avtobusne postaje vsako uro in sicer: ob 8.30, 9.30, 10.30 in tako naprej. Enako velja za povratek v Ljubljano.

Redna proga proti Horjulu z izstopom na Dobrovi ali na Brezjah vozi ob nedeljah ob 7.20 in 16.20 uri. Povratek redne proge Horjul-Ljubljana je ob 12.59 in 19.44 uri iz Brezij.

Ker bo po vsej verjetnosti na dan tabora večja udeležba, bo vozil **dodatni avtobus** iz Ljubljane na Brezje, in sicer:

Ljubljana - Brezje peron št. 2. ob 8.30 in 9.30 uri.

Proti Ljubljani bo odhod iz Brezij ob 15.16 in 17.30 uri. Za vozovnice veljajo redne cene Obmesnega potniškega prometa Integral.

Dostop na vrh Ključa z osebnimi avtomobili ne bo mogoč, zato bo urejen parkirni prostor na Brezjah.

Za prehrano in pijačo bo urejeno, prav tako bo za dobro voljo igral ansambel Pungartnik. Torej na svidenje na Ključu!

Priljubljeni odbor

Sekcija za partizansko zdravstvo ZZZ - Slovenskega zdravniškega društva vabi na proslavo ob 45. obletnici ustanovitve SCVPB (Slovenske centralne vojno-partizanske bolnice) ranjenec in bolnike, ki so se ob času NOV zdravili v tej bolnišnici v Kočevskem Rogu.

Proslava te obletnice bo 19. junija 1987, ob petih popoldne v Kliničnem centru v Ljubljani.

Ob tej priložnosti bomo v Kliničnem centru odkrili topografsko karto bolniških objektov tedanje SCVPB v Kočevskem Rogu.

Sekcija za partizansko zdravstvo

Borce Notranjskega odreda obveščamo, da bo proslava v počastitev 45-letnice ustanovitve odreda, na dan borca - 4. julija letos v Novi vasi na Blokah.

Slavnostni del bo ob 11. uri, pred Zadržnim domom, zbor borcev odreda vseh sestav, vključno s Slivniškim bataljonom in pripadniki VPB Snežnik, pa ob 10. uri na dvorišču tovarne »ROTO« Nova vas.

Vabimo borce, da pridejo na proslavo s spominskimi medaljami NO in odlikovanji. Tisti, ki Spominske medalje NO še niste dobili, jo boste na zbornem mestu, pri tovarišu Bojanu Tollazziju in Miru Mlakarju. Enako velja za brošuro Fr. Strleta: »Pregled razvoja in poveljniške sestave notranjskih odredov«.

Obvestite o tem soborce. Posebnih vabil ne bo!

Na proslavo, ki bo obenem obudila spomin na 45-letnico ustanovitve ljudske oblasti na Notranjskem, vabimo tudi vse druge borce enot, ki so se borile tu, vse notranjske partizane drugih enot, aktiviste OF in vse druge soborce, prijatelje in znance notranjskih partizanov. Navsvidenje 4. julija na Blokah!

Odbor skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda

Zbor kurirjev relejnih postaj Primorske bo v nedeljo, 14. junija, ob 10. uri, v vasi Soča pri Bovicu.

Krajevna organizacija ZB NOV Materija vabi borce, aktiviste in druge občane, predvsem pa mladino, na proslavo ob odkritju spominskega obeležja sedmim padlim borcem iz vasi Gradaščica pri Materiji, ki bo 28. junija 1987, ob 10. uri, v vasi Gradaščica pri Materiji.

ZB NOV Materija

19. zbor gorenjskih aktivistov in borcev NOV bo v nedeljo, 14. junija ob 11. uri na hipodromu v Komendi.

Darovali so za spominsko celico v Ravensbrücku:

Aktiv ZB Sava Kranj, Turistično društvo Brezje, Železniško gospodarstvo ZTO-tozdi Vzdrževanje prog, Vleka vlakov in Promet v Novi Gorici, Osnovne šole Renče, Miren, Solkan, Carinarnica Nova Gorica, tozdi Soških elektrarn: Elektroprenos Gorica, Elektroprenos Divača, Elektroprodajna Gorica, delovna skupnost SKOS Radovljica, Knjigovoznica Radovljica, Zadruga mizarskih obrtnikov Nova Gorica, Ideal Nova Gorica, Primorsko dramsko gledališče, Zavod za socialno medicino in območna Zavarovalna skupnost Nova Gorica, komi-

Gostje občinskih konferenc Zveze rezervnih vojaških starešin republik in pokrajin na obisku v delovni organizaciji Ilirija-Vedrog.

sija za družbeno dejavnost SO Radovljica, Kovinoplastika Marjan Kokalj in Termoplastika Marjana Kokalj Bled, krajevna organizacija ZB »Oskar Kovačič« Prule, občinski odbori ZB Kamnik, Logatec, Ljubljana Šiška, Škofja Loka, Postojna, Ljubljana Vič-Rudnik in Nova Gorica, Obrtno združenje Pecivo in Dom šolskih centrov v Novi Gorici ter več posameznikov: Milica Paznik, Milena Gašperič, Branka Jurca, Nada Verbič, Marija Ša-

vli, Amalija Mlinar in Rapa Šuklje. Vsem iskrena hvala.

Odbor

Zahvala za poslane izvode Našega tovariša

Uredništvo TV-15 Naš tovariš se iskreno zahvaljuje vsem, ki ste se odzvali naši prošnji in nam poslali manjkajoče lanske številke našega tednika, saj bi brez poslanih izvodov ne mogli vezati potrebnega števila letnika 1986.

Uredništvo TV-15

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); članji: BOJAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINČ, JOŠT ROČ, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZVRS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektorsko-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-7049; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov - Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35